

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TEK AİLE EVLERİNDE TASARIMA
KATILIMIN KULLANICI MEMNUNİYETİNE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

**Serra Zerrin KORKMAZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
KONYA 2001**

**TE. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

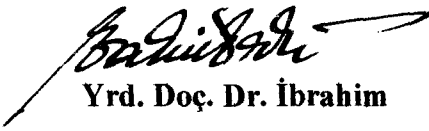
TEK AİLE EVLERİNDE TASARIMA KATILIMIN KULLANICI
MEMNUNİYETİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Serra Zerrin KORKMAZ

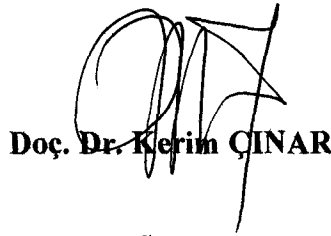
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

106129

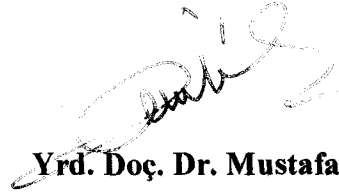
Bu Tez 18 / 01 / 2001 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Tarafından
Oybirliği / Oyçokluğu İle Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. İbrahim
BAKIR
(DANIŞMAN)

Doç. Dr. Kerim ÇINAR
(ÜYE)

Yrd. Doç. Dr. Mustafa
İNCESAKAL
(ÜYE)

106129

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi TEK AİLE EVLERİNDE TASARIMA KATILIMIN KULLANICI MEMNUNİYETİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Serra Zerrin KORKMAZ
Selçuk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAKIR
2001, 158 Sayfa

Jüri : Doç. Dr. Kerim ÇINAR
Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAKIR
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İNCESAKAL

Bir kullanıcı konutunu; gereksinmelerini, isteklerini, beklentilerini gerçekleştirebileceği ölçüleri düşünerek yaptırmaktadır. Ancak günümüzde bir çok kullanıcı için bu durumun gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. İnsanlar daha çok maddi durumlarının elverdiği ölçüde başlarını sokacak ev bulma-yaptırma çabasında olmaktadır. Gereksinmelerin karşılanamıyor özellikte olması yada gereksinmelerin zaman içinde değişim göstermiş olması, kullanıcıların konutlarında mutsuz olmasına ve memnuniyetsizliğin de başlamasına sebep olmaktadır. İnsanlar bu memnuniyetsizlik durumlarını gidermek için de kendilerince çözüm yolları bulmaktadır; kendileri mekana uymaya çalışmakta, ya mekanları isteklerine uydurmaya çalışmakta, ya da başka mekanlara taşınmaktadır. Konuttan memnuniyetsizliği en aza indirmek için çözümler üretilmektedir (Bölüm 3, konut tasarımında kullanıcı katılımı, esnek konut üretimleri ve kendisi evini yapana yardım yöntemleri). Tasarıma kullanıcı katılımının, dolayısıyla memnuniyetin, en çok tek aile evlerinde olacağı düşünülmüş ve çalışma bu yönde yapılmıştır. Bu durumun tespitine yönelik yapılmış olan bu çalışmada bir alan belirlenmiş ve bu alanda anket çalışması uygulanmıştır. Konut tasarımına katılımdan bahsederken, konunun mimar açısından incelenmesi düşünülmüş ve mimarlara da anket uygulanmıştır.

Çalışmanın 1. bölümünde, amaç-kapsam, materyal-method hakkında bilgi verilmiştir. 2. bölümde kullanıcı gereksinimleri ve tatmini kavramları ayrıntılı olarak incelenmiştir. 3. bölümde farklı kullanıcı gereksinmelerini ve tatminini sağlamaya yönelik yaklaşımlar hakkında bilgi verilmiştir. Bu çözümlerin başında tasarıma katılım gelmek üzere esneklik amaçlı yaklaşımlar ve kendi evini yapana yardım yaklaşımı anlatılmaktadır. 4. bölümde yapılan araştırmanın kuramsal yapısı incelenmiştir. Anketin temelini oluşturan hipotezler, değişkenler ve örneklemenin seçimi anlatılmıştır. 5. bölümde kullanıcı ve mimar anketlerinin sonuçlarının değerlendirilmesi yapılmıştır. 6. bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gereksinme, tek aile evleri, tasarım, kullanıcı katılımı, kullanıcı memnuniyet.

ABSTRACT

MS Thesis

IN SINGLE FAMILY HOUSES EFFECTS OF PARTICIPATION ON USER SATISFACTION -

Serra Zerrin KORKMAZ

Selçuk University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Architectural

Supervisor: Assist. Prof. Dr. İbrahim BAKIR

2001, 158Page

Jury : Assoc. Prof. Dr. Kerim ÇINAR

Assist. Prof. Dr. İbrahim BAKIR

Assist. Prof. Dr. Mustafa İNCESAKAL

A user make his/her home by considering his/her own needs, wants, expectations. But nowadays for almost all users it is not possible. Humans are trying to get a house just to take shelter in according to their economical level. For user if their needs are not satisfied (or they can be changed) they will be unhappy. Humans are finding to overcome that situation. These solutions can be changing his/her expectations, making changes in the place according to needs or to move another place. Some solutions were drawn to overcome user dissatisfaction (part 3, user participation in design, flexible home production, help for self housing). This study is concentrated on single family houses because participation and satisfaction is high in this type of houses. To study the mentioned situation a case study and questionnaire was made. Also to study the participation from architectures point of view another questionnaire was made for architectures.

In this study in part one aim-contain, material – method is given. In Part two user needs and satisfaction terms are studied. In part three, methods to overcome user dissatisfaction and to meet different user needs are discussed. User participation, flexibility and help for self housing are introduced in this part. In part four theoretical founding and the theories and variables of the case study is given. In part five results of the both user and architecture questionnaires and their evaluations are given in part six conclusions and suggestions are also given

Key Words: Needs, single family houses, design, user participation, user satisfaction.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde bilgilerini, yardımlarını ve desteğini esirgemeyen çok değerli danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAKIR (S.Ü.) başta olmak üzere, bölüm başkanımız Sayın Doç. Dr. Kerim ÇINAR (S.Ü.)'a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa İNCESAKAL (S.Ü.)'a şükranlarımı sunarım.

Anket çalışmasında yardımlarını eksik etmeyen değerli arkadaşım Arş. Gör. H. Derya KOL ve Arş. Gör. Sami DÖNDÜREN'e, büyük bir sabırla manevi ve maddi her türlü desteği sağlayan, anneme, babama, ablama ve eşime, anketin hazırlanmasında değerli bilgilerine başvurduğum Sayın Mimar İlhan İMAMOĞLU ve Sayın Mimar M. Serdar IŞIK'a, tezin hazırlanmasında emeği geçen diğer mesai arkadaşlarım ve sayın hocalarıma, yüksek lisans eğitimime başladığım ilk yılda çalışmış olduğum MEPAŞ Proje Mimarlık Bürosuna göstermiş oldukları anlayış ve desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
Özet.....	i
Abstract.....	ii
Teşekkür.....	iii
İçindekiler.....	iv
Şekiller Listesi.....	vi
Tablolar Listesi.....	viii
Resimler Listesi.....	ix
1. Giriş.....	1
1.1. Amaç Kapsam	3
1.2. Materyal-Method	4
1.3 Literatür Özeti.....	5
2. Kullanıcı Gereksinimleri ve Tatmini Kavramları.....	11
2.1. Kullanıcı Gereksinimleri.....	11
2.1.1. Gereksinme Kavramı:	11
2.1.2. Kullanıcı Gereksinimleri.....	13
2.2.3. Kullanıcı Gereksinmelerinin Sınıflandırılması.....	14
2.1.4. Kullanıcı Gereksinmelerinde Değişim.....	18
2.2 Konutta Kullanıcı Tatmini Kavramı.....	20
2.2.1. Tanımlar.....	21
2.2.2. Konutun Tasarlanmasına İlişkin Araştırma Yaklaşımları.....	23
2.2.3. Konutsal Tatminde Değişkenler ve Araştırma Yöntemleri.....	25
2.2.4. Konutsal Tatminin Değerlendirilmesinde Sorunlar.....	28
2.3. Kullanıcı Tatminsizliğinin Sonuçları ve Konutlardaki Göstergeleri.....	29
3. Konut ve Çevresinde Farklı Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılamaya ve Kullanıcı Tatminini Sağlamaya Yönelik Yaklaşımlar.....	34
3.1. Tasarıma Kullanıcı Katılımı.....	35
3.1.1. Katılmanın Tanımı.....	35
3.1.2. Katılma Tipleri.....	37
3.1.3. Katılmalı Tasarlama.....	38
3.1.4. Katılmalı Tasarıma Yönelik Eleştiriler.....	43
3.1.5. Konut Sunum Biçimleri ve Katılım.....	46
3.1.6. Katılmalı Tasarım Sürecinde Mimar-Kullanıcı Arasında Bilgi Alışverişi ve İlişkileri.....	50
3.1.6.1. Mimar-Kullanıcı Arasında Bilgi Alışverişi.....	50
3.1.6.2. Tasarım Sürecinde Mimar-Kullanıcı (Müşteri) İlişkileri....	54
3.1.7. Türkiye'de Katılmalı Konut Projeleri.....	56
3.2. Esneklik Amaçlı Yaklaşımlar.....	60
3.2.1. Esneklik Çeşitleri.....	61
3.2.1.1. Statik Esneklik.....	61

3.2.1.2. Sürekli Esneklik.....	62
3.2.1.3. Büyüme Esnekliği.....	68
3.2.2. Esneklik Gereksinmesini Oluşturan Nedenler.....	68
3.2.3. Esnek Konut Yaklaşımının Eleştirisi.....	69
3.3. Kendi Evini Yapana Yardım Yöntemi.....	70
4. Alan Araştırmasının Kuramsal . Yapısı	72
4.1. Hipotezler.....	72
4.2. Kullanılan Yöntemler.....	73
4.2.1. Kullanıcı ve Mimar Anketleri İçin İncelenecek Konular ve Değişkenler Listesi.....	73
4.2.2. Amaca Uygun Kullanıcı ve Mimar Anketinin Hazırlanması ve Prensiplerin Belirlenmesi.....	77
4.2.3. Örneklemin Seçimi ve Anketin Uygulanması.....	78
5. Alan Araştırmasında Elde Edilen Sonuçların Değerlendirilmesi.....	80
5.1. Kullanıcı Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	80
5.1.1. Kişisel Özellikler.....	81
5.1.2. Konut İle İlgili Özellikler.....	85
5.1.3. Kullanıcıların Kişisel Görüşleri.....	89
5.1.4. Kullanıcıların Tasarım Sürecinde Katılım ve Müdahaleleri.....	96
5.1.5. Kullanıcıların Konutlarında Yaptığı ve Yapmayı Düşündüğü Değişiklikler.....	99
5.1.6. Kullanıcıların Konuttan Memnuniyeti.....	104
5.1.7. Araştırma Kapsamında İncelenen Konutlardan Örnekler.....	109
5.2. Mimar Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	124
5.2.1. Mimarın Kişisel ve Mesleki Özellikleri.....	124
5.2.2. Mimarın Konut Tasarımlarında Dikkat Ettiği İlkeler.....	125
5.2.3. Mimarın Kullanıcı Katılımına İlişkin Görüşleri.....	127
6. Sonuçlar ve Öneriler.....	138
7. Kaynaklar.....	142
Ek.1. Kullanıcı Anketi.....	146
Ek.2. Mimar Anketi.....	153

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Şekil 2.1 İnsan gereksinmelerinin aşamaları	12
Şekil 2.2. Gereksinmelerin hareket noktası.....	13
Şekil 2.3 Fiziksel çevre şartları gereksinimleri	15
Şekil 2.4 Mahremiyete göre mekan seviyeleri.....	17
Şekil 2.5 Uyum dinamiği	31
Şekil 3.1 Tasarımcıların düşünceleri ile kullanıcıların mekan düzeni arasındaki fark.....	42
Şekil 3.2 Kullanıcı-konut ilişkisi.....	47
Şekil 3.3 Mimar ve kullanıcı arasında bilgi akımı	51
Şekil 3.4 Kullanıcının mimara verdiği şema ve mimarın hazırladığı proje.....	53
Şekil 3.5 Statik esneklik için bir örnek.....	62
Şekil 3.6 Islak hacimlerin sabit olmasına bir örnek.....	63
Şekil 3.7 Destek strüktür içinde konut birimi oluşturulması.....	64
Şekil 3.8 Psshak projesi mekan bölgeleri diyagramı ve uygulama plan örnekleri.....	66
Şekil 3.9 Marelles uygulama plan örnekleri.....	67
Şekil 5.1 Örnek popülasyonun eğitim seviyesinin yüzde dağılımı	81
Şekil 5.2 Örnek popülasyonun yaşa göre dağılımı	81
Şekil 5.3 Konutta yaşayan kişi sayısı dağılımı	82
Şekil 5.4 Ailede çocuk sayısı dağılımı	82
Şekil 5.5 Özel oto ve başka ev sahipliği	83
Şekil 5.6 Aynı konut ve mahalle ile Konya’da oturulan süre	84
Şekil 5.7 Konutların toplam kat sayısı, konut tipi, yapım türü, konut yaşı dağılım grafikleri (1.Grup).....	85
Şekil 5.8 Konutların toplam kat sayısı, konut tipi, yapım türü, konut yaşı dağılım grafikleri. (2.Grup).....	86
Şekil 5.9 İncelenen konutlarda salon dahil oda sayısı dağılımı	87
Şekil 5.10 Konut toplam alanı dağılımı	87
Şekil 5.11 Salon, oturma odası, ebeveyn yatak odası, mutfak ve banyo büyüklükleri (1.Grup).....	88
Şekil 5.12 Salon, oturma odası, ebeveyn yatak odası, mutfak ve banyo büyüklükleri (2.Grup)	88

Şekil 5.13 Konutun durumu ve bahçenin bakım durumu	89
Şekil 5.14 Kullanıcılara göre konutun satış değeri ve kira değeri.....	90
Şekil 5.15 Kullanıcıların kişisel görüşleri	95
Şekil 5.16 Kullanıcıların isteklerini iletme biçimleri.....	96
Şekil 5.17 Malzeme seçiminde kime danıştınız ?.....	97
Şekil 5.18 Konutunda değişiklik yaptıran ve yaptırmayan kullanıcıların oranı.....	99
Şekil 5.19 Değişiklik yaptıran kullanıcıların konutlarında oturma sürelerine göre oranı.....	100
Şekil 5.20 Konutunda estetik yönden değişiklik yaptıran ve yaptırmayan kullanıcıların oranı	101
Şekil 5.21 Tekrar konut yaptırsanız aynı mimara gider misiniz	104
Şekil 5.22 Mimari tasarım öncesi isteklerinizin gerçekleştiğine inanıyor musunuz .	105
Şekil 5.23 Konutun önceki planı ve konutun değişimden sonraki planı	112
Şekil 5.24 Beş nolu örnek konutun uygulanan zemin ve üst kat planı.....	114
Şekil 5.25 Altı nolu örnek konutun uygulanan zemin ve üst kat planı.....	115
Şekil 5.26 Yedi nolu örnek konutun uygulanan zemin ve üst kat planı.....	117
Şekil 5.27 Dokuz nolu örneğinin uygulanan kat planları.....	120
Şekil 5.28 Kullanıcı ile farklı düşündüğünüz konularda hangisini uyguluyorsunuz	126
Şekil 5.29 Tasarım aşamasında konut kullanıcılarının ne kadarı tasarıma katılmaktadır?	129
Şekil 5.30 Kullanıcılar konut oluşmasında en çok hangi aşamada katılıyor.....	130
Şekil 5.31 Konut yaptırmak için gelen kullanıcıların konut biçimine dönük istekleri.....	131
Şekil 5.32 Kullanıcılar konutunda değişiklik yapmak istediğinde hangi yola başvuruyor.....	135
Şekil 5.33 Kullanıcılar konutlarında yapacakları değişiklikleri tadilat projesi olarak ne kadarı bildiriyor	135
Şekil 5.34 Projenin yapım aşamasında yada kullanım sırasında daha önce çizmiş olduğunuz projenin sahibi size değişiklik yapılması için geliyor mu.....	136

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 5.1 Kullanıcılara göre bir evi lüks yapan faktörler (1. grup).....	91
Tablo 5.2 Kullanıcılara göre bir evi lüks yapan faktörler (2. grup).....	91
Tablo 5.3 Şu anda oturlan konutu tercih nedeni.....	92
Tablo 5.4 Kullanıcıların mimara tasarım öncesi, ilettikleri istekleri.....	98
Tablo 5.5 Kullanıcıların mekanda oynama olarak yaptıkları değişiklikler	100
Tablo 5.6 Kullanıcıların estetik yönden yaptıkları değişiklikler	101
Tablo 5.7 Kullanıcıların yaptıkları değişikliklerin nedenleri.....	102
Tablo 5.8 Kullanıcıların konutlarında yapmak istedikleri değişiklikler.....	103
Tablo 5.9 Kullanıcıların konuttan memnuniyetlerinin değerlendirilmesi (1. grup).....	107
Tablo 5.10 kullanıcıların konuttan memnuniyetlerinin değerlendirilmesi (2. grup).....	108
Tablo 5.11 Mimarların tasarımlarında dikkat ettiği etkenler.....	125
Tablo 5.12 Kullanıcıya tasarımlarınızı nasıl ifade ediyorsunuz.....	126
Tablo 5.13 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasında yaşın etkisi.....	127
Tablo 5.14 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasında eğitimin etkisi.	127
Tablo 5.15 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasında ekonomik durumunun etkisi.....	128
Tablo 5.16 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasında cinsiyetin etkisi	128
Tablo 5.17 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasındaki etkenler.....	129
Tablo 5.18 Kullanıcıların tasarımdan beklentileri.....	132
Tablo 5.19 Kullanıcının yapım aşamasında müdahale oranı.....	134

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Resim 2.1 İlk sahiplerince terk edilmiş Pruitt Igoe toplu konutları.....	30
Resim 5.1 Kullanıcının konutunun depreme dayanıksız olduğunu düşünerek tüm konsolların altına boru dikmeler koyarak yaptığı değişiklik (1 nolu örnek ev).....	110
Resim 5.2 Kullanıcıların bir mimara danışmaksızın kat ilavesi ile yaptıkları değişiklikler (2 ve 3 nolu örnekler).....	110
Resim 5.3 Konutun değiştirilmiş ve benzer bir konutun önceki durumu (4 nolu örnek)	111
Resim 5.4 Dört nolu konut içinden değişikliklerden örnekler.....	113
Resim 5.5 Beş nolu örnek ev.....	114
Resim 5.6 Altı nolu örnek ev.....	115
Resim 5.7 Yedi nolu örnek konut.....	116
Resim 5.8 Kullanıcı şöminenin yerinden ve tekniğine uygun yapılmadığından memnun olmadığı için kullanmamaktadır (7. Örnek).....	117
Resim 5.9 Sekiz nolu örnek konut.....	118
Resim 5.10 Kullanıcı merdiven kovanındaki cam tuğlalardan kullanıcı şikayetçidir (8. Örnek)	118
Resim 5.11 Kullanıcıların dış cephe renginde yaptığı değişiklikler (9. Örnek)....	119
Resim 5.12 Kullanıcılar çatıda düzenlenen odayı büyütmek amacıyla çatıda değişik uygulamalarda bulunmuşlardır (9. Örnek)	120
Resim 5.13 Balkonun kapatılması ve mutfakla oturma odasının birleştirilmesi (10. Örnek)	121
Resim 5.14 Giriş mekanının kapatılması (10. Örnek)	122
Resim 5.15 Tuvalet ile lavabo arasındaki kapı kaldırılmış, tek bir mekan olarak düzenlenmiştir (10. Örnek)	122
Resim 5.16 Üst katta iki oda birleştirilmiş, ebeveyn odasında giyinme odası ayrılmıştır (10. Örnek)	123
Resim 5.17 Diğer konutta da farklı olarak salon balkonu salona dahil edilmiştir (10. Örnek)	123
Resim 5.18 11 nolu örnek konutlar kullanıcıların genel isteği üzerine ruhsattan sonra büyüyebilme imkanına göre planlanmıştır (11. Örnek)	124

1. GİRİŞ

İnsanın temel gereksinimlerinin başında barınma gereksinmesi gelmektedir ki, bu insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Gereksinimlerin karşılanması için tasarlanan konutun kullanıcılarının gereksinimlerini karşılar özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Toplumun büyük kesimi için konut artık sadece “baş sokacak çatı” anlayışından uzaklaşmıştır. İnsanlar yaşadıkları konutun temel ihtiyaçlarına cevap verecek niteliklere sahip olmasını istemektedirler. Tasarladıkları yapıların bu istenilen bu özellikleri sağlaması, mimarların başta gelen sorumluluklarından (Ökmen 1996). Mimarlar genellikle kullanıcıların gereksinimlerini direkt saptamak yerine kendi gereksinimlerini esas almakta yada toplumun geleneklerine göre belirledikleri gereksinimleri esas almaktadırlar. Bu, o konutu kullanacak kullanıcının gereksinimleri olmak zorunda demek değildir. Bu nedenle ortalama kullanıcıya göre (Bayazit 1982) değil tasarımı yapılan konutun kullanıcılarına göre gereksinimler saptanmalıdır. Gereksinimin karşılanması girişimin ilk aşamasıdır. Gereksinimler, kullanıcının istek, beklenti, gelecek, olanak, kültür birikimi ..vb. etkileriyle değerlendirilerek tasarımın ana ilkesini oluşturmaktadır (Bektaş 1995).

Mimar değişmelere, gelişmelere ayak uydurabilecek, olanak verebilecek yapılar çözmek, kısacası esnekliği sağlamak zorundadır. Kullanıcı, isteklerini, beklentilerini, olanaklarını belirtecektir. Mimar, kullanıcının katılımı dışında, değişik disiplinleri yardıma çağırarak, kendi dalı açısından, gelecek projeksiyonunu elinden geldiğince sağlamak zorundadır (Bektaş 1995).

Ülkemizde konut sorunu olarak, konut sayısının yetersizliğinden bahsedilirken konutların kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayamıyor olması üzerinde yeterince durulmamaktadır. İnsanlar doğası gereği, bulundukları ortamlara uymaya çalışırlar. Ancak

amaç mekanları kullanıcısına göre tasarlamak olmalıdır. İnsanların ancak bunların karşılandığında konutlarından memnun olmaları beklenmelidir.

Kullanıcısına uygun olmayan mekanlar yapıldığında insanlar -kendi gereksinmelerine göre- çevrelerini yeniden düzenlemek isteyeceklerdir. Bu da hem zaman hem de ekonomik kayıplara neden olmaktadır (Atasoy 1993). Özellikle bu durumu kooperatif konutlarında gözlemlemek mümkündür. Çünkü alıcı olan kişiler konutlarıyla ilgili niceliksel ve niteliksel beklentilerini belirtmemekte, sadece kendilerine sunulan konutu kabullenmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla kullanıcı nitelik ve nicelik yönünden belli standartları aşamamış, kendilerine uygun bulmadığı unsurları değiştirmek istemektedirler (Durukan 1994).

Kullanıcı olarak tanımlanan insan ile günlük yaşamını geçirdiği çevre arasındaki bütünlük sık sık bozulmakta ve insanla çevresi arasında uyum sorunu ortaya çıkmaktadır. Var olan çevrenin değiştirilmesinden ve kullanıcının memnuniyetsizliğinden duyulan rahatsızlık, tasarımcılar için ciddi bir sorundur. “Bu denli rahatsızlığın ortadan kaldırılması ne düzeyde ve hangi aşamada olmalıdır?” sorusuna yanıt gereklidir. Günümüz koşullarında, teknik, zaman, işgücü ve para kaybının en aza indirilmesi açısından, insan-çevre uyumunda ortaya çıkan sorunların, tasarlama sürecinde en üst düzeyde çözümlenmesi zorunludur. Çünkü, Türkiye gibi henüz gelişme aşamasında olan ülkeler için bu tür kayıplar kabul edilemez bir durumdur. Amaç sorunun tasarım aşamasında ele alınması olmalıdır (Gül 1994).

Memnuniyetsizliğin giderilme yolu olarak sunulan katılımcılık düşüncesi, tatmin edici konut tasarımını da sağlamaktadır. Bunun için de çözümler, tasarım sürecinde ve sonrasında mimari ürünün oluşmasına kullanıcının katılımı ile sağlanabileceğini söylemek mümkündür.

1.1. Amaç-Kapsam

Bu çalışmada konut kullanıcısının memnuniyetinin nelere bağlı olduğu, memnuniyetsizlik durumunun hangi sonuçları doğurduğu ve nasıl çözümlenebileceği ve bu çözüm yollarından tasarıma kullanıcı katılımının kullanıcı memnuniyeti üzerindeki etkisi incelenmiştir. Tasarımların kullanıcı gereksinme ve isteklerine cevap vermediğinde ne şekilde sonuçların ortaya çıktığı incelenmiştir. Kullanıcı gereksinmelerine bağlı olarak tasarlanan konutların kullanım aşamasındaki konuttan memnuniyet durumu ortaya konularak, memnuniyetsizlik sonuçlarında da kullanıcı ve mimar tarafından ne gibi çözümlerin üretildiği tespit edilmiştir. Yapılan bu kullanım sonrası değerlendirme çalışmasıyla, bundan sonraki yapılacak konutlarda daha önce yapılan hataları tekrarlamamak, bu hatalardan kaynaklanan ekonomik kayıpları en aza indirmek ve kullanıcı için uygun, tatminkar konutlar oluşturmak için dikkat edilmesi gereken noktaların üzerinde durulmuştur.

Üretilen konutlarda rasyonel kullanımı sağlamak amaçlanmıştır. Diğer konut türlerinde (toplu konut, apartman tipi konut vb... gibi) bu amaçla araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmada farklı olarak tek aile evlerine dönük Konya Meram Bölgesinde bu konunun sınanması düşünülmüştür. Konu bu kapsamda ele alınmıştır.

Çalışmada kullanıcı olarak, konutun sürekli kullanıcısı olan aile bireyleri, tasarımcı olarak da mimarlar ele alınmıştır. Kullanıcı katılımının tespitini tam ifade edebilmek için birden fazla kullanıcısı (aile) olan apartman tipi çok aile konutları kapsam dışı bırakılmış ve katılımın yüksek olabileceği düşünülen tek aile tipi konutlarda değerlendirmeler yapılmıştır. Kullanıcıların memnuniyetindeki etkenler sadece konutlarıyla sınırlı değildir. Konut çevresi de memnuniyette büyük etkindir. Konut çevresinin konuttan memnuniyete etkisi de başlı başına bir araştırma kapsamı olacağından bu çalışmada sadece konuttan memnuniyetin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Konya İlinde tek aile evlerinin yoğun olduğu Meram İlçesi araştırma kapsamına alınmıştır. Bu çevrenin yer seçimi kullanıcı tarafından istenerek (memnun olunarak) belirlendiği kabul edilmiştir. Tasarımdaki diğer

kısıtlayıcı faktörler kapsam dışı bırakılmıştır. Genel olarak gereksinme, gereksinmelerin karşılanıp karşılanmamasından doğan memnuniyet durumu ve memnuniyetsizliğin giderilme yolları açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2. Materyal-Method

Çalışmanın çerçevesinin belirleyebilmek için öncelikli olarak gereksinme, tatmin ve katılım kavramlarının tanımları, çeşitleri, sonuçları çeşitli tez, makale ve seminerlerin taranmasıyla elde edilen bilgilerin aktarımı yapılmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda, yoğun olarak tek aile evlerinin bulunduğu, Konya İli Meram İlçesinde, belirli bir özellik gözetmeksizin konu ile ilgi kurulabilecek 50 tek aile evinden seçilen evlerde ve ayrıca çoğunluğu bu evlerin tasarımını yapmış olan 30 adet mimardan anket yöntemi ile bilgiler toplanmıştır. Bu bilgiler değerlendirilerek tümevarım yöntemi ile genellemelere ulaşılmıştır. Araştırma kapsamına giren konutların konu için belirli özellikleri olan örneklerin projeleri elde edilmiş, değişiklik yapılmış durumları projeler üzerinde ve yerinde inceleme ile tespit edilmiştir. Tasarıma kullanıcı katılımından bahsederken sadece kullanıcı açısından konuyu ele almak yeterli olmayacağından, mimarlarla da anket yapılmıştır. Bu nedenle Konya’da bulunan, çoğunlukla tek aile konutu tipinde tasarım yapan mimarlara hazırlanan anket uygulanmıştır. Kısaca belirtmek gerekirse, örnek konutların, ilk tasarlanan-uygulanan projeleri, sonrasında değişiklik yapılmış projeleri ve fotoğrafları, kullanıcı-mimar anketleri ile gözlem ve görüşme sonuçları araştırmanın materyallerini oluşturmaktadır.

Çalışmada; gereksinme, memnuniyet, memnuniyetsizliğin giderilme yolları konularının tespitine yönelik olarak betimleme yöntemi kullanılmış, literatür araştırması yapılmış ve elde edilen bilgiler sunulmuştur. Tümdengelim yöntemi ile yapılan alan çalışmasının hipotezleri belirlenmiştir. Anket, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılarak tüme varım yöntemi ile sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir.

1.3. Literatür Özeti

Bu bölümde çalışma konusu ile ilgili, bazı araştırmalar konu açısından kısaca gözden geçirilecektir.

Recai AKDOĞAN (1996): “İşletme aşamasındaki konutların kullanıcı ihtiyaçları bakımından değerlendirilmesi ve tasarıma etkisi” isimli Yüksek Lisans çalışmasının amacı çeşitli boyutlarıyla ülke gündeminde önemli bir yer tutan konut sorunun çözülmesine bir katkı sağlamak olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada; ülkemizde konut sorununun sadece sayısal eksikliği bakımından ele alındığı, problemin birde niteliksel boyutunun bulunduğu ve bu yönünün üzerinde çok az durulduğu belirtilmekte ve artık ülkemiz için konutun başı sokacak çatı anlayışından uzaklaştığı ve insanların içinde yaşadıkları konutlarda, eylemlerini gerçekleştirmeye yardımcı olacak konforu da aradıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada Almanya ve İngiltere gibi gelişmiş bir çok ülkede 1900’lü yıllardan başlayarak işlemekte olan konutlarda yapılan değerlendirme çalışmalarıyla konut politikalarına yön verildiği ve son yıllarda Avrupa ülkelerinde tasarıma kullanıcı katılımının önem kazandığı ve bu paralelde işlemekte olan konutlarda yapılacak değerlendirme çalışmalarının kullanıcı katılımının sağlanmasına da katkıda bulunacağı savunulmakta, yapılan gözlemlerden ve kullanıcılarla yapılan görüşmelerden bir çok ailenin yapımı yeni bitmiş konutlarda bile çeşitli ekleme ve değişiklik eylemlerine girdiği ve bu eylemlerin çoğunun tasarım ve üretimden kaynaklanan olumsuzlukları gidermeye yönelik olduğu, ve bu tür çabaların aile ölçeğinden başlayarak ülke ölçeğine varan ekonomik bir yük oluşturduğu belirtilmektedir.

Bu çalışmada kullanım aşamasındaki konutların kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama derecesini belirlemeye yönelik bir anket oluşturulmuş ve anket öncesi ve sonrası için takip edilmesi gereken işlemler dizisi önceden belirlenerek anket uygulanmıştır. Çalışmada mevcut konutlar incelenirken konular; kullanıcı özelliklerinin belirlenmesi, kullanıcıların yaşama biçiminin belirlenmesi, konut özelliklerinin belirlenmesi olarak 3 ana başlık altında toplanmıştır. Ayrıca kullanıcılar tarafından kullanılma biçimlerinin öğrenilmesine yönelik

konular yaşama biçimi başlığında incelenmiştir. Anket çalışmasında incelenen örnekler 3 ayrı grupta toplanmış ve bunlar ; “yap-sat” modeliyle, kooperatifleşme sonucu ve mimar-müşteri ilişkisi sonucu üretilen apartman blokları olarak sıralanmıştır.

Çalışmanın sonuçlar bölümünde; işlemekte olan konutlarda yapılacak olan değerlendirme çalışmalarının her sosyal gruptan kullanıcıları ve ülkemizde görülen çeşitli üretim biçimleriyle gerçekleşmiş konutları içermesi, karşılaştırmalı sonuçlar elde etme bakımından yararlı olacağı, işlemekte olan konutlarda yapılacak değerlendirme çalışmalarının ülkemiz için belirsizliğini koruyan konut anlayışının tanımlanmasını kolaylaştıracağı ve kullanıcının tasarıma katılmasıyla konuttan memnun olma oranının büyük ölçüde arttığının görüldüğü belirtilmektedir.

Handan TÜRKOĞLU (1993): “İstanbul’da konut bölgelerinde kullanıcıların konut ve yakın çevresinden memnuniyet derecesinin belirlenmesi” isimli çalışmada ; konutların ve konut çevrelerinin kullanıcıların beklentileri, yaşam biçimleri, sosyal ve psikolojik gereksinmelerine cevap veriyor olmasının çevre kalitesinin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edildiği belirtilmektedir. İstanbul’da yer alan konut bölgelerinde, kullanıcıların yaşadıkları konuttan ve konut çevresinden memnuniyet derecesi saptamaya yönelik bu çalışmanın amacının İstanbul’da konut çevrelerinde, kullanıcıların görüşlerine dayalı olarak çevre kalitesinin ölçülmesi olduğu vurgulanmakta ve araştırmadan elde edilen sonuçların ülkesel konut politikalarına yansımaları, yerel yönetimlere, planıcı, ve tasarımcılara yol gösterici olmasının beklendiği belirtilmektedir.

Bu araştırmada İstanbul’da yer alan konut alanlarında kullanıcıların konut ve konut çevrelerini ne şekilde algıladıkları ve değerlendirdikleri ölçülmekte ve memnuniyetin konut ve konut çevresinin hangi özelliklerine bağlı olduğu saptanmaya çalışılmaktadır. Konut çevresinden ve konuttan memnuniyeti etkilediği varsayılan bağımsız değişkenler üç ana başlıkta (konut ve konut çevresine ait objektif değişkenler, kullanıcının kişisel özellikleri ile kullanıcının konut ve çevresini ne şekilde algıladığını ifade eden değişkenler) toplanmış ve konut ve konut çevresinden memnuniyetle ilgili soruları içeren anket formu örnek kütle üzerine uygulanmıştır.

Araştırmada, konuttan ve konut çevresinden memnuniyeti etkilediği varsayılan faktörler olarak kabul edilen konut ve konut çevresine ait objektif veriler, kullanıcının kişisel özellikleri ve kullanıcının konut ve çevresi ile ilgili algısını içeren bir veri tabanı oluşturulmuştur. Çeşitli istatistiksel değerlendirmelere ve kurumsal saptamalara ve geleceğe yönelik tahminlere olanak verebilecek nitelikteki bu veri tabanı ve sonuçların İstanbul’da konut kullanıcılarının konuttan ve konut çevresinden memnuniyetlerinin saptanması yönünde açıklayıcı olduğu belirtilmektedir.

Özen EYÜCE (1991): “Konut çevrelerinin mekansal gerekliliklerine bireyin tatmini açısından psikolojik bir yaklaşım” isimli yüksek lisans çalışmasında dünya nüfusundaki hızlı artış ve göç nedeniyle kentsel kesimlerde yoğunluğun hızla arttığı, konut gereksiniminin ortaya koyduğu sayısal açığın karşılanması gereği, kaçınılmaz olarak, bugüne değin yaygın uygulama alanı bulan toplu konut çözümlerinin gelecekte de gerçekleştirilmesini gerekli kıldığı, ve konutun bir toplumun toplumsal ve ekonomik dengesine, bireylerin ruh ve fizik sağlığına katkıda bulunan bir olgu olduğu belirtilmektedir. Bu açıdan bakıldığında gelecek için önemli olan, bugüne değin gerek gelişmiş ülkelerde, gerekse salt teknoloji aktarımı nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan toplu konut sorunlarının gelecekte tekrar edilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, toplu konutlarda ortaya çıkan sorunların nelerden kaynaklandığının saptanmasına ve günümüze değin getirilen ve getirilmek istenen çözümler incelenerek, bundan sonrası için geçmişin sorunlarını yinelenmeden ne yapılması gerektiği belirlenmeye çalışılmış, insan yapay çevre ilişkileri psikoloji açısından yeniden ele alınarak toplu konutlarda ortaya çıkan sorunların nedenleri bireyin tatmini açısından değerlendirilmiş, modern mimarlık çerçevesinde getirilen toplu konut çözümlerinin yetersiz kalmasına yol açan karakter kaybının neden olduğu ve günümüz toplu konut çevrelerinin geleneksel konut çevrelerinden farklılıkları ortaya konulmakta ve konut çevrelerinde çevresel karakteri oluşturmak ve kişiselleştirmeyi sağlamak amacıyla geleneksel çözümlerden de yararlanılarak getirilen yeni çözümler de incelenmiştir.

Beril Özmen YANAR (1994): “Konut çevresinde kullanıcı tatmininin incelenmesi” isimli doktora çalışmasında, konut bölgelerinde yoğun yapılanma şeklinde kendini

gösteren mimari biçimlenme ve çözümlemelerde sosyal ve psikolojik kökenli sorunlar ortaya çıktığı belirtilmekte ve konut kullanıcısı olarak insanın konut ve çevresine yönelik duygusal doyum sorunları tartışılmaktadır. Bu çalışmada insanın herhangi bir nesneye karşı ortaya koyduğu duygusal durumu ile tavır, niyet ve davranışları arasındaki işleyiş mekanizmalarını açıklayan kuramlar ve modeller, yaklaşım ve yöntemler incelenmektedir. Konut ve konut çevresinin kullanıcı davranışlarını ne ölçüde etkileyeceği veya belirleyeceği araştırılmaktadır. Tezde, insanların yaşam şekli ve düzeyleri, gereksinimleri, beklentileri, kişisel tercihleri, inançları, öznel normları ve duygusal durumlarının birbirleriyle ve konutsal tatmin ile olan ilişkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kullanıcı olarak insanın tasarlanan çevre ile alışverişinin irdelenmesinin yanısıra, tasarlama sürecinin da insan gereksinimlerine en üst düzeyde duyarlı olabilmesi açısından, mimarların tavırları da incelenmekte ve eleştirilmektedir. Kuram ve uygulama açısından bir kullanıcı-tasarlamacı diyalogunun sağlanması gerekliliği söz konusu edilmektedir.

Recep DÜZENLİ (1988): “Toplu konutlarda kullanıcı-çevre, kullanıcı-konut ilişkileri ve sorunları” isimli yüksek lisans çalışmasında, farklı özellikleri olan, bir toplu konutta bir araya gelen ailelerin konutları ve yakın çevreler ile ilişkileri araştırılmış, ülkemizde belirlenen konut sunum biçimleri kullanıcı ve çevre ilişkileri açısından incelenmiş, kullanıcıların konutu ve çevresi ile ilişkilerinin ana bileşenlerinin neler olabileceği, varsa bu bileşenlere ilişkin standartlar ve araştırma bulgularının neler olduğu araştırılmış, toplu konutta yaşayan ailelerin konutla ve çevreyle olan ilişkileri, sorunları ve beklentileri incelenmiş ve bu amaçla Trabzon’da altı kooperatif alanında anket çalışması yapılmıştır.

Sonuç olarak toplu konut alanlarında farklı çevrelerden gelen ailelerin özelliklerinin tasarımı göz önüne alınmasının, konut sorununa nicel olarak çözüm sağlansa bile nitelik yönünden yeni sorunlar doğurduğu belirtilmiştir. Sonuçta kullanıcı-konut, kullanıcı-çevre ilişkilerini iyileştirici öneriler getirilmiştir.

Selda TÜRKMEN : “Ankara’da çağdaş hane halkı ihtiyaçlarına uygun konut tasarımı” isimli yüksek lisans çalışmasında, ailenin konut eğilimlerini belirleyen arzulan yaşam tarzı, yaşam sürecindeki devre dikkate alınarak vurgulanmış, konut problemi çeşitli

yönleriyle tartışılmış ve kentsel konut üzerinde dünya deneyimi incelenmiş, Türkiye’de kentli nüfusun hızlı artışı sonucu oluşan konut talebi ve toplu konut kanununun sonuçları incelenmiş, aile ve konut arasındaki ilişki, yaşam süreci, yaşam tarzı ve sosyo-ekonomik statü ile birlikte incelenmiş, Türkiye’de bugünkü aile tipleri gözlenen değişimlere göre araştırılmış, ve mevcut konut tasarımlarına eleştirisel bir yaklaşımdan sonra geleneksel Türk Evi’nin tasarım prensipleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde konutta mekan ihtiyacını belirleyen aktivite analizinden sonra, iç mekan düzenlemesi ve estetik boyut irdelenmiş ve önerilen tasarım prensipleri ortaya konulmuştur.

Banu Gül (1993): Kullanıcı-çevre uyum probleminin tasarım sürecinde çözümlenmesi” isimli yüksek lisans çalışması insanın yaşadığı mekanları değiştirme davranışı üzerine temellenmiştir. Çalışmada değiştirme davranışının aslında bir uyum probleminden kaynaklandığı ve bu problemin temel nedeninin tasarım-üretim-kullanım süreçlerinin birbirinden ayrılması sonucu ortaya çıktığı anlatılmakta ve insan ihtiyaçlarına hitap etmeyen yapay çevre problemi bileşenlerine ayrılarak incelenmektedir. Çalışmada ayrıca tasarımcı-kullanıcı bağlantısının kurulmasındaki en önemli noktalardan biri olan bilgi alışverişi üzerinde durulmaktadır. Bu konudaki kaynakların, tekniklerin bilinmesi ve uygulanacak doğru tasarım için ne tür bir önem taşıdığı anlatılmaktadır. Çalışmada, tasarım probleminin projelendirme süreçlerinde nasıl ele alındığı ve bu devrelerde tasarımcı ile müşteri adı altındaki kişilerin ilişkileri ele alınmakta, tasarım adımlarının ne olduğuna değinilmekte ve bütün bu bilgilerin toparlanması niteliğini taşıyan tasarım süreci modeli önerisi anlatılmaktadır.

Tülin GÖRGÜLÜ (1998): “Tek ailelik konutlardan oluşan yerleşmelerde tasarım sürecindeki kalitenin kullanıcı kalitesi bağlamında irdelenmesi” isimli çalışmada, kullanıcı gruplarının istekleri doğrultusunda oluşturulan proje ve yapıların sonuçlarının test edilmesi amaçlanmıştır. Görgülü ’ye göre”birebir kullanıcı ile karşılaşılan proje tasarım aşamalarında, kullanım açısından sürdürülebilir kalitedeki risk oranı daha aza inmekte, ancak kullanıcının hiç bir aşamada projeye katkı sağlamadığı konumlarda sonuç ürünlerdeki kullanım kalitesinden söz etmek olasılığı görülmemektedir.”

Tezin kapsamında; kullanıcı gereksinimleri kavramı ile ilgili olarak; Akdoğan (1996), Buğday (1991), Bayazıt (1994); konut ve çevresinde kullanıcı tatmini kavramı ile ilgili olarak; Yanar (1994), Düzenli (1988), Eyüce (1991); konut çevrelerinde farklı kullanıcı gereksinimlerini karşılamaya yönelik yaklaşımlarda; Ateş (1988),. Ok (1985), Bayazıt (1982), Çavdar (1978), Özsoy (1983), Atasoy (1980), Buğday (1991), Yürekli (1983); araştırmanın kuramsal yapısının oluşturulmasında da ; Akdoğan (1996), Dülgeroğlu (1996), Türkoğlu (1993), Ökmen (1996), Alkan (1999) tarafından yapılan çalışmalardan temel olarak yararlanılmıştır.

Yapılan bu çalışmalarda da görülmüştür ki; kullanıcıların tasarıma katılımı ve kullanıcıların memnuniyetleri konuları araştırılırken kapsam olarak toplu konutlar, apartman tipi konutlar veya konut çevreleri ele alınmıştır. Bu tezde farklı olarak tek aile evlerinde tasarıma katılımın kullanıcı memnuniyetine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılmış bu tez çalışmalarından faydalanılarak genel ifadeler, tanımlar belirlenmiş ve alan çalışmasında sistematğin oluşturulmasında faydalanılmıştır.

2. KULLANICI GEREKSİNİMLERİ VE TATMİNİ KAVRAMLARI

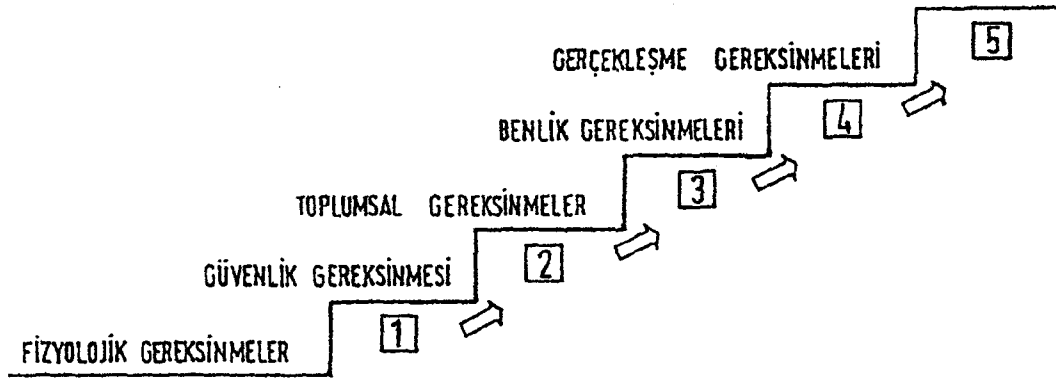
Kullanıcılar için sağlanması gereken en alt seviyedeki koşullar kullanıcı gereksinimleri olarak tanımlanmakta ve bunlar kullanıcı memnuniyeti için ön şartlar zincirinin halkalarından birini oluşturmaktadır. Kullanıcı ve gereksinimleri bir binanın varlık nedenini oluşturmaktadır (Dinç 1998). Bu bölümde ilk olarak gereksinme, kullanıcı gereksinimleri kavramları ve kullanıcı gereksinimlerinin sınıflandırılması –literatüre dayalı olarak- özetlenerek kullanıcı gereksinimlerindeki değişimlere değinilmektedir.

2.1. Kullanıcı Gereksinimleri

2.1.1. Gereksinme Kavramı:

İnsan gereksinimleri, insanların fizyolojik, toplumsal ve psikolojik açılardan, rahatsızlık duymadan yaşamlarını sürdürmeleri ve yaptığı işlerde verimli olmalarına yardımcı olan tüm çevresel ve toplumsal koşullardır (İnceoğlu 1982).

Abraham H. Maslow, toplum içindeki insanın temel gereksinimlerini, belirli bir sıralama düzeni içinde, en temel gereksinmeden en karmaşık olanlara kadar düzenlemiştir. Bunlar; fizyolojik, güvenlik, toplumsal, benlik, geçekleşme gereksinimleridir (Şekil 2.1) (Ateş 1988).

Şekil 2.1 İnsan gereksinimlerinin aşamaları (Ateş 1988)

- Fizyolojik gereksinimler; beslenme, dinlenme, barınma, hareket, su, hava gereksinimleri gibi insan yaşantısı ile ilgili en temel gerekliliklerdir.
- Güvenlik gereksinimleri; korku, baskı, tehlikelerden uzak olma, güven duyma ve yarınından emin olma gereksinimleridir.
- Toplumsal gereksinimler; ait olma, beraberlik, arkadaşlık, grup içine girebilme gibi toplumsal etkileşim ile ilgili gerekliliklerdir.
- Benlik gereksinimleri; öz saygı ve öz beğeni ile kazanılmış bilgi ve yeteneklerin tanıtılması gibi beğenilme ve saygı görme ile ilgili gerekliliklerdir.
- Gerçekleşme gereklilikleri; Önemli bir işi başarma gibi, bireysel potansiyelin gerçekleşmesi ve yaratıcı yeteneklerin kullanımı ile kişisel doygunluğa erişme-tatmin gereksinimleridir.

İnsanlar yaşamı gereği, en öncelikli olandan en az önemlisine kadar, bu gereksinimlerini karşılamak istek ve amacındadır. İnsanın fizyolojik gereksinimleri yaşamının devamı için öncelikle gereklidir.

Gerçekte insan gereksinimleri çeşitli fizyolojik, psikolojik, toplumsal ve kültürel açıdan gerekliliği belirten ve bunların hepsini birden karşılayan özelliklerin bütünüdür. Gereksinimler insanın yaşam çevresinde olması gereken en az nitelikleri belirler. Bu niteliklerde olabilecek bir eksiklik insan için bir rahatsızlık nedeni olacaktır.

Bir şeye duyulan eğilim ve arzu ise istektir. Gereksinme bir zorunluluğu belirtir. Gül (1993) “gereksinmelerin ötesinde istekler başlar” diye belirtirken, Bolak (1988) gereksinmelerde hareket noktasının istekler oluşunu savunmaktadır (Şekil 2.2). Gereksinme bir mekanın taşıyacağı en az niteliği tanımlarken istek daha öznel bir değer olup kullanıcının sınırsız nitelik ve nicelikte olabilecek amaçlarını tanımlar (Buğday 1991). İstekler yaş, moda cinsiyet, ekonomi, gelenek... gibi değişken verilerin etkisi altındadır. Sosyal çevreye bağımlıdır ve teknoloji geliştikçe ihtiyaçlardaki farklılaşma belirginleşmeye başlar (Ünügür 1986).

Şekil 2.2. Gereksinmelerin hareket noktası

2.1.2. Kullanıcı Gereksinimleri

Kullanıcıların amaçlarına ulaşmak için yapma durumunda oldukları davranış ve hareketlerin tümüne, kullanıcı eylemleri denir. Eylemler yapılırken ihtiyaç duyulan ve sağlanması gereken çevre koşullarına kullanıcı gereksinimleri denir (Bayazıt 1994).

Mimar, kullanıcıya bir mekan hazırlarken temelde onun istek ve gereksinmelerini karşılamak zorunda olduğunu bilir (Gül 1993). Oluşacak mekanlarda dışarıdan bakanlar için insanların nasıl yaşayacakları, soğuğa, sıcağa, neme karşı nasıl korunacakları, yıkanma, beslenme yatma gibi fonksiyonları nasıl karşılayacakları, sosyal, kültürel ilişkileri esas alınmalıdır (Gürsel 1992).

Gerçekte “kullanıcı gereksinimleri” gözlenemeyen soyut bir kavramdır, onun izlenebilen somut görünümü insanın yaptığı davranışlardır. Bu açıdan, kullanıcı gereksinimlerinin anlaşılması, mekanı kullanan insanın davranışlarının ve bu davranışları oluşturan nedenlerin bilinmesi olup, insan ve davranışları arasındaki ilişkilerin ortaya

konması ile mümkündür. Örnek olarak; konutta bir oturma odasında dinlenme, misafir kabul etme, TV izleme, sohbet etme, kitap okuma vb. eylemlerinin yerine getirilmesi için gerekli olan koşulların hepsi bir gereksinimdir. Konutta da; aile bireylerinin konut içinde yaşamları sürdürürken fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açılardan rahatsızlık duymamaları ve yaptıkları işlerde verimli olmalarını sağlayan tüm olanak ve çevre koşulları kullanıcı gereksinimleridir (Ateş 1988).

Kullanıcı gereksinimleri pek çok bina türünde eylemlere bağlı olarak benzer görünümde olmalarına rağmen, farklı iklimsel ve kültürel koşullarda nitelik ve nicelik yönünden farklılaşmaktadırlar (İnceoğlu 1982).

2.1.3. Kullanıcı Gereksinimlerinin Sınıflandırılması

Kullanıcı gereksinimleri çeşitli araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalardan bazıları bu bölümde incelenecektir.

Bayazit (1994) kullanıcı gereksinimlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır;

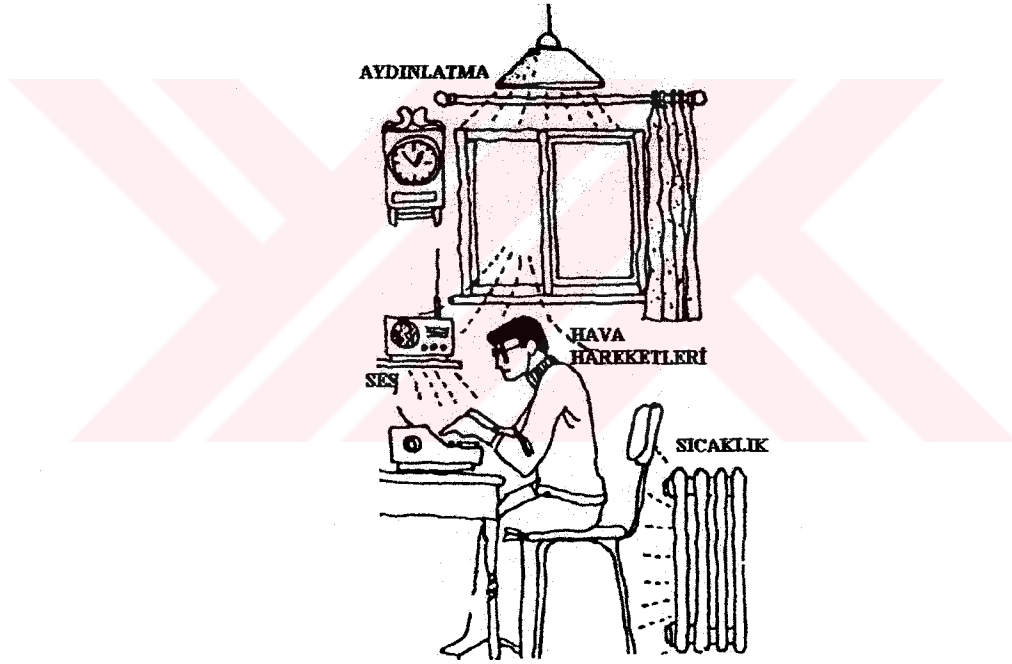
Teknik Gereksinimler: Taşıma güvenliği (yapının ayakta durması, oluşacak yük etkilerini karşılama ile ilgilidir), kullanma güvenliği (kullanım sırasında karşılaşılan kaza durumları kullanma güvenliği ile ilgilidir), yabancılara karşı güvenlik (hırsızlık, sabotaj vb.), dayanıklılık, afetlerden korunma güvenliği (yangın, sel gibi).

Çevresel gereksinimler: Fiziksel Çevre ile ilgili (gürültü, akustik, iklimsel, görsel vb), mekansal çevre ile ilgili (tasarımın ölçü, biçim, sayı,boyut, mekanlar arası ilişkiler, mekanlardaki yoğunluk vb),

Beşeri gereksinimler: Eylem hareket sınırları ve boyutları (Eylemlerle ilgili boyutsal koşullar vb), sağlık gereksinimleri, toplumsal gereksinimler (mahremiyet, toplumsal ilişkiler vb), psikolojik gereksinimler, sembolik gereksinimler (yapma çevreden beklenen estetik ve anlamsal özellikler gibi)

Bir çok araştırmacı kullanıcı gereksinimlerini Fiziksel ve Psiko-sosyal olmak üzere iki grupta da incelemektedir (Gül 1993, Buğday 1991).

Fiziksel Kullanıcı Gereksinimleri: Fiziksel kullanıcı gereksinimleri; “bir eylemin fiziksel çevre koşulları açısından rahatsızlık yaratılmadan yerine getirilebilmesi için gerekli şartlardır” diye tanımlanmaktadır. Bunlar kullanıcı sayısına, eylemlerin özelliklerine ve kullanılan donatım elemanlarına ilişkin mekana bağlı özelliklerdir. Bu gereksinimler ayrıca, güvenlik ile ilgili olarak; yapısal sağlamlık, yangın, doğal afetler ve hırsıza karşı alınan önlemleri de kapsamaktadır. Fiziksel kullanıcı gereksinimleri; mekansal, sağlık, emniyet gereksinimleri ve fiziksel çevre şartlarına ilişkin gereksinimler olarak sıralayabiliriz (Şekil 2.3) (Gül 1993, Buğday 1991, Ok 1980, R. Düzenli 1988).

Şekil 2.3 Fiziksel çevre şartları gereksinimleri (Buğday 1991)

i) *Mekansal Gereksinimler:* Eylem ve davranış örüntülerinin gerçekleşeceği mekanlar için, insan ve ekipman boyutları ve ihtiyaca göre mekansal çeşitlilik ve ölçülendirmenin ele alındığı, kullanıcıların eylemlerini konforlu, etkin ve üretken bir biçimde yapabilmeleri için mekanın sahip olması gereken bazı özelliklere yönelik kullanıcı

gereksinimleridir. Kullanıcının mekanın boyutları açısından konfor içinde bulunabilmesi için boyutsal gereksinimlerin fiziksel büyüklüklerini yani bir eylemi tek başına ya da toplu olarak rahatça yapabilmesi için gerekli olan büyüklüklerle, psikolojik büyüklüklerin yeterli olması gerekmektedir.

ii) Sağlık Gereksinimleri: Çevrenin kullanıcının sağlığına zarar vermeyecek nitelikler taşıması, temizlenme, temiz su sağlanması, pis ve kirli suların atımı, çöp toplama ve yok edilmesi, gıda depolama vb.. şeklinde sıralanabilir.

iii) Emniyet Gereksinimleri: Strüktürel ve afetlere karşı (yapısal emniyet, deprem, su baskını, heyelan yangın gibi), hırsıza karşı, eylemlerden doğan kazalara karşı şeklinde sayılabilir.

iv) Fiziksel Çevre Şartları ile İlgili Gereksinimler: Fiziksel çevre şartları ile ilgili gereksinimleri; yapay iklimlendirme şartlarına ilişkin gereksinimler, görsel konfor ile ilgili gereksinimler ve işitsel gereksinimler olarak sıralayabiliriz.

Psiko-Sosyal Kullanıcı Gereksinimleri: Bir eylemin psikolojik herhangi bir rahatsızlık duyulmadan yerine getirilebilmesi için gerekli çevre koşullarıdır (Eyüce 1991).

Gereksinimler bireyin içinde yaşadığı ve yetiştirildiği toplumsal çevre tarafından da etkilenir. Örnek olarak yemek gereksiniminde domuz eti, at eti, kutsal inek eti gibi (Eyüce 1991). Psiko-sosyal gereksinimler kullanıcının kültür grubuna ve yaşadığı ortama bağlı olarak değişen, kişisel istek ve arzulara ilişkin özelliklerdir.

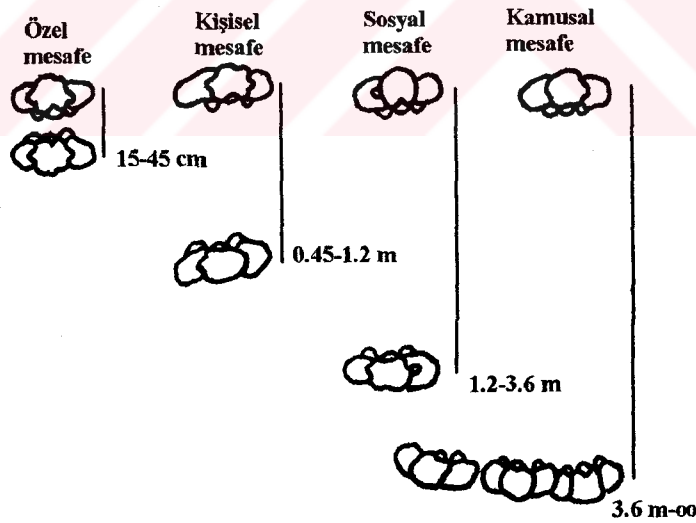
Psiko-sosyal kullanıcı gereksinimlerini dört alt grupta incelemek mümkündür.

i) Mahremiyet: Yapının kullanıcılar açısından, hem kendi içinde hem de yakın çevresi içinde, işitsel, görsel ve kişisel gizliliğe uygun koşulları sağlamasıdır. Mahremiyet; görsel ve işitsel olarak iki grupta toplanabilir (Buğday 1991). Görsel mahremiyet bazı eylem alanlarının, diğer eylem alanları tarafından görülmemesi gereksinimidir. İşitsel mahremiyet ise arka plan gürültüsü ve komşu hacimler arası ses geçişimidir.

R. Düzenli (1988) ise konutta mahremiyeti üç başlık altında incelemiştir

- Konutta bireysel mahremiyet: Farklı cins, yaş ve ilgi alanına sahip aile bireylerinin konutta kendine ait, yalnız kalabilecekleri, ilgi duydukları çeşitli uğraşları gerçekleştirebilecekleri özel mekanların bulunması olarak tanımlanabilir.
- Konutta toplumsal mahremiyet: Konut özel mekanlarının dış ziyaretçilerden korunması, aile arka plan etkinlikleri ile kamusal ön plan etkinliklerinin birbirinden ayrılmasıdır.
- Toplumsal mahremiyet: Konutun ve konut açık alanlarının çevreden korunmasıdır. Dışarıdan herhangi bir kişi doğrudan doğruya yaşama mekanının penceresine erişebiliyorsa bu mekanda gizlilik yok demektir.

Gül (1993) 'e göre bireylerin birbirinden farklı dört mekan anlayışı vardır. (Şekil 2.4) Mahrem mekan; 15-45 cm arasında değişen ve kişinin kendi inisiyatifinde olan, kişinin en yakınlarıyla paylaştığı mekandır. Kişisel mekan; 0.45-120 cm arasında değişen, kişinin tercihiyle bağlı olarak gerektiğinde yabancılarla paylaştığı mekandır. Kişilerin mahrem ve kişisel mekanları kalabalık veya yabancılar tarafından sürekli ihlal edilirse bu durum kişide strese sebep olur. Sosyal mekan; 120 cm-3.6 m arasındaki mekandır. Topluma açık çevre ise, 3.6 m 'den sonra ki mekandır.

Şekil 2.4 Mahremiyete göre mekan seviyeleri (Karaman 1991)

ii) *Davranışsal Gereksinimler*: Eylemlere ilişkin davranış boyutları olarak bilinen ve kültür grupları arasında büyük farklılıklar gösteren örüntülerdir (Buğday 1991). Psikolojik faktörlerin ışığında, kişilerin eylem ve davranışları için gerekli boyutlardır. Kimi insanın ferah, geniş ortamlardan hoşlanması, kimi insanın bu ortamlarda yalnızlık duygusuna kapılması gibi.

iii) *Estetik*: Kullanıcıların içinde bulundukları mekanda, fonksiyonel gereksinimlerin dışında, psikolojik olarak da tatmin olmalarını sağlayacak, mekanın sahip olması gerekli boyutsal oranlar, renk, doku gibi görsel etkiye dayalı değerlerdir. Fiziki çevrenin, biçimsel, dokusal ve anlamsal açıdan hoşluk ifade edip etmediği kişiden kişiye, toplumdan topluma değişen bir konudur (Gül 1993).

iv) *Toplumsal Gereksinimler*: Kullanıcıların aile yapıları, yaşam tercihleri, birbirleri ile olan ilişkilerini içeren niteliklerdir.

2.1.4. Kullanıcı Gereksinimlerinde Değişim

Kullanıcı gereksinimleri, kullanıcıların sosyal, ekonomik, kültürel, fiziki ve etnik özellikleri gibi pek çok değişkene bağlıdır. Bu özellikler;

- Fizyolojik özellikler (yaş, cinsiyet, boy, hareket etme, görme, işitme, koku tat, dokunma ilgili özellikler, sinir sistemi, hormonal sistem ve fiziki gelişme ile ilgili özellikler)
 - Psikolojik Özellikler (davranış biçimleri, değer yargıları, çevreye uyum, toplumsal ilişkiler)
 - Sosyo-ekonomik özellikler (aile büyüklüğü, yapısı, hareketliliği, din, mezhep, etnik grup, aile geliri)
 - Kültürel özellikler (eğitim, gelenekler, görgü)
- şeklinde sayılabilir (Çelik 1978).

Kullanıcı gereksinmesi ile ilgili aşağıdaki noktaların gözden uzak tutulmaması gerekmektedir (Ok 1980);

- Kullanıcı ihtiyaçları zamanla değişmektedir.
- İnsanlar farklıdır. Her ne kadar insan grupları ihtiyaçlarındaki farklılara göre birbirinden ayrılabilirse de bir gruptan diğerine geçiş çok belirgin değildir.
- Kullanıcı ihtiyaçları sosyal çevreye bağımlıdır. Bir kişi bir toplumda farklı, diğerinde farklı ihtiyaçlar göstermektedir.
- Kullanıcı ihtiyaçları teknolojiye bağımlıdır. Örneğin aydınlatma ihtiyacı veya günümüzün basit bir banyo standardı 16.yy. teknolojisi içinde mantıksız bir istek olarak görülmektedir. Bu nedenle kullanıcının hırs-arzu ve heves-istekleri her ne kadar öznel olabilmekte iseler de bu açıdan ileriye dönük ihtiyaçlar olarak da düşünülebilmektedirler.

Kullanıcı gereksinim ve eylemlerinde zaman içinde çeşitli etkileşimler sonucu değişimler olabilmektedir. Bu değişiklikler toplumun bir kesiminin yaşam biçiminde değer yargılarında, eylemlerinde ve eylemlerinin yerine getiriliş biçiminde kendini gösterebilir. Örnek olarak sini kurma ve yere bağdaş kurarak oturma alışkanlığı, yerini masa ve sandalyede oturarak yemek yeme şekline bırakmıştır. Ya da sedirlerde, minderde oturma alışkanlığı yerini koltukta, kanepede oturmaya bırakmıştır (Kaymak 1984). Ayrıca ailenin geçirdiği safhalara, veya ailenin ekonomik olanaklarındaki değişikliğe, konut stoğundaki değişikliğe paralel olarak gereksinimler değişebilmektedir .

Gereksinmelerdeki değişimler toplumsal ve aile yapısındaki değişimler nedeni ile ortaya çıkabilir (Buğday 1991). Toplumsal değişimler nedeni ile ortaya çıkan gereksinme değişiklikleri; sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, sosyo-psikolojik etkiler nedeni ile oluşmuş olabilir. Toplumun örf, adet, ahlaki ve dini değerlerinde oluşabilecek değişimlerin yanında değişen teknolojik ve endüstriyel düzey gibi topluma özgü parametrelerin etkisi ile kültürel etkinin niteliği değişmektedir. Ayrıca ülkenin ekonomik durumu, toplumun toplam gelirindeki artış gereksinme ve isteklerde yeni taleplere sebep olacaktır.

A. Buğday (1991) 'a göre aile yapısındaki değişimlerin neden olduğu gereksinme değişikliklerini, toplumsal değişimlere bağlı olarak ve aile gelişimine paralel olarak ortaya çıkan gereksinme değişiklikleri olarak iki grupta incelenebilmektedir. Ailenin içinde

bulunduğu hayat evreleri şöyle sınıflandırılabilir; Kuruluş devresi, genişleyen aile devresi, küçülen aile devresi, yaşlılık devresi, tek kalma ve ölüm. Ailenin içinde bulunduğu evreye göre bireyin gereksinimleri farklılaşacaktır. Genişleyen dönemdeki aile artan birey sayısı ile daha geniş bir konuta ihtiyaç duyacaktır. Ayrıca bu evrede çocuk sayısının artması, çocukların cinsiyet farklılığı nedeniyle çocuk odası gereksiniminin sayısal olarak artması, çocuklarda belli bir yaştan sonra çalışma eyleminin özel bir mekan gerektirecek kadar önem kazanması, zaman içinde, evde, hobi, depolama hacmi, gereksinimlerinin artması gibi değişimler gözlenmektedir.

Ülkemizde gündemde olan kırsal kesimlerden kentlere göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan çekirdek aileye dönüş toplu kullanım alanının azalması ve kat adedinin artması şeklinde kendini göstermiştir.

Ailenin içinde bulunduğu ekonomik durum da gereksinme değişimlerinde etkilidir. Örnek olarak daha büyük konutu finanse edemeyen aile, bireylerine daha çok gizlilik sağlamak için ayrı bir konuk odasından vazgeçebilmektedir. Yine aileler çok katlı yapılarda ve yoğun yerleşmelerde yaşamaya rıza göstererek, yaşam standartlarından fedakarlık yaparak konut maliyetlerini düşürmektedir (Koçak 1994).

2.2. Konutta Kullanıcı Tatmini Kavramı

Ülkemizde sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve güç olgusu yoğun konut yerleşmelerine değişimlere neden olmuştur. Konut sorununu çözmeye yönelik girişimler sorunun sayısal yönüyle ilgilenmiş, nitelik boyutları göz ardı edilmiştir. Çok sayıda konut üretimi ile ortaya çıkan birbirine benzer, neredeyse tek tip, plana sahip, konut uygulamalarında kullanıcı gereksinimleri ve tatmininin tasarıma etkisinin pek dikkate alınmadığı ve genellikle göz ardı edildiği gözlenmektedir (Ateş 1981). Tek tip konut insanların birbirinden farklı olan gereksinimlerine yetecek cevabı verememektedir. Modern tasarımlarla gerçekleştirilen konut çevrelerinde bireyler açısından çeşitli sorunlar

ortaya çıkmıştır. Bunlar genellikle konut kullanıcılarının psikolojik ve sosyal kaynaklı sorunları olarak belirlenmiş ve tasarımcıların biçimlendirdiği çevre, bireylerin beklentilerini ve yaşam biçimlerini tam olarak karşılayamamıştır. Birey ve grupların gereksinme ve eğilimlerine en doğru şekilde uyan çevreler oluşturmaya yönelik etkenleri göz önünde tutan anlayışlar geliştirilmesi gereklidir. Bu nedenle bireyin ruhsal sağlığını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen konutsal tatmin kavramını irdeleyen çalışmalar sürdürülmektedir (Yanar 1994).

Konut ve çevresinde oluşan değişmelere, bireylerin gereksinmelerinin, karakter yapılarının, yaşam şekli ve statülerinin, tercihlerinin, inançlarının, duygusal yapılarının ve beklentilerinin uymaması sonucu meydana geldiği söylenebilir. Bireylerin konutlarına ilişkin tatminsizlikleri sonucunda ortaya çıkan bu sorunların incelenmesi gerekmektedir.

2.2.1. Tanımlar

Konut: En küçük toplumsal birim olan ailenin temel gereksinmelerinden biri olan barınma gereksinimini karşılayan konut, ‘etrafı kapalı, tavanı örtülmüş bir aile veya grup insanın diğer fertlerden ayrı olarak yaşamasına yarayan doğrudan doğruya sokağa, koridora veya genel bir yere açılan, kendisine ait kapısı olan bir yerdir’ şeklinde tanımlanabildiği gibi, ‘pasif amacı barınak sağlamak olan konutun asıl amacı insanın yaşamına en uygun çevreyi yaratmaktır, diğer bir deyişle konut toplumsal bir mekan birimidir’ şeklinde de tanımlanmaktadır. Konutu, bir mal, yatırım, vergi sisteminin bir elemanı, bir tasarım problemi, bir yapı, bir toplumsal konu olarak da görmek mümkündür. Konut ile ilgili olarak kullanıcıların görüşünü konu alan çalışmalara çok az yer verilmektedir. Oysa kullanıcılar sistemin temel müşterileridir ve düşünceleri önem kazanmaktadır (Türkoğlu 1993).

Tognoli (1987) ‘ye göre; ideal olarak insan ihtiyaçlarının giderilmesi ve konuttan memnuniyetin sağlanması ile ilgili olarak konut; altı yaklaşımla tanımlanmaktadır.

- Konut hayatın merkezi, kişinin köklerinin dayandığı ve bağlı olduğu bir yer olarak tanımlanmaktadır. İnsan hayatının en önemli olayları konutta geçmektedir.
- Konut aynı zamanda geçmişle bağlantının sağlandığı ve kişinin çocukluğunun geçtiği bir yerdir. Yaşam, ölüm ve zaman kavramlarını da içerir.
- Kişinin kendisini rahat hissedebileceği, samimi ve sıcak bulunduğu ve sevdiği bir yer olarak tanımlanabilir. Konut aynı zamanda kişinin kendini yenileyebileceği ve enerji sağlayabileceği bir yerdir.
- Konut ile bireysellik, mahremiyet, kişisellik, ait olma, yerleşiklik ve kontrol etme, özgürlük ve seçim hissi, sosyal konum ve cinsiyet tanımlamaları da ortaya çıkar.
- Konut aynı zamanda aile ilişkilerinin ortaya koyulduğu ve en önemli aile olaylarının geçtiği bir yerdir.
- Konut ile ilgili konulardan bir diğeri sosyo-kültürel içeriktir. (Türkoğlu 1993).

Tatmin: İnsanların sosyal bir nesneye karşı olan duygusal karşılıkları olarak tanımlanırken, konutsal tatmin, bireyin herhangi bir fiziksel veya sosyo-fiziksel objeye karşı ürettiği duygusal ve değerlendirici bir cevabı, tepkisi ve tavrı olarak tanımlanabilir. Konutsal tatmin kavramı, konut ve çevrelerinde oluşturulan bir dizi sorun, olanak ve özelliğin kullanıcıda yarattığı duygusal izlenim, konut ortamının kullanıcıların hedeflerine ulaşmasına yardımcı olma düzeyinin bir göstergesidir (Yanar 1994).

Kullanıcılar konutu sadece kendisiyle değil strüktürü, dış mekanları, çevresindeki insan topluluğu; küçük ve detaylı ölçekte ise belirli özel odalar, konut bireyleri, döşenme tarzı, yaşanan olaylar gibi konutu özel yönleri ile algırlar. Konutsal tatmin hem bölge komşuluk çevresi gibi genel düzeydeki etkenlere, hem de mutfak ve banyo özellikleri gibi daha belirli ve detaylı düzeylerdeki etkenlere bağımlı olabilmektedir. Konutsal tatminin konut çevresinin diğer yönlerine ilişkin tatminler, beklentiler, kişinin normal durumu, bir önceki ve çocukluk-gençlik yıllarında yaşadığı konutların özellikleri ile yakından ilişkilidir (Yanar 1994).

Konutsal tatmini kavram olarak ele alan çalışmaların öne sürdüğü ana mesaj konutsal tatminin, konut sakinlerinin kendi bakış açılarının vurgulanması olduğu ve yapma çevrede ortaya çıkan bir çok sorunun aslında kullanıcıların ihmal edilmiş bu bakış açısının

neden olduğudur. İnsanların kendi konutlarından tatmin olmaları için onların üzerinde bir kontrol mekanizması sağlamaları belki de fiziksel alan ve mekan standartlarının gerçekleştirilmesinden çok daha önemlidir (Lock 1979).

Bayazıt 'a göre konutsal tatmini sağlayacak bir yaşam niteliğinin ortaya konulması için gerekli konut standartlarına özellikle nitel standartların (mahremiyet, temizlik, komşularla ilişkiler, konut içi yoğunluğu gibi) eklenmesi gereklidir. Örnek olarak bunlardan konut içi yoğunluğu: konutların temel gereksinimleri istenilen düzeyde karşılanmasında ve tatminin sağlanmasında önemli bir etmendir. Barınma yoğunluğunun yüksek olması aile bireylerinde strese neden olmaktadır. Bir araştırmaya göre barınma yoğunluğu 2 kişi/odanın üzerine çıktığı zaman eşler arasında kavga, tartışma, aile bireyleri arasında geçimsizlik artmakta, 6-11 yaş grubundaki çocukların okul başarıları düşmektedir. Barınma yoğunluğu 0,5 kişi/odaya düştüğü zaman eşler arası geçimsizlik yarı yarıya azalmaktadır. Aynı araştırmada kişi başına düşen alan büyüklüğü 20 m² nin altına düştükçe kavgaların artmakta, 27 m² nin üzerinde ise geçimsizliğin azalmakta olduğu görülmüştür (Düzenli 1988).

Komşuluk ilişkisi ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada ise toplu konut alanlarında oturanların çevrelerini beğenmelerinde komşularıyla iyi ilişkide olmalarının önemli rolü olduğu görülmüştür (Düzenli 1988).

Konutsal tatmin ve yaşanabilirlik arasında bir paralellik söz konusudur. Yaşanabilirlik; sağlık, güvenlik, işlevsel verimlilik, fizyolojik/psikolojik konfor ve tatmin gibi kullanıcı gereksinimleri açısından oluşan çevresel bir nitelik olarak tanımlanmaktadır. Konutta yaşanabilirliğinin belirlenmesi, kullanıcının konuttan tatminin belirlenmesi ile mümkündür.

2.2.2. Konutun Tasarlanmasına İlişkin Araştırma Yaklaşımları

Konutların yapımında en önemli nokta, kullanıcıların ihtiyaç ve isteklerinin en iyi şekilde karşılandığı ve kullanıcı mutluluğunun sağlandığı bir bütün oluşturulmasıdır.

Planlama ve tasarım sürecinde konutun niteliksel değerleri birer parametre olarak göz önüne alınmaz ise tatminsizlik ile karşı karşıya kalınır.

Kullanıcının belirli olduğu durumlarda, gereksinme ve isteklerin gereken şekilde ortaya konabilmesi bir dereceye kadar mümkün olmaktadır. Fakat çoğunlukla gerçek kullanıcı ile karşılaşmak mümkün değil veya çok zordur. Bu nedenle kullanıcılar hakkında bilgi edinmenin bir yolu da mevcut konutlarda yaşayanlar hakkında bilgi toplanmasıdır. Ayrıca konut tasarlamasında ortaya çıkabilecek hataların önüne ancak yapılmış yerleşme örneklerinin yararlı ve zararlı yönleri iyice incelenerek geçilebilmektedir. Bu amaçla kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları yapılmakta olduğundan bu araştırmada da aynı yol izlenmiştir. Kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları, tasarım sürecinin sonunda ortaya çıkan ürünün kullanım sonrası değerlendirilmesine odaklanmış çalışmalardır. Bu çalışmaların amacı, bitirilmiş ve kullanılan binaların nasıl işlediklerini araştırmak, olası uyumsuzluklar, hatalar ve ihmalleri belirlemek ve gelecekteki tasarlama ve bina programlama çabaları için bilgi toplamak (Yanar 1994), kullanıcı gereksinimleri ile konut çevresi arasındaki bağıntıların programlama ve tasarım için yeni standart ve mekan normları ortaya koymak üzere incelemektir (Ok 1980). Daha çok deneysel olarak tanımlanabilecek bu değerlendirmeler, tasarımdaki karar verme sürecine yönelik olarak toplanan verilerin yeni bilgilere dönüştürülmesi olarak yorumlanabilir. Mimarların kullanıcı gereksinme ve tercihleri ile ilgili verileri bu yolla analiz etmesi ve tasarımın çeşitli yönlerinin davranışı nasıl etkileyebileceği ile ilgili daha ayrıntılı bilgi birikimine ulaşmalarını sağlamaları açısından da değerlendirme çalışmalarının yararları görülmektedir. Kullanım sonrası değerlendirme (Post Occupation Evaluation) çalışmaları, mimarın tasarım sürecindeki rolünü etkinleştirmiştir. Klasik tasarım sürecinde mimarın sorumluluğu tasarlanan ürünün uygulamaya geçilmesi ile sona ermektedir. Oysa tasarım süreci ile uygulama arasındaki neden-sonuç ilişkisi, kullanım sonrası değerlendirme sürecini birleştirerek mimarın rolünü sürekli hale dönüştürmektedir. Uygulamanın kullanıcı tarafından değerlendirilmesi mimarın yeni tasarımları için geri besleme oluşturmaktadır. Kullanıcının katılımı ile çeşitli konulardaki gereksinimlerini araştıran bu metot ‘insanlar için uygun, tatminkar bir çevre nasıl tasarlanmalı?’ sorusuna yanıt verecek

sonuçlara ulaşmak açısından son derece önemli bir çalışma alanı olarak görülmektedir. Özellikle konut tasarım, yapım ve bakımına ayrılacak kaynakları sınırlı olan ülkelerde konut yapım programlarında geri besleme yaklaşımı özel bir önem taşımaktadır(Dülgeroğlu 1996).

Çevrenin tasarlanmasına ilişkin bir diğer araştırma yaklaşımı ise tasarım temelli araştırma yaklaşımıdır. Bu araştırma türünün amacı, tasarımların yapılmasına ışık tutacak bilgilerin toplanmasıdır. Gelecekteki tasarımlar için kullanıcı gereksinimlerine ilişkin hipotezler oluşturacak veya bu varsayımların da ilerisine götürecek en geniş anlamda ve düzeyde bilgi birikimini sağlamak üzere yapılmaktadır. Tasarım temelli araştırmalarda karar vermek için bilgi gereklidir ve ileriye dönüktür (Yanar 1994).

Konutun tasarlanmasına ilişkin araştırma yaklaşımları olan kullanım sonrası değerlendirme ve tasarım temelli araştırma yaklaşımları ilerdeki tasarım çalışmalarına ışık tutmaya, yapılan hataların tekrarı önlemeye yöneliktir. Bu yaklaşımlar, bu konudaki bir çok çalışmanın ana ilkesini oluşturmaktadır. Ancak bu yaklaşımların tespitinde değişik araştırma yöntemleri kullanılabilmektedir.

2.2.3. Konutsal Tatminde Değişkenler ve Araştırma Yöntemleri

Konutsal tatmindeki değişkenler, araştırmalarda varılmak istenen hedeflere göre çeşitlilik göstermektedir. Tatmin düzeyinin ve nelere bağlı olduğunun saptanmasına yönelik değişkenlerin beş grupta toplamak mümkündür.

- Fiziksel çevre ile ilgili dışsal değişkenler, konut biriminin büyüklüğü, konut kompleksinin yoğunluğu, konutta kişi başına düşen oda sayısı, konut iç ve dış mekanlarının düzenlenişi, yakın çevrede alışveriş, spor gibi kolaylıkların varlığı veya yokluğu, araba parkının varlığı, binanın ve dış mekanların bakımının yapılma derecesi, gürültünün özel mekanlara ulaşma derecesi, bireyselleştirmenin olup olmaması,

kullanıcının mekanlarda değişiklik yapıp yapmadığı gibi bir çok nesnel değeri kapsamaktadır (Türkoğlu 1993).

- Demografik değişkenler, yaş, cinsiyet, gelir, eğitim, şimdiki konut ve komşuluk çevresinde oturma süresi, başka komşuluk çevrelerinde yaşama olanağının olup olmaması, bu konut çevresini tercih derecesi, daha önceki konutta oturma süresi, bireyin büyüdüğü şehrin büyüklüğü karakter özellikleri, yaşam sürecindeki yeri, yaşam statüsü gibi kişisel özellikler ve buna benzer değişkenler olarak ele alınmaktadır.

- Belirleyici değişkenler ise inançlar, duygusal değişkenler ve davranışsal niyetlerdir. İnançlar, fiziksel komşuluk çevresi, konut kompleksi ve konut birimiyle; komşularla, komşular arasındaki davranışların istenen normlarıyla ve yönetim kuralları, tedbirleri ve uygulamaları ile ilgilidir.

- Duygusal değişkenler, bireyin evine yönelik beslediği sembolik anlamı, içerisinde yaşadıkları evi geçmiş deneyimlerle, özellikle çocukluk anlarıyla karşılaştırmaları, korunma duygusu, estetik duygular, konutun fiziksel ve sosyal özelliklerine yapılan göndermeler, ümitler ve beklentileri içerir.

- Davranış niyetleri ile ilgili değişkenler, konutta oturma ya da taşınma isteği, etkinliklere ve komşularla olan organizasyonlara katılma isteği ve ilgisi, mekanı bireyselleştirme ve değiştirme isteği, bakım ve güvenlik için aktif rol alma arzusu, yıkıcılık gibi olumsuz eylemlere katılma isteği ve buna benzer davranışa yönelik düşüncelerdir (Yanar 1994).

Bir kullanım sonrası değerlendirme çalışması olmasından dolayı, konutsal tatminin ölçülmesinde veri toplama süreci büyük önem taşımaktadır. Verilerin toplanması çeşitli yöntemlerle mümkündür. Bu bölümde kısaca bu yöntemler özetlenecektir (Yanar 1994).

- *Anketler:* Anketlerin uygulanması, bireyin konut ve çevresine ilişkin tatminin belirlenmesinde yaygın bir veri toplama yöntemidir. Anketler, çok miktarda güvenilebilir verilerle elde edilen ve incelenmekte olunan değişkenleri, karşılaştırmalı ve istatistiksel analizler yoluyla değerlendiren standart ölçüm araçlarıdır. Anketler genelden özele iyi bir şekilde detaylandırılmalıdır. Bütün sorular basit bir dille, açık olarak ve özel noktalara keskin bir şekilde odaklanmış olmalıdır. Cevapların tutarlı elde edilmesi açısından birbirine

paralel soruları içeren, başlangıçta açık uçlu sorularla başlaması, daha sonra daha belirleyici ya da kapalı sorularla devam etmesi önerilmektedir. Kişisel olmayan sorular önce gelmeli; yaş, cinsiyet, aile büyüklüğü, iş, gelir, eğitim gibi detaylar anketin en sonunda düzenlenmelidir.

- *Mülakatlar:* Bu karşılıklı görüşmeler, anketler yoluyla tam olarak anlaşılmayan yönlerde açıklık sağlanması amacıyla yapılmaktadır. Yüz yüze görüşmelerde araştırmacı, karşısındaki bireyin psikolojik durumuna göre konuları daha açıklayıcı tarzda yönlendirebilir. Sözel görüşmelerin amacı, yanıtları sağlıklı bir şekilde alabilmek için nedenlerin daha derine inmesi gereğidir. Bireylerin konut ve konut çevresiyle ilgili istek ve tercihleri ve kendi bakış açılarına bağlı olan nedenleri bu araştırma tekniği ile elde edilebilir. Araştırmanın ilişkili olduğu temel noktaları belirlemek için sözel görüşmeye temel olabilecek sorular listesi hazırlanarak görüşme sırasında kullanılır.

- *Gözlemler:* Çalışmanın konusunun geçtiği yerin ve kişilerin doğrudan ziyaret edilmesi yoluyla gerçekleştirilen veri toplam şeklidir. Konut ve konut çevresinin fiziksel durumu, bireylerin mekanı yaşama şekilleri, bireylerin çevrenin fiziksel yapısında yaptıkları değişiklikler, iç ve dış mekanın kullanımındaki tutumlar ve bunun gibi diğer konular da gözlemlenebilir.

- *Çeşitli Kayıtlardan ve Belgelerden Yararlanma:* Konuyla ilgili her türlü belgenin toplanması, kişisel ya da kamu arşivlerinden yararlanma, örneğin bir mimarın kişisel arşivinden bir konut grubunun özgün tasarım projesini elde etmek, gibi eksik verilerin tamamlanması için uygun kaynaklardan yararlanma yoludur.

Toplanan veriler yoluyla incelenmekte olan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulabilmek araştırmanın amacıdır. Bu nedenle çeşitli analiz teknikleri kullanılarak verilerin değerlendirilmesi söz konusudur.

2.2.4. Konutsal Tatminin Değerlendirilmesinde Sorunlar

Tatmin, kişiden kişiye ve zamana bağlı olarak değişen bir kavram olduğundan tespitinde de çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.

Yanar (1994)'a göre konutsal tatminin değerlendirilmesinde beş adet sorun vardır.

- Birinci sorun; mimarların tavrı ile ilgilidir. Bu çalışmalar daha çok mimarlar tarafından veya mimarlar için yapıldığından, onların icra ettikleri mesleklerini onaylamaları açısından mesleki belirleyiciliğin etkisi altında kaldıkları ve yapay çevrenin etkisinin abartıldığı da gözlemlenmektedir.

- İkinci sorun; insan-çevre kuramlarının hala yetersiz olmasıdır. Çevrenin insanı etkileme mekanizması henüz tam olarak bilinmediğinden, araştırmacılar bireylerin tanımları ile çevreyi değerlendirmeye zorlanmaktadır.

- Üçüncü sorun; sözel görüşmelerde, insanlara karşılıklı olarak bir şey hakkında fikirleri sorulduğunda daha pozitif veya negatif cevaplar verilmesi savı ile ilgilidir. Ayrıca kronik şikayetçilerin (çok şikayet eden kişilerin) veri toplama çalışmalarına katılma oranına göre yanılma payları da ortaya çıkabilir. İnsanların kişilik çeşitlemelerine bağlı olarak beklentilerindeki farklılıklar bu ölçümlerde etken olabileceklerdir. Bazı kişiler çevre ile kendi istekleri arasındaki olabilecek bir miktar uyumsuzluğa katlanabilirken diğerleri de ancak daha yakın ya da tam uyum sağlanmasını kabul edebileceklerdir. Kişilik çeşitlemeleri, algılama çeşitliliğine neden olmaktadır. Bireyler arasındaki kişilik, kültürel değişkenlerin bir fonksiyonu olan bu öznel cevaplardaki farklılıkların ne dereceye kadar olduğu açık değildir.

- Dördüncü sorun; değerlendirme çalışmalarında kimin tatmininden bahsettiğimizin belirlenmesidir. Binayı sürekli kullanmayan fakat dolaylı olarak ilişkileri olan diğer kişilerin varlığı dikkate alınmalıdır. Bu konu üniversite, hastane gibi içeriden ve dışarıdan farklı kullanıcı grupları tarafından kullanılan kurumsal yapılarda daha çok önem kazanmaktadır.

- Beşinci sorun ise konutsal tatmin değerlendirmesi çalışmalarındaki değerlendirmenin yapıldığı zamanın belirlenme gerekliliği ile ilgilidir. Zaman içerisindeki değişen kullanıcı gruplarının tatmin dereceleri aynı değildir. Yalnız kullanıcı değil binanın da değişimi söz konusudur. Devamlı değişim gerçeği nedeni ile değerlendirmenin belirli bir zaman için yapılması gerekmektedir.

2.3. Kullanıcı Tatminsizliğinin Sonuçları ve Konutlardaki Göstergeleri

Kullanıcının yaşadığı yapay çevre kullanıcının gereksinmelerine cevap vermez, çevrelerinden gereksinmelerine uygun verileri alamazlar ise mutsuz olurlar ve tatminsizlik ile karşı karşıya kalırlar(Eyüce 1991). Bunun sonucunda insanlar kendilerince ürettiği çözümlere başvuracaktır. Bu da önceden tasarlanmış bir durum olmayacağından ya ekonomik kayıplara ya görüntü kirliliğine ya da kişide oluşacak ruhsal problemlere neden olacaktır.

Konut özelliklerinin kullanıcısının umut, davranış ve yaygın değer hükümlerine ters düşen yaşayış biçimlerini zorladığı zaman gerilimlerin ortaya çıktığı bir gerçektir. Araştırmalar kötü konut koşullarıyla, suçluluk ve öteki toplumsal bozukluklar arasında yüksek derecede bir bağıntı olduğunu göstermiştir.

Bu konuda ABD St Louis kentinde 1954'te yapılan Pruitt Igoe toplu konutları başarısız bir örnektir (Resim 2.1). Pruitt Igoe'de fiziksel çevre, kullanıcısının toplumsal ve psikolojik gereksinmelerini karşılayamadığı için burası ilk sahiplerince terk edilmiş, bu alanlarda giderek saldırganlık, hırsızlık, ailelerin çözülmesi artış göstermiştir. Sonunda güç durumda kalan kent yöneticileri açılışının üzerinde 20 yıl geçmeden bu konutları yıktırmaya başlamış, (Buğday 1991) ve mimarlık tarihinde yeni bir dönemi başlatan bu olay konut sorununun diğer boyutlarına da ağırlık verilmesi gereğini ortaya koymuştur (Eyüce 1991).

Değişen kullanıcı gereksinimlerinin karşılanmaması ve kullanıcı beklentilerinin gerçeklerle çakışmasından doğan konuttan tatmin olma ya da olmama duygusu değişik düzeylerde davranışlarla kendisini göstermektedir. Bu düzeyler konut bünyesinde yapısal değişimler yapmak, kullanım ve düzenleme farklılığı yaratmak, konuta karşı olan tavrını değiştirerek uyum sağlamak veya konutu tamamen reddederek eğer olanağı varsa konutunu değiştirmesine kadar uzanabilir. Bu düzeyler; çevreye uyum, çevreyi uyarlama, çevreyi terk etme ve patolojik sonuçlar başlıkları altında açıklanacaktır (Gül 1993).

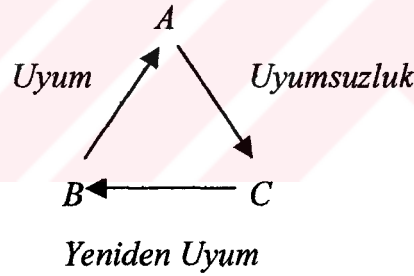

Resim 2.1 İlk sahiplerince terk edilmiş Pruitt Igoe toplu konutları (Karaman 1991)

1) Çevreye Uyum Birey ihtiyaç, istek ve amaçlarını doyurucu düzeyde gerçekleştirmeyi başarır ve gereksinimleri karşılanırsa çevreye uyum sağlamış olur (Gül 1993). Uyumun dinamizmi söz konusudur. Yerleşmiş uyum bozulunca uyumsuzluk ortaya çıkar. Yeniden uyumu gerçekleştirmek, uyum gücünün üstünlüğüne bağlıdır. Günlük yaşantıda Şekil 2.5 'deki üçgenin etrafında dönmektedir (Eşigök 1986). İnsan, uygun olmayan ya da fonksiyonel olmayan çevrelere uyum yaparken, bu uyum yapma gücünün sınırları vardır. Sonuçta, fiziksel ve zihinsel yorgunluk, amaçların gerçekleştirilmesinde başarısızlık görülür (Özsoy 1983). İnsanın değişik şartlara uyum yeteneği (tolerans) oldukça yüksektir fakat bu onların tercihlerini görmezlikten gelmeye bir neden değildir. İnsanlar çok kısıtlı şartlarda bile mekanı mümkün olduğu kadar kişisel hale getirmeye

çalışır (Yanar 1994). Konut içinde bazı değişimler; örneğin mekanların kullanımlarının ya da mobilyasının değiştirilmesi gibi, ilaveler ile, gerçekleşir (Eyüce 1991).

Aile içinde bulunduğu devreye paralel olarak farklılaşan gereksinimlerini karşılamak için mekanın kullanımında bazı değişiklikler yapmaktadır. Örnek olarak genişleyen aile devresinde çocuk sayısının artması nedeniyle; daha önce günlük oturma odası olarak kullanılan odanın çocuk odasına dönüştürülmesi, çocukları bir veya birkaçının çocuk odasında veya salonda yer yatağında yatması, çocuklarda cinsiyet farklılığı nedeniyle; belli bir yaştan sonra erkek veya kız çocuğun odayı terk ederek, varsa başka bir odaya taşınması veya oturma odası veya salonun bir köşesinde yatması, çalışma mekanı gereksinimi nedeniyle; salon haricinde bir oturma odası varsa bu odanın çalışma odasına dönüştürülmesi, eve bir büyüğün yerleşmesi nedeniyle; eve gelen kişinin cinsiyetine göre, çocukların odasında oturma odasında veya salonda yatması, eve gelin gelmesi nedeniyle; evlenen çocuğun odası yeterli büyüklükte değilse daha büyük bir odaya geçmeleri sayılabilir (Ateş 1981).

Sekil 2.5 Uyum dinamiği (Eşigök 1986)

Kültürel olarak normların değiştirilmesi hatta koşulların iyileştirilemediği hallerde tatmini sağlayacak şekilde normları değiştirmek ya da beklentileri azaltarak normlar açısından bir uyarlama yapmak söz konusu olabilir. Örnek olarak belirli büyüklükteki eve sahip ailenin çocuk sayısını belli bir şekilde sınırlaması, ya da dışarıda geçecek aktiviteler yararına günlük programın yeniden organizasyonu ile evde geçen zamanın azaltılması, verilebilir (Eyüce 1991).

2) Çevreyi Uyarlama: İnsanın uyumu sadece var olan koşullar ya da ortama en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmez. Bunun yanı sıra sürekli kendini ve çevresini değiştirmeye, geliştirmeye çaba harcamasını da kapsar (Eşigök, 1986).

Çevreyi ihtiyaçlara uyarlama anlamındaki çözümler; yapısal değişiklik ve eklemeler türünde olabileceği gibi eylemlerin mekanlara dağılımı ve kullanılan donatım farklılaşması anlamında da olabilmektedir (Esin, Özsoy, 1987). Örnek olarak genişleyen aile devresinde oda büyüklüğünü artırmak amacı ile ya da mutfağın büyütülmesi amacı ile balkonu kapatılıp mekana dahil edilmesi, L tipi salonlarda salonun bir kolunun oda olarak kapatılması verilebilir. Artan kişi sayısı nedeniyle hobi veya depolama hacmi gereksiniminin belirmesi veya artması sebebiyle balkona dolap konulması veya dolap konulmaksızın depolama hacmi olarak kullanılması , koridorlarda kapı üstlerine raf ya da dolap yapılması, iki oda arasındaki duvarı yıkıp yerine iki taraftan kullanılabilen dolap yapma sayılabilir.

3) Çevreyi Terketme Kişilerin yaşadığı konut ve konut çevreleriyle ilgili duydukları tatminsizlik sonucu, batı ülkelerinde genellikle hükümet tarafından parasal destekli olarak gerçekleştirilen konut alanlarının içinde yaşamının reddedildiği, sakinleri tarafından boşaltıldığı konut çevrelerine rastlanmaktadır. Ayrıca şehir merkezlerindeki çöküntü bölgeleri de bu kapsamda incelenebilmektedir. Artan iş hacmi, trafik, hava kirliliği, gürültü gibi sorunlar buradaki konutlarda yaşayanların ihtiyaçlarına cevap vermemekte, böylece bu yerleşimler terk edilmektedir. Bu konutlar ya iş atölyelerine dönüşmekte ya da yıkılıp yeni fonksiyonlara cevap verecek düzeye getirilmektedir. Ayrıca aile gelişmesine uygun olarak konut değiştirebilir. Ailenin konut değiştirmesi, konut stokunun mevcut durumu, sosyal ilişkiler veya aile bağları, işyerine yakınlık ve taşınma masrafları gibi etkenlere bağlıdır (Yanar 1994, Gül 1993).

4) Patolojik Sonuçlar Kullanıcı ile konut arasındaki uyumsuzluğun bireyde yarattığı tatminsizlik giderilemediği takdirde bireyin psikolojik yapısında olumsuz değişikliklere neden olarak patolojik sorunlara yol açmaktadır. Örnek olarak toplumsal ilişkilerde parçalanmalar, ailede parçalanmalar, çocukların yetersiz eğitim, kişilik bozuklukları, saldırganlık, suça eğilim verilebilir (Eyüce 1991).

Kullanıcı memnuniyetsizliğinden doğan bu olumsuzlukları önlemek için çalışmalar yapılmalıdır. Konut ve içerisindeki nesneler insanın yaşama şeklinin bir bakıma uzantısıdır. Bu nesnelerle bütünleşik olarak konutun insana fiziksel konforu olduğu kadar, sosyal ve psikolojik bir ortamı da sağlaması gerekir (Ünlü 1987). Bu yüzden konutların tasarlama sürecinde, bahsedilen ortamın sağlanmasına dikkat edilmelidir (Durukan 1994).

3. KONUT VE ÇEVRESİNDE FARKLI KULLANICI GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMAYA VE KULLANICI MEMNUNİYETİNİ SAĞLAMAYA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Kullanıcının konut gerçekleştirme sürecine dolaylı veya dolaysız katkısının azalması, kullanıcıların gerek kendi konutlarına, gerekse yakın çevrelerine yabancılaştığı çevreler oluşmasına yol açmıştır. Bu kullanıcıların gereksinimlerinin yeterli ölçüde karşılanamamasını ve hoşnut edilememesini beraberinde getirmiştir.

Konut ve konut çevresinde artan kullanıcı tatminsizliği, konut olgusunun niteliksel boyutuna da önem verilmesi gerektiğini belirten yeni yaklaşımların doğmasına ve özellikle kullanıcı ile mimar arasındaki ilişkinin kopmasına yol açan konut üretim biçimine tepkilere yol açmıştır. Konutun bitmiş bir ürün değil, bir süreç olarak tanımlandığı bu yaklaşımlar, özellikle kitlesel yoldan üretilen konutların ve çevrelerinin monotonluğu nedeniyle kullanıcıların beklentilerine yanıt vermediği noktasında birleşmekte ve kullanıcı katılımını gerçekleştirebildiği yeni çözümler aranması üzerinde durmaktadır (Ateş 1981). Kullanıcıya gerek tasarımda, gerekse bu tasarımın yapıya dönüştürülmesinde daha aktif rol verilmesi kullanıcı gereksinimlerinin yeterli düzeyde karşılanması ve tatmininin sağlanması için önemle üzerinde durulan bir yol olarak görülmektedir (Ok 1980). Kullanıcı tatmini ve mutluluğu ancak kendisine ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanacağı mekanlar sunulursa sağlanabilir. Kullanıcılar, karar aşamasında rol oynadıkları ve doğru tasarlanıp, doğru detaylandırılmış ürünlerden büyük haz alacaklardır (Gül 1994).

Kullanıcının konut tasarım ve yapım sürecine katkısını artıracak yollardan biride, konutunu değişen ihtiyaçlara göre değiştirebilmesi, büyütebilmesi veya ihtiyaçlarına uydurabilmesidir (Ok 1980). Yapının değişen gereksinimleri karşılayabilmesi için düşünülen ilk yol kullanıcıyı yapısal çevre kontrolünde etkin hale getirmektir. Bu türden

bir kontrol ile yapı giderek daha yoğun ve çok amaçlı kullanılır hale gelir ve konutta oturacak olan, kullanacağı mekanın düzenlenmesine katılmış olacaktır (Buğday 1991).

Sayısal bina ihtiyacının henüz çözümlenemediği durumlarda, kullanıcıların kendi kaynakları ile kendi çevrelerini imar faaliyetlerini yöneten kurallardan bağımsız bir biçimde oluşturdukları bilinmektedir. Bu durumda, katılma yolu ile çevre düzenlemede toplumsal denetimin sağlanabilmesi ile kullanıcıların daha sağlıklı bölgeler oluşturabilecekleri varsayılarak 'kendi evini yapana yardım' yöntemi bu görüş açısından kaynaklanarak geliştirilmiş çözümlerden biridir. Bu yöntemdeki amaç; gecekondulardaki halkın, konutlarını yapma potansiyellerini kontrol altına alabilmek ve bundan yararlanmak, genel olarak hükümetler tarafından halka zorla kabul ettirmeye çalışılan çözümler yerine, halkın temel kararları verdiği, yapıma, işletmeye kendi katkısını koyduğu çevreler önermektir. Normal süreç kullanıcının tasarıma katılımıdır. Kendi evini yapana yardım ise tasarımcının yapıma katılımı olarak mümkündür. Eğer kullanıcının konut sürecinde, temel kararlarda kontrolü yoksa, konut çevresi kişisel tatmin için bir engel, ekonomi için de bir yük olmaktadır (Ok 1980).

Konuttan memnuniyetsizliği en aza indirmek için üretilen çözümleri kısaca sıralamak gerekirse; konut tasarımına kullanıcı katılımı, esnek konut üretimleri, ve kendi evini yapana yardım yöntemleridir.

3.1. Tasarıma Kullanıcı Katılımı

3.1.1. Katılmanın Tanımı

Katılma; iştirak, ortak olma, ortaklık, ortaklaşma, bir işte yer alma yoldaşlık etme, bir şeyde payı olma yani paydaşlık etme anlamlarına gelmektedir. En genel anlamda katılma halkın çeşitli şekillerde ve çeşitli konularda kendisiyle ilgili kararlara katılmasıdır

(Bayazıt 1982). Katılım herkesin yönetim gücünü eşit ölçüde paylaştığı sürekli ve birbirine bağımlı eylemler dizisidir. Katılımın amacı ise kararların sonuçlarını dolaylı veya dolaysız olarak yaşamak zorunda olan herkesi karar verme sürecine katmaktır (Çavdar 1978).

Katılım, katkı kavramı aslında çok geniş bir kapsamı içermektedir. Makro düzeyde düşünüldüğünde, halkın yerel yönetim kararlarına katılmasından, ülke çapındaki kararlara tepki eylemleri göstermesine kadar çeşitli eylemler günümüzde katılım olarak tanımlanmaktadır. Mikro düzeyde ele alındığında ise kullanıcının çevresinin oluşumuna katkısı, doğrudan onu şekillendirmesi, hatta konutunu kendisinin inşaa etmesine kadar gidebilmektedir (Ok 1980).

Katılımın en basiti ve pratikte en geçerli olanı, bir binanın tasarlanmasında ve inşa edilmesinde kullanıcının bir müşteri olarak tasarım sürecinin başından, yapım sürecinin sonuna kadar mimarın ya da tasarımcının yanında yer alması, isteklerini ve gereksinimlerini belirtmesi, yapının biçimlenmesinde söz sahibi olması demektir. Bütünüyle katılım ise, pratikte her zaman mümkün olamayan, kullanıcı veya kullanıcıların kendileri için tasarlayıp inşaa etmeleridir. Burada bütünüyle katılım kullanıcı açısından olmaktadır ki tasarımcının hiç etkisi olmamaktadır. Bu iki türlü halk katılımının birleştiği bir üçüncü katılım türü ise kullanıcıların yapıları, mimari ve kentsel mekanları kendilerinin tasarlaması ve sonra bu tasarımların mimarlar, mühendisler tarafından yapıma geçirilmesidir (Önal 1994).

Sloan (1973) tarafından katılmanın gücü olarak belirtilen on madde katılımlı planlama ve tasarlama sürecinin en geniş tanımı olarak kabul edilmiştir (Bayazıt 1982).

- Bilinmeyenlerle karşılaşmadan doğan kuşkudan kurtulma.
- Yaratıcı eylemin normal olarak vurgulandığı kendini gerçek yapan bir davranış.
- Özlenen değerler, istenen değerler ve gerçek değerlerin dengesiyle daha çok ilgili fiziksel bir tasarım üretimi.
- Her çeşit değer ve tercihlerin kapsandığı bir çevre oluşturma.
- Önemli ahlaki bir değere dayanan kişisel sorumluluğa önem verme ve demokratik bir atmosfer sağlama.

- Tasarlama sürecinin ne olduğu konusunda bilgilenme ve katılanların çok geniş alandaki eylemlerini uygulanabilecek bazı deneyimler sağlama.
- 'Kimse benim ne dediğime aldırmaz ve bu nedenle benim pek fazla değerim yoktur' fikrini dağıtma.
- İnsan ergonomisine uyan ürünlere ve kişilerin ilişkilerine daha iyi ulaşma.
- Gerçekçi ve açıkça çelişkilerle uğraşıp, olumsuz görünüşlü tavizlerden çok olumlu saygı ifadeleriyle bu çelişkileri çözme.
- Disiplinler arası eylemlerin birbirine hakim olmaktan çok birbirine saygı gösterdikleri mantıksal bir çerçeve sağlama.

3.1.2. Katılma Tipleri

Katılma tipleri kavramından, planlama ve tasarlama sürecinde katılmalı yaklaşım uygulandığı zaman, kullanıcıların verilen kararlarda hangi yolla rol aldıkları anlatılmak istenilmektedir. İdeal katılmalı süreç planlama ve tasarlama konusu ile yakından ilgili bütün kullanıcıların hepsinin tüm süreç boyunca kararlara katılmasıdır. Uygulamada bu ideali gerçekleştirmek zordur. Katılma tiplerini; temsili katılma, eğitilerek katılma, danışılarak katılma, tartışmalı katılma, oylama ile katılma, eylemle katılma olarak sıralanmaktadır (Bayazıt 1982).

- Temsili katılma; esas gereksinme duyanların seçtiği temsilci ve liderlerle planlama ve tasarlama kararlarında temsil edilmeleridir.
- Eğitilerek katılma; kullanıcının kendisini ilgilendiren toplumsal ve teknolojik konularda eğitilmesi ve böylece katılma için gerekli eylemlerde rol alabilmesi anlamında bir katılma tipidir. Kullanıcının konu hakkında ne kadar çok bilgi edinirse anlaması ve konu hakkında isabetli karar vermesi o kadar kolay olur.
- Danışılarak katılma; tam bir katılma tipi değildir. Kullanıcıya katılmış olma hissi verilmek istenildiğinde kullanılmaktadır. Kullanıcıya bilgi verilip düşüncelerine

danışılmaktadır. Ancak bu karar verme düzeyinde değildir. Amaç kullanıcıyı tatmin etmek ve dengeyi kurmaktır.

- Tartışmalı katılmada planıcı ve tasarlayıcı kullanıcıyı ne yönetir, ne ona katılıyor hissi verme ve nede kullanıcıyı savunma durumundadır. Doğrudan doğruya kullanıcıyı etkileyen çevreyi, daha çok kullanıcının ihtiyaçlarına uyacak duruma getirme amacına yöneliktir. Tasarlayıcı kullanıcı için yapacağı çözümlerin gerçekleştirilebilir olmasını da tartışmalar süresince araştırmaktadır. Tartışmalarda varılan kararların sonucu oluşturması ile tam katılma gerçekleşmektedir.

- Oylama ile katılma kullanıcıların doğrudan oyları ile kararları belirlemesi durumudur. Küçük ölçekli konularda tüm kullanıcı ve ilgililerin katılması sağlandığında sonuç tam katılma olmaktadır.

- Eylemle katılma şu alanlarda olmaktadır; topluluklar, kişiler ve derneklerin toplantılar düzenleyip yayında bulunması, çeşitli derneklerin bazı anket çalışmalarında yer alması, halk toplantıları ve sergileri düzenlenmesi, örgütlerin üyelerine ve yakınlarına bilgi vermek üzere doküman dağıtması. (Bayazıt 1982).

Tek aile evlerinde kullanıcıların tasarıma katılımları, kullanıcı kendi evini yaptırıyorsa eğitilerek katılım ve danışılarak katılım olurken, kooperatif aracılığıyla konut yaptırıyorsa temsili katılım ve eylemle katılım biçimlerinde olmaktadır.

3.1.3. Katılmalı Tasarlama

Stringer katılmalı tasarlamayı; bir ürün olarak tasarımı, tasarlamaya yer verilen yapıtları veya düzenlemeleri paylaşma, süreçte rol almak veya tasarlama ekibinde bulunmak olarak tanımlanmaktadır (Bayazıt 1982).

Sanayi devriminden sonraki dönem iki büyük dünya savaşına sahne olmuş, bu dönemde, konut ve konut çevreleri kullanıcı tarafından üretilenden kullanıcı için üretilene dönüşmüştür. Sanayi devrimi ile tasarım, üretim ve kullanım aşamaları tümüyle

birbirinden koptuğu için insani ve insan ihtiyaçlarını temel alan ilke, yerini pazar ve ticari esaslı ilkelere bırakmıştır (Gül 1993). Ayrıca dünya nüfusundaki hızlı artış sonucu, özellikle kentsel alanlarda yoğunluk kırsal alana oranla iki kat artmaktadır. Konut gereksiniminin ortaya koyduğu sayısal açığın karşılanması gereği sonucu nicelik kavramı yerini daha çok nitelik kavramına bırakmıştır (Eyüce 1991). Ancak kişiyi salt barınak sahibi yapmak konut sorununu çözmeye yetmemiş, sayısal problem çözmeye yönelik çabalar tipleştirilmiş konut tasarımlarını ve kullanıcıya empoze edilen çevreleri beraberinde getirirken yeni sorunları ortaya çıkarmıştır. Kullanıcı-mimar ilişkisinin kopması ile mimar ve yapımcı, genelde hiç tanımadığı kullanıcılara konut yapmak zorunda kalmış veya mimarlar ortalama (anonim) bir kullanıcıya göre tasarım yapmak zorunda kalmışlardır. Ancak Bayazıt (1982)'a göre ortalama bir kullanıcı bulunmamaktadır. Ortalama kullanıcının ihtiyaçları karşılandığında her hangi bir kullanıcının ihtiyaçları karşılanmış sayılmaz (Özsoy 1983).

Mesleğinde çok iyi ün yapmış, birçok mimarın tasarladığı konut gruplarının hiç talep görmeyip yada beklentilerini karşılayamadıkları için insanlar tarafından terk edildiği görülmektedir (Bayazıt 1982). Kullanıcıyla iletişim kurulmaksızın oluşturulan böyle bir çevre ise sosyal yasama olumlu bir katkıda bulunmamakta ve kullanıcıları çözümü olmayan sıkıntılarla baş başa bırakmaktadır (Oktay 1990). Mimarlar, fildişi kulelerinde, kullanıcılarına bilinçsiz olarak dayatılan değerler ve gereksinimler çerçevesinde tasarım yapmakla suçlanmışlardır (Brolin ve Zeisel 1968).

Günümüz konutları genelde kullanıcıları belli olmadan mimarlar tarafından tasarlanmaktadır. Kentlerimizin biçimlenmesine kullanıcı perspektifinden baktığımızda, halkın kendisinin yasayacağı çevrenin oluşmasında aktif bir rol üstlenmediğine ve tasarım/yapım sürecinin kullanıcıların istek ve beklentilerini neredeyse tümüyle dışlandığına tanık olmaktayız (Oktay 1990). Ayrıca tasarımcının kullanıcı ailesi hakkında bilgi sahibi olmaması, hatta kullanıcıyı bile tanımaması sonucunda konutlarda standartlaşmalar olmaktadır. Bu durumlarda mimarların yapmış olduğu şey kullanıcının mekanlarda nasıl yaşamak istedikleri ve neler yapmak istediklerini tahmin etmektir. Ayrıca

planlama ve tasarlama problemlerinde ölçek büyüdükçe kullanıcı hakkında bilgiler azalmakta ve yanlış yapma oranı artmaktadır (Bayazıt 1982).

İnsana, uyum sağlamada problem yaratmayacak bir çevre verebilmek için, ihtiyaçlarının çok iyi belirlenip doğru bir tasarımla ürüne dönüşmesi gerekmektedir (Gül 1993). Bu yüzden değişim içinde olan kullanıcının sürekli belirlenmesi ve her probleme göre ayrı ayrı bir belirleme çalışması yapılması gerekmektedir (Bayazıt 1982). Kullanıcılar birbirinden farklıdır. Bu değişiklikliğin yanısıra kullanıcılar da belirli süreçler içerisinde kendileri de değişim göstermektedirler. Kullanıcılar kendileri için bu değişimi de düşünerek gereksinmelerini belirlemek zorundadırlar. Bu konuda tasarımcı da fikir vererek olabilecek bu değişimleri hatırlatması ve tasarımı yönlendirmesi gerekmektedir. Öngörülen bir kullanıcı grubunun gereksinimleri ve özelliklerinin incelenmesi ve tasarımda veri olarak kullanılması mimar, uygulamacı ve yöneticilerin ortak sorumluluklarından sayılmaktadır (Yanar 1994).

Konut tasarım ve yapım aşamalarında kullanıcı faktörünün göz ardı edilmesinin ortaya çıkardığı sorunların ve konut yerleşmelerinde kendini gösteren kullanıcı tatminsizliğinin yalnızca sosyal, kültürel, ekonomik, teknik, estetik nedenlerle değil aynı zamanda da tasarım süreci, mimari ürün evrelerinde kullanıcı katılımının eksikliği nedeniyle ortaya çıktığı görülmektedir (Yanar 1994) ve mimarların anonim kullanıcı için konut tasarlamasının ortaya çıkardığı sorunlarını, kullanıcıların kendi çevrelerinin oluşmasına katılmalarıyla azaltılabileceği görüşü yaygınlaşmıştır (Buğday 1991).

Kullanıcı tatminsizliğine bir ilaç ya da panzehir olarak sunulan katılımcılık düşüncesi, tatmin edici konut tasarımlarının gerçekleşmesi için tek yolun tasarım sürecinde ve sonrasında mimari ürünün oluşmasına kullanıcının katılımı olduğunu söylemektedir. Buradan hareketle daha çok kullanıcı kontrolünün gerçekleştiği konutların daha çok arzu edildiği ve daha fazla kullanıcı tatminini sağladığı öne sürülmektedir (Yanar 1994).

Tzonidis 'e göre (1972) kullanıcıyı mutlu eden çevre ancak kullanıcının kendisinden gelebilir. Kişi çevresinin biçimlenmesi ve bakımıyla ne kadar ilgili ise çevresi onun için o kadar uyumlu hale gelir (Yanar 1994).

Turner "Konut yapımındaki yeni anlayış, öncelikle, halkın kendi gereksinme ve önceliklerinin üzerinde kendi karar verme yetkisinin sağlanması olmalıdır. Konut tasarım, yapım ve yönetiminde kararlar ve sorumluluğun kişilere ve yerel örgütlere bırakılması, hem yerel kaynakların kullanımı, hem de daha az enerjiyle üretilen çevrenin dengesini bozmayacak malzemelerin, biçimlerin kullanılmasını sağlar. Konut bir süreçtir. Tepeden inme standartlarla bitmiş bir ürün olan konut kişiyi hoşnut edemez. Konutun ne olduğu değil, kişinin yaşamına neler sağladığı önemlidir. Konut yapımındaki yeni anlayış, öncelikle, halkın kendi gereksinme ve önceliklerin üzerinde kendi karar verme yetkisinin sağlanması olmalıdır" demektedir (Turner 1976).

Habraken ve SAR¹ mensupları "Supports²" kuramında içerisinde yaşayacağımız sağlıklı çevreleri oluşturmak için kullanıcı katılımının zorunluluğunu belirtirler (Yanar 1994).

Habraken, günümüzde, kişinin üzerinde söz sahibi olabileceği tek konutun yapımının kısıtlı arazi olanakları nedeniyle güç olduğunu, dolayısıyla, konutların üst üste gerçekleştirilmesinin kaçınılmaz olduğuna değinir ve bu düzen içinde dahi kullanıcının konutu konusunda etkili olabileceği bir çözüm önerir. Kitap rafından analogi yaparak geliştirdiği ve destek sistemleri adını alan bu yaklaşımda Habraken, 'Konut hatta bina dahi olmayan ancak, tıpkı kitaplığın kitapları taşıdığı gibi konutları zeminden yukarıya kaldırmaya yarayan ve konutların tek tek değiştirilebildiği yapılar yapmalıyız; Bu yapıları fonksiyonu ile adlandıırırsak destek sistemleri diyebiliriz. Tanımlarsak bir destek sistemi, her bir konutun diğerlerinden bağımsız olarak inşaa edilebildiği değiştirilebildiği ve yıkılabildiği bir düzene olanak sağlayan yapıdır' demektedir. (Eyüce 1991).

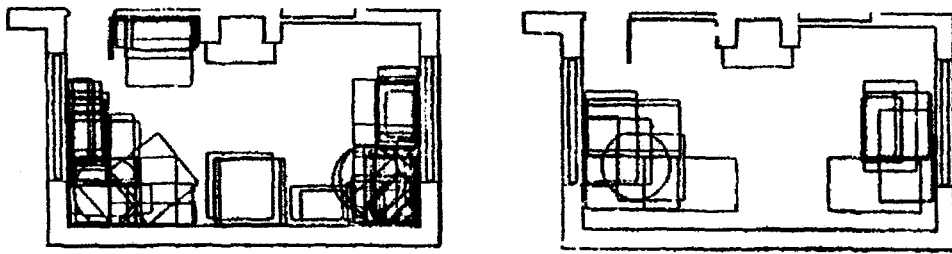
Friedman bugünün mimari problemlerinin kötü formülasyonlar ve çözümlerden kaynaklandığını, örneğin konut birimlerinde, mekanların bir araya geliş alternatiflerinin mimarin kapasitesi ile kısıtlı olduğunu, 3 odalı bir konut biriminde bir iç mekanın 14.000.000 biçimde bir araya gelmesi olasıyken, mimarin en fazla 3000-4000 çözüm önerisi getirebileceğini söylemiştir (Eyüce 1991).

1 SAR: *Stichting Architecten Research: Mimarlık Araştırmaları Enstitüsü.*

2 Supports: *Destekler.*

Edwards (1974) mimarın mekan tasarımıındaki düşünceleri ile mekan kullananların mekan düzenlemesinin uyuşmadığını gösteren çalışmasında; bir konut yerleştirmesindeki benzer evlerin tasarımıına katılmış 28 mimarın düşünceleri ile inşaatın bitiminden sonra bu yerleşmede 232 evin, gözlemle saptanan, yaşama mekanının mobilya düzeni arasında bir oranlama yapmıştır. Data analizlerine göre ancak mimarların yarısı televizyon yerleştirmenin herkesçe benimsenmiş durumunu kestirebilmiştir. Şöminenin hemen bitişiğindeki duvarın önünü koltuk yerleştirmeye ayıran mimarların yalnız 7'sine karşın kullanıcıların 50'si koltuklarını ortaya yerleştirmiştir. Bu çalışma aynı zamanda, mimarların dolaşım alanlarını değerlendirerek dolaşım bölgeleri içinde odayı bölmeye yönelmelerine karşın kullanıcıların daha çok toplumsal ve psikolojik etkenlerin rol oynadığı güzel görünüş yaratmakla ilgilendiklerini göstermiştir(Kızıl 1980) (Şekil 3.1).

Katılmalı tasarımın hem kullanıcı hem de tasarlayıcıya sağladığı avantajlar bulunmaktadır. Kullanıcı tasarıma katılmakla; çevreden daha iyi yararlanır, çevreye daha iyi adaptasyon sağlar, sosyal ihtiyaçlara daha rahat ulaşır, itibar kazanır, kendine güven duyar, kendini mutlu hisseder, sorumluluk duyar. Tasarımcı, kullanıcının tasarıma katılmasıyla; kullanıcıdan direkt ve yeterli bilgi edinir, üretim maliyetinin düşmesine yardımcı olur, daha etkin, ihtiyaçlara cevap veren özgün tasarımlar ortaya koyar. Bilerek veya bilmeyerek, planlama ve tasarlama yoluyla yapılan eşitsizlik ve adaletsizlikler ancak katılmalı bir süreç uygulanarak ortadan kaldırılabilir (Bayazıt 1982)

Şekil 3.1 Tasarımcıların düşünceleri ile kullanıcıların mekan düzeni arasındaki fark (Kızıl 1980)

Katılım insanları bir araya getirmede, onları yaşadıkları dünya ile ilgilenmeye yöneltmede ve yaşadıkları çevre ile aralarında duygusal bir bağlantı kurmada önemli bir rol oynar. İnsanların, yaşadıkları çevre ile ilgili aktif kararlar alabilmeleri insani bir

gereksinmedir ve kontrol için gereklidir. İnsanlar, kendilerine bir şans verildiğinde, yaşadıkları çevreyi ya da mekanları değiştirirler ve bundan zevk alırlar. Hatta yaptıklarından tatmin olup gurur duyarlar. İnsanlar, içlerindeki sahiplenme duygusunun etkisi ile yaşadıkları çevrenin ya da mekanın bir parçası olmak isterler (Önal 1994).

Katılımcılık düşüncesinin genellikle toplu-yoğun-konut tasarımlarında uygulanabilirliğinden söz edilmesine rağmen mimarların geleneksel bire bir mimar müşteri ilişkisinde de varlığı ve bir mimarin müşterisinin gereksinme ve isteklerini karşılamaktan nadiren kaçındığı gözlemlenmiştir (Jones 1987).

Ş. Önal (1994) “mimarlık, toplumun yapısına, gereksinmelerine, ekonomik verilere, teknolojik gereksinmelere bağlı olan bir sanattır ve mimarlık yalnızca mimarlara bırakılmayacak kadar önemlidir. Toplumun bütününe ilgilendiren bir sorundur” derken katılım için “halka mimarlığı öğretmek; halka yapılaşmış çevrelerine bakmayı ve duyarlı olmayı aşlamak; halkın mimarlığa ve kente bilinçli yaklaşımını sağlamak; halkı düşünmeye yönlendirmek; kendi gereksinimleri ve kullanımları için başkaları (mimarlar, müteahhitler, mühendisler vb.) tarafından oluşturulan mimari çevreyi yaratmada kendi öz katılımlarını sağlamak; halkı çirkin yapılaşmaya karşı tepki göstermeye, karşı çıkmaya yöneltmek gibi konuları içine alan ve uygulamada kendini gösterecek olan bir kavramdır” demektedir.

3.1.4. Katılımlı Tasarıma Yönelik Eleştiriler

Araştırmacılar tarafından katılımlı tasarım tatmini sağlayıcı unsur olarak belirtilmektedir. Ancak uygulamadaki zorluklardan yada yanlış uygulamalardan kaynaklanan bu yaklaşıma karşı eleştiriler de yöneltilebilmektedir.

Literatürde katılımsal tasarımla ilgili uzmanların görüşleri kullanıcının zararına baskın olarak hissedilmiştir (Yanar 1994).

Katılımla ilgili teori ve araştırmalar incelenirse bu alanda deneysel inceleme eksikliği olduğu görülmektedir. Kullanıcıların öneminin vurgulanması heyecan verici ve ilke olarak geçerli olmasına rağmen, kullanıcıya dost çevreler elde etmek için gerekli

kriterler, araştırmalara dayandırılmamıştır. Hamdi kendi eleştiri ve değerlendirmelerinin çoğunlukla araştırmadan çok kişisel deneyime bağlı olan sezgisel inanç ve düşünceler olduğunu belirtir (Hamdi 1991).

Kullanıcıların ise tasarıma ne oranda katılacakları, hangi şartlar altında neler istedikleri belirgin olarak ölçülememiştir. Hatta çoğu insanın katılım arzu ettiği savına da karşı çıkmıştır. Çünkü çoğu kişinin yuvalarının işlevsel ve sembolik gereksinmelerini karşıladığı müddetçe hazır konut istediğini ve belki çoğunun kendi konutunu kendinin yapmak istemeyeceği iddia edilmektedir (Cooper ve Sarkissan, 1986).

Katılmalı sürecin en olumsuz yönü karar sürecinin çok uzamasıdır. Bir tasarlama da karar süreci uzayınca çalışanlara ödenen ücretler bu yaklaşımı pahalı duruma getirmektedir. Katılımsal süreç, özel yaklaşımın getirdiği kaçınılmaz ek maliyetlerden dolayı genellikle eleştirilmektedir (Çavdar 1978). Ancak alınan kararların hemen uygulamaya konabilme kapasitesinin olması, bir ölçüde sorunu hafifletmektedir (Bayazıt 1982).

Kullanıcıların karşı karşıya kaldıkları bir sorun, herhangi bir parasal karşılık olmaksızın bu ise geniş zaman ayrımlarının istenmesidir. Profesyonellere bu ise verdikleri zaman için ödemede bulunulurken, diğerlerinden, uzun bir iş gününü sonunda akşamlarının ya da hafta sonlarının ayrılması beklenmektedir. Katılımın anlamlı ve sonuca götürücü olabilmesi için bu zamanın tazmin edilmesi gerekir (Oktay 1990).

Herkesin katılmak istememesi de ayrı bir sorundur. Orta sınıf ve yaşlılarla çok gençlerin katılma isteminin olmaması büyük bir yüzdeyi süreç dışında bırakmaktadır. Orta yaş ve üst statü gruplarının katılanların çoğunluğunu oluşturmaları olumsuz bir yön olarak değerlendirilmiştir. Katılanların süreçte nasıl bir rol alacakları, sürecin sürekliliği, sürece katılanların katılmak isteyip istememeleri gibi pek çok sorun vardır (Bayazıt 1982).

Bireyler yakın çevre, yakın gelecekle ve kendileri ile ilgili konularda fikir öne sürebilirler. Bu nedenle görüşleri uzman görüşleri ile uymayabilir, ileri sürdükleri amaçlar çok kısıtlı olabilir. Katılanlardan bütün konularda cevap alınamaması, katılmalı süreçte uzun süreli perspektiflerin elde edilememesi en önemli sorunlardan biridir. Küçük ölçekli

konularda tam katılma olabilmekte ve başarı şansı %100'e yükselmekte olmasına rağmen, ölçek büyüyünce durum farklılaşır (Bayazıt 1982).

Ökmen, (1996), "Tasarım sürecinde mimar müşteri ilişkilerinin incelenmesi: Türkiye örneği", isimli Yüksek lisans çalışmasında kullanıcının tasarıma katılmasının doğal olduğunu ancak mimarın çalışmalarına müdahalenin tasarım sürecini uzattığını savunmaktadır. Ökmen'e göre; "Kullanıcı niteliklerine bağlı olarak tasarım sürecinde daha aktif rol alma beklentisi içinde olabilmektedir. Tasarım sürecini başlatan müşterinin, sürecin kendi ihtiyaçlarını sağlanmasına yönelik gelişmesi için sürece hakim olma eğilimi ne kadar doğalsa, mimarın çalışmalarına müdahalelerde bulunması o oranda yanlış ve ilişkileri gerginleştirici olmaktadır. Mimarın çalışmalarında başlangıcından itibaren sürekli müdahalelerde bulunulması, tasarım ekibi içinde zaman zaman ayrılıklar çıkmasına neden olunmasına tutarsız davranışlar, tasarım üzerinde ihtiyaçtan doğan değil, sadece zevk için yapılan değişiklikler gibi olumsuz tutumlar tasarım sürecinde mimar-müşteri ilişkilerini olumsuz olarak etkilemektedir. Müşterinin sürece hakimiyet çabasıyla tasarımın her aşamasında verilen kararlarda yer alma isteği, yapılan müzakerelere kafasında değişikliklerle gelmesi sürecin uzamasına ve mimarın diğer çalışmalarının aksamasına neden olmaktadır."

Katılma karşı görüşlerin öne sürdüğü bir başka eleştiri de katılımın karmaşaya yol açacağı görüşüdür. Bu görüşe göre tasarımda ve planlamada insanlar (halk) ne yaptığını bilmemektedir. Fakat, yakın mimarlık tarihi, yalnızca mimarların ve planlamacıların binaların yapımının ve mimari çevrenin oluşturulmasının nasıl olabileceğini bildiklerinin yanlış olduğunu kanıtlamıştır. Hatta, insanlık tarihinin geçen iki-üç bin yılına bakılırsa, bunun tam tersinin doğru olduğu görüşü bile savunabilir. Örneğin, dünyanın çeşitli yerlerinde oluşan geleneksel mimari örnekleri bunun bir kanıtıdır: birçok "güzel" kent ve kasaba, yaşayanları tarafından inşa edilmiştir (Önal, 1994).

Bir başka karşı görüş de, tasarım sürecine katılmış olan kullanıcıların zaman içerisinde gidecekleri, onların belli bir süre sonra artık o mekanın, binanın, ya da kentsel alanın kullanıcıları olmayacakları, yeni kullanıcıların ortaya çıkacağı ve bu yüzden de halk katılımının bir anlamının kalmayacağı görüşüdür. Buna karşılık olarak verilecek bir örnek;

tek katlı ya da dubleks olarak inşa edilmiş özel villaların, toplu konutlara göre kullanıcıların fiziksel ve psikolojik gereksinmelerini çok daha yüksek değerlerde karşılayacak özelliklerde tasarlanmış olmasıdır. Bir villa aldığımızda bunu siz kendiniz tasarlamamış olsanız bile, bu villa, belirli bir kişi tarafından tasarlandığı için, mekanların sizin kullanımınıza daha rahat uyarlanabileceği ve daha rahat yaşamaya uygun olacağı bir açıdan garantidir. En azından böyle bir ev, herhangi bir toplu konuttan çok daha konforlu olacaktır (Önal 1994)..

Habraken kullanıcıların hiç hesaba katılmadığı durum kadar, plancı ve tasarlayıcıların rol almadığı durumunda bir felaket olacağını belirtmektedir. Katılmanın karşılıklı bir güç dengesi getirdiği gibi, çözüm getirmekten çok mesleki bir sınırlama olduğunu, plancı ve tasarımcılar için çözümlenmesi gereken problemlerin yeni konut tipleri bulmak olmadığını, buna karşılık yeni süreç, yeni yöntem, yeni finansman biçimleri ve yeni üretim yöntemleri aramak olduğunu belirtir (Bayazıt 1982).

Farrelly, bir binanın iyi bir bina olması için müşteri gereksinimleriyle hangi dereceye kadar uyuşması gerektiğini sorgulamıştır. Mimarın insanların her istediklerini sağlayamayacağı, buna karşın bireylerin hayal edemedikleri düzeyleri de sunabileceği ve ancak mimarın kontrolü elinde tutması şartıyla katılımdan çok iyi mimarlık ürünlerinin ortaya çıkacağını öne sürer (Yanar 1994).

Cross, katılımlı olarak tasarlanan bazı binaların iyi işlemediğine ve bazı katılımcı olarak bilinen projelerin yanıltıcı sonuçları olduğuna değinir (Yanar 1994). Tasarımda katılım kesinlikle olmalıdır. Ancak doğru uygulandığında doğru çözümlere ulaşılabilceği düşünüldüğünden katılım konusunda hem tasarımcının hem de kullanıcının bilgileneceği gerekliliği doğmaktadır.

3.1.5. Konut Sunum Biçimleri ve Katılım

Konut gerçekleştirme sistemleri ülkelerin sosyal sistemlerin, politik sistemlerine, ekonomik ve teknolojik kaynaklarına göre değişiklikler göstermektedir. Bu değişikliklere

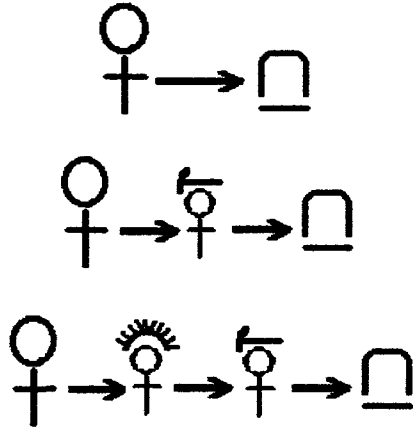
parelel olarak da katılım biçimleri ve oranları da değişiklik göstermektedir. Kullanıcı-konut biçimi arasındaki ilişki katılımı farklı şekillerde olduğu gözlenmektedir.

Özsoy (1983), ülkemizdeki konut sunum biçimlerini incelerken; kentin imarlı kesiminde konut sunan biçimler ve kentin imarsız kesiminde konut sunan biçimler olarak iki guruba ayırmıştır. Kentin imarlı kesiminde konut sunan biçimleri; bireysel konut üretimi, yapı kooperatifleri ile konut üretimi, yap-satçı üretim, toplu konut şirketleri eliyle üretim, yapı kooperatifleri-yerel yönetim konut üretimi olarak alt başlıklara ayırmıştır. Kentin imarsız kesiminde konut sunan biçimleri ise bireysel konut üretimi ve yarı örgütlenmiş gecekondü üretimi olarak incelenebilir. Bala (1999) ise konut sunum biçimlerini; bireysel üretim, tek elden yapılan üretim, yasa dışı veya imar dışı üretim olarak sınıflandırmıştır. Bu çalışmada konut sunum biçimleri, kendi evini üretim, gecekondü tipi üretim, uzmana yaptırma, toplu konut üretimi, yap-sat tipi konut üretimi ve konut yapı kooperatifleri ile konut üretimi başlıklarında irdelenmiştir.

i) Kendi evini üretim: Gerek tarih boyunca, gerekse günümüzde insanların büyük çoğunluğu konutunu kendisi yapmış veya yapmaktadır. Kişi ile konutu arasında en fazla ilişki bu üretim biçiminde olmaktadır. Habraken (1982) 'e göre insan ile konutu arasındaki ilişki tipolojisi Şekil 3.2'de verilmektedir. Bu tipolojide iki ilişki tipi söz konusudur. Bunlar; bireysel ilişki ve kolektif ilişkidir. Birincisinde bireyin konutu ile ilişkisi ya kendisi yaptığından, ya da bir ustaya veya mimara yaptırdığından dolaysız olmaktadır. Toplumların konutlarını birlikte yaptıkları kolektif ilişkilerde de buna benzer dolaysız ilişki bulunmaktadır (Ok 1985).

ii) Gecekondü tipi üretim: Ülkemizde gecekondü olgusu 1920'lerin başlarına kadar dayanmaktadır. Gecekondülarda yaşayanlar, şehirlerin çekme kuvveti ve köyün itmesi sonucu köyden şehre göçenlerdir. Bu üretim biçiminin en önemli özelliği yasal olmayışıdır. Buna karşılık, bu üretim biçimi ile üretilmiş konutlar, kullanıcının konutunu kendi gereksinmelerine göre şekillendirilişi ve gereksinmelerinin değişmesiyle konutun yeni biçimler alabilmesi niteliğine sahiptir. Gecekondü, sağlık ve sağlamlık koşullarının elverişsizliği ile istenmeyen bir barınma şeklidir. Ayrıca günümüzde gecekondülerin çoğu,

Bireysel İlişki

Birinci tip bireysel ilişki:

Kullanıcı konutunu kendisi yapmaktadır. İlerlemiş ülkelerde artık karşılaşılmamaktadır. Hala geçerli olduğu toplumlar vardır.

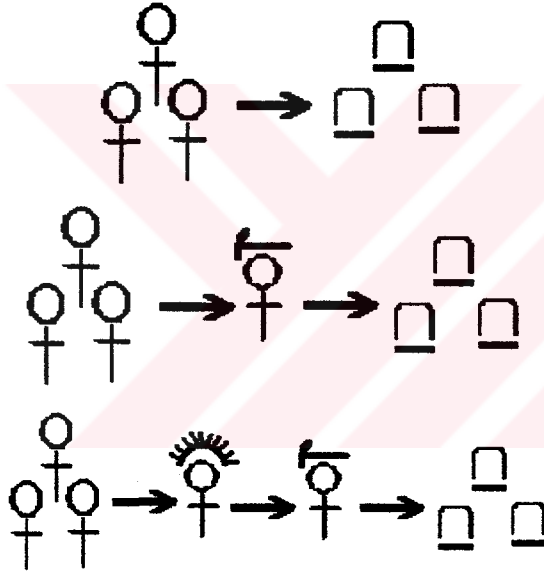
İkinci tip bireysel ilişki:

Ustaların yardımı söz konusudur. Batı toplumlarında tarihte çok görülmüştür. Hayran kalınan geleneksel konutlar bu tip ilişkinin sonucudur.

Üçüncü tip bireysel ilişki:

Mimar kullanıcı ile usta ilişkisini sağlamaktadır. Normal karşılanan en çok alışık olduğumuz ilişki tipidir. Çok az sayıda insan konutunu böyle yaptırabilmektedir. Mimarlar bu tip ilişkiyi tercih etmektedir. Günümüzde hala uygulanmaktadır.

Kollektif İlişki

Birinci tip kolektif ilişki:

Toplum konutlarını hep beraber yapmaktadır. Geçmiş ilkel kültürlerde rastlanmakta, günümüzde ise sürmektedir. Birey yine konutun yapımı ile direkt ilişkilidir.

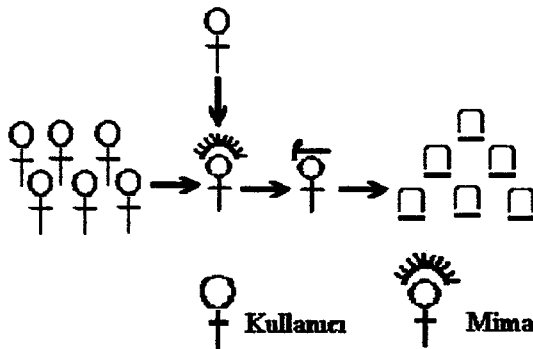
İkinci tip kolektif ilişki:

Toplunun kendi ihtiyaçlarına göre konut tipleri vardır ve bunları ustalar aracılığı ile gerçekleştirmektedirler. Geçmişte örnekleri vardır. Birinci ve ikinci tip kolektif ilişki doğal olarak birinden ötekine geçmektedir.

Üçüncü tip kolektif ilişki:

Kullanıcı topluluğu ve ustalar konutu yapmaktalar, mimarlar da uzmanlaşmış aracı olarak hareket etmektedirler. Bina kooperatifleri bu tip ilişkiden esinlenmişlerdir, fakat günümüzde böyle davranmamaktadırlar.

İlişkisizlik

Yedinci tip ilişki, ilişkisizlik:

Önceki ilişki tipleri, toplu üretilmiş konutta görülmemektedir. Yapıma kadar giden karar sürecinde kullanıcı belirsizdir ve hiç katkısı olmamaktadır. Bu süreç uzmanlar arasında oluşmakta, mimarlara işi bu uzmanlar vermekte ve mimarla kullanıcı arasında hiç ilişki bulunmamaktadır.

Şekil 3.2 Kullanıcı konut ilişkisi (Ok 1985)

ilk safhalarındaki gibi kullanıcıları tarafından yapılmamakta , örgütlenmiş olarak yapılır ve satılır hale gelmiş bulunmaktadır (Ok, 1985).

iii) *Uzmana yaptırma*: Ülkemizde konutunu bir uzmana yaptırma çok rastlanan bir olgudur. Ancak bu uzman mimar olabildiği gibi yapı kalfası veya usta da olabilmektedir. Kalfalık zamanın şartları içinde uzmanlık sayılabilecek bir roldür. Ancak bu safhada da kalıplaşmış konut özellikleri, yapımda önemli bir yer işgal etmektedir. Çoğu zaman konut tasarısı, örnek alınmış bir başka konuttur. Habreken 'inde (1982)belirttiği gibi bu ilişki şekli alışılmış ve normal kabul edilen ilişki şeklidir. Mimarların böyle bir ilişki şeklini tercih ettikleri savunulmaktadır.

iv) *Toplu konut üretimi*: Toplu konut üretimi yapım endüstrisinin de gelişmesi ile niceliksel açıdan konut sorununu çözmek yolunda en önemli üretim biçimi olmuştur. Fakat bu kez de gerçekleştirilen konutlardan doğan hoşnutsuzluklar önemli bir sorun olmuştur. Toplu konut üretiminin getirdiği sakıncaların nedeni ile kullanıcı ile konut ilişkisinin Habreken'in ilişki tipolojisinin yedinci tipinde açıklanmaktadır (Ok 1985). Kullanıcının belirsiz olması, konutların anonim bir kullanıcı gurubuna göre tasarlanması, toplu konut üretiminde kullanıcı katılımının olanaksız-çok zor olması en önemli dezavantajlardır.

v) *Yap-sat tipi konut üretimi*: Yap-sat metodu 1955 'den sonra ülkemizde çok yaygın olmuştur. Yap-sat metodunda amaç daha fazla gelir elde etmektir. Kullanıcı-tasarımcı tipolojisi Habreken'in 7. tip ilişkisine uymaktadır.

Yap-sat sisteminde konut sahibi yapımdan sonra belirlendiği için yap-satçı konutun değerini artırmak için piyasadaki ortak değerlere göre konutunu inşaa eder. Bu sebeple bu konutlarda maddi getiri ön plandadır.

Yap-sat sisteminde, genellikle arsa sahibi arsasını yapımcıya kat karşılığı verdiğinden en azından bu konut birimlerinde kullanıcının isteklerinin karşılanmasına çalışılmaktadır (Ok 1985). Yap-sat üretim biçiminde mevcut olmayan bir çevreyi satabilmek için alıcı tarafından benzerlerinin görülmesi gerekmektedir. Bu sebeple standartlaşmış bir plan tipini satmak müteahhit için üretilmemiş bir çevrenin satımında kolaylık sağlar (Bala 1998).

Ok (1985) 'a göre bu sistemde, yapımcılar, konut birimlerini mümkün olduğu kadar çabuk satabilmek zorunda olduklarından, gerçekleştirilecek konutta çevre şartları bakımından istenecek nitelikleri, muhtemel kullanıcıların ihtiyaçlarını araştırmak durumunda olmaktadır. Yine bu sistemde kullanıcısı belirlenen konut birimlerinde, temel tasarım kararlarında olmamakla beraber, bitirme malzemelerinin seçimi gibi konularda kullanıcıların istekleri dikkate alınmaktadır. Bu özellikleri ile yap-sat sistemi belli ölçülerde kullanıcı katkısına olanak vermekte, ancak yapı üretimi açısından ekonomik olmayan bir üretim biçimi sayılmaktadır.

vi) *Konut yapı kooperatifleri ile konut üretimi*: Kooperatiflerin inşaat sektörü ile ilişkisi başlangıçta üyelerinin barınma ihtiyaçlarını düşük maliyetle karşılamak amacıyla kurulan konut yapı kooperatifleri aracılığıyla olmuştur. Konut açığının sürekli artan nüfusa paralel olarak büyüdüğü bir ortamda kooperatifler inşaat sektörünün vazgeçilmez müşterileri arasında yer almaktadır. Kooperatiflerin müşteri olarak mimardan beklentileri kooperatifin kuruluş amacına, üyelerin sosyal statüsüne, bütçesine göre değişebilmektedir. Niteliği ve kullanım amacı ne olursa olsun, tüm kooperatiflerin ortak talebi yasal sınırların sonuna kadar zorlandığı, izin verilen inşaat alanının son metrekaresine kadar kullanıldığı mekan çözümleri ve en aza indirgenmiş maliyet olmaktadır (Ökmen, 1996).

Tasarımların kullanıcısı ve her şeyin onun için tasarlandığı öge insandır. Dolayısıyla, onun için tasarlanan konutların ona uyması gereklidir. Zira, ona uygun olmayan mekanlar yapıldığında kendi gereksinmelerine göre çevresini yeniden düzenlemek isteyecektir. Bu da hem zaman hem de ekonomik kayıplar gibi önemli kayıpları oluşturmaktadır (Atasoy, 1993). Nitekim, kooperatif konutlarında bu çok görülen bir durumdur. Çünkü alıcı olan kişiler konutlarıyla ilgili niceliksel ve niteliksel beklentilerini belirtmemekte, sadece ona sunulan şeyi almak durumundadırlar. Kazanç olduğunda kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi önemini yitirmekte, yatırımcının isteklerine göre tasarlanarak kullanıcının sosyal yapısı yönünden belirsiz konut tipleri uygulanmaktadır (Bakır 1986). Dolayısıyla nitelik ve nicelik yönünden belli standartları aşamamış, kendilerine uygun bulmadığı şeyleri değiştirmek istemektedirler (Durukan 1994). Kooperatif konutlarında artık konut kullanıcısı önceden bilinmekte ve yapılacak

bilimsel araştırmalarla bu insanların gerçek barınma gereksinimleri saptanabilmektedir. Birbirine yakın verilerek guruplanarak, uygun tip projeler geliştirilebilmelidir. Mimari projelerin hazırlanışında toplanan kullanıcı ile ilgili veriler değerlendirilmeli ve tasarım yapılmalıdır.

3.1.6. Katılnalı Tasarım Sürecinde Mimar-Kullanıcı Arasında Bilgi Alışverişi ve İlişkileri

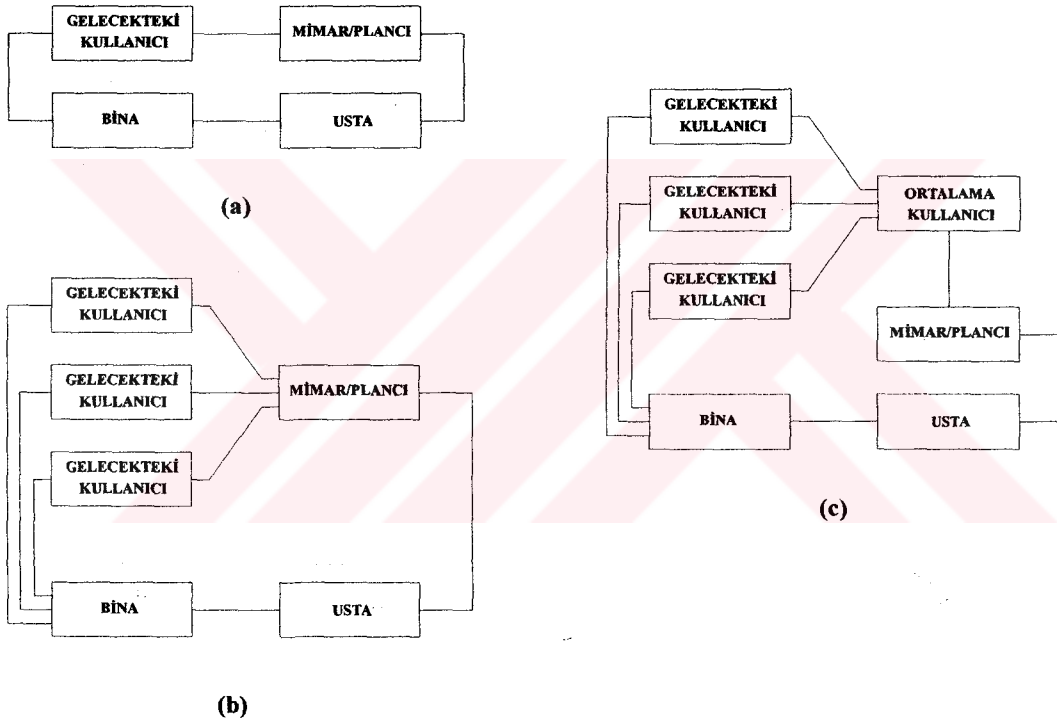
3.1.6.1. Mimar-Kullanıcı Arasında Bilgi Alışverişi

İnsana uyum sağlamada sorun yaratmayacak bir evre verebilmek için, gereksinmelerin çok iyi belirlenip doğru bir tasarımla ürüne dönüştürölmesi gereklidir. Tasarımcı ya da tasarım takımının kullanıcıya ait doğru bilgiyi alabilmesi ve kullanıcıya da gerekli ve doğru bilgiyi iletmesi son derece önem taşır (Göl 1994).

Toplumun büyük çoğunluğu için konut artık sadece “baş sokacak çatı” anlayışından uzaklaşmıştır. İnsanlar yaşadıkları konutun temel ihtiyaçlarına cevap verecek niteliklere de sahip olmasını istemektedirler. Tasarladıkları binaların bu istenilen özellikleri sağlaması, mimarların başta gelen sorumluluklarındandır. Bu yüzden tasarımı etkileyen faktörlerin başında gelen “kullanıcı ihtiyaçları”nın göz önünde bulundurulması tasarım sürecinin önemli aşamalarındandır. Tasarım öncesinde ve tasarım sürecinde bilgi alışverişi ve mimar-kullanıcı ilişkileri önem kazanmaktadır.

Mimarlar çoğu zaman kullanıcıların gereksinmelerini direkt olarak saptayamamaktadırlar. Bunun için ya kendi gereksinmelerini esas almakta ya da toplumun geleneklerince kurallaşmış gereksinmeleri esas almaktadırlar. Sanayileşmenin başlaması ile de zaten geçmişteki ödeyen müşteri olan kullanıcı müşteri ile mimarın dolaysız ilişkisi artık olmadığı gibi en önemlisi kullanıcı müşteriler eskiye oranla daha farklı sınıftan hatta

farklı kültür özelliklerine sahip olmuşlardır (Ok 1980). Alışılmış tasarım sürecinde mimarın görevi kullanıcının gereksinmelerini saptamak ve bunları yapımcıya-ustaya aktararak binanın oluşumunu sağlamaktadır (Şekil 3.3.a). ancak kullanıcının artması sonucu bu sistemde gerek kullanıcıdan mimara gelen, gerekse binadan kullanıcıya giden noktalarda bilgi akımı zorlaşmıştır (Şekil 3.3.b). mimarlar sayısal yönden çok olan veya tanımadıkları kullanıcıların her birinin gereksinmelerini saptayamayacaklarını düşünerek ortalama bir kullanıcının gereksinmelerini saptamayı öngörmüşlerdir. Faka ortalama kullanıcının ihtiyaçları karşılandığında herhangi bir kullanıcının ihtiyacı karşılanmış sayılmaz (Şekil 3.3.c) (Bayazıt 1982).

Şekil 3.3 Mimar ve kullanıcı arasında bilgi akımı (Ok 1980)

Bayazıt (1986), tasarlama süreci öncesinde bilgi toplanacak alanları şöyle sıralamaktadır;

- Kullanıcı ihtiyaçları ve gereklilikleri

- Binanın içinde yer alacağı çevre ve arsa
- Yapı üretimi sorunları
- Sınırlama ve kısıtlamalar

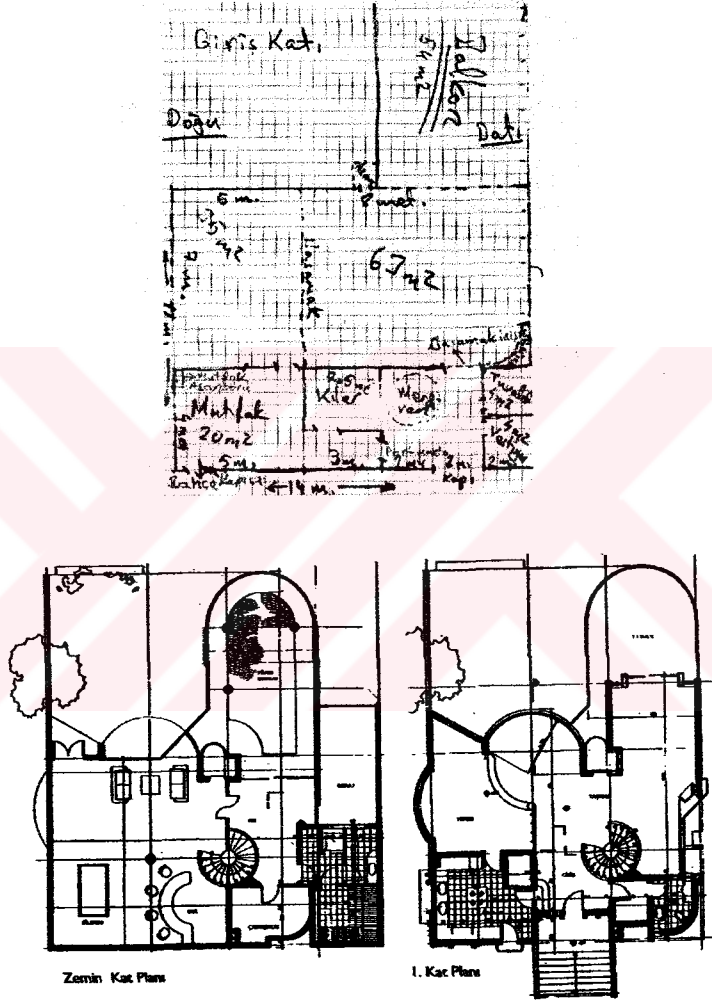
Esin (1986) ve Gül (1993)'e göre bilgi kaynakları ise altı gurup halinde toplamıştır.

- Konu ile ilgili kişiler (kullanıcılar , müşteriler, kamu ve özel kurum yetkilileri vb.)
- Literatür kaynaklar (konu ile ilgili benzer örnekler, standartlar vb.)
- Pazar araştırmaları
- Benzer yapıların kullanım ve yapım özellikleri incelenir ve aksayan noktalar tespit edilir.
- Uzmanlık alanlarından bilgi toplama
- Yapının yer alacağı çevrede yapılan incelemeler

Bilgi alışveriş teknikleri ise, gözlem, görüşme, anket, karşılaştırma ve sıralama teknikleri, değerlendirme, benzeşim ve görsel tercih teknikleridir (Çakın, 1990). Projenin oluşum süreçlerine bakıldığında, ihtiyaçların ve problemin belirlenmesinde en fazla başvurulan teknikler; anket, görüşme ve gözlem teknikleridir. Tasarım takımı, istek ve gereksinimler doğrultusunda ne tür mekanların oluşabileceğini ve bu oluşumda kullanıcının katkısının sınırlarını kendisine öğretmelidir. Yukarıda sıralanan bilgi alışveriş teknikleri bu konu için araç olarak kullanılabilir (Gül 1994). Bunun yanı sıra kullanıcıların bir çoğu da mimara istediği konut hakkında bilgi verirken isteklerini şematik olarak çizerek bildirmeyi tercih etmektedir (Şekil 3.4). Nesrin ve Affan Yatman (1997) tarafından çizilen bir konut projesi de bu konuya örnek olarak verilebilir. Kullanıcı, hayalindeki evin her katında neler istediğini bir kareli kağıda çizerek vermiş ve proje istemiştir. Bu istekler doğrultusunda tasarım yapılmış ve yapımı sırasında da mimara danışılmaksızın kullanıcı tarafından müdahaleler yapılmıştır. Mimar bu durumu içinde yaşayanların mutluluğu ölçüsünde başarılı bir uygulama olarak belirtmektedir (Yatman 1997).

Gözlem, davranışların, tutum ve tercihlerin belirlendiği, gerek tasarım seçeneklerinin, değerlendirilmesinde ve gerekse kullanılan çevrenin değerlendirilmesinde kullanılır (Çakın, 1990). Kullanıcı eylemlerinin gözlemlenmesi ve binaların gözlemlenmesi

şeklinde olabilir (Bayazıt, 1986). İnsanların çevrelerine tepkilerinin gözlenmesi, insanların çevreye neler yaptıkları, çevrede yapılan değişiklikler aracılığıyla karşılanmamış istekler ve ihtiyaçları, onların kullanıcı tarafından karşılanma şekillerini saptamak bu çerçevede düşünülebilir (Gül 1994).

Şekil 3.4 Kullanıcının mimara verdiği şema ve mimarın hazırladığı proje (Yatman 1997)

Görüşme, tasarlanacak ürün konusunda yalnız kullanıcı veya kullanıcılar tarafından bilinmekte olan bilgilerin konuşulup tartışılarak ortaya çıkarılması amacını taşır (Bayazıt, 1986). Kullanıcı sayısının az olduğu ve daha derin bilgilerin istendiği durumlarda yüz yüze

görüşmeler uygulanmaktadır. Tüm proje süreci boyunca sürececek olan bu teknikte, tasarım takımı ve müşteri bileşenleri bir grup dinamiği içinde iletişim sağlarlar. Proje gelişim süreçlerinden ilki olan hazırlık aşamasındaki görüşmelerin önemi tüm sorunun strüktürünü ortaya koyacağından büyüktür (Gül 1994).

Anketler konut araştırmalarında çok geniş olarak kullanılan bir yoldur. Tasarımda genellikle geniş bir grup insanın bir konu hakkında görüş ve davranışlarını yansıtmak için gereklidir (Bayazıt, 1986).

Bu görüşmeler kadar önemli bir konu da daha önceki örneklerle ait kullanım aşamasında yapılacak tespit çalışmalarıdır. Çeşitli mekan ve kullanıcı gruplarına ait saptamalar bazı istatistiki bilgiler olarak, hem görüşmeler sonucu elde edilen eğilim, gereksinme ve dilek listesinin belirlenmesinde gözlenmiş fiziki ipuçları olarak girdi sağlayacak, hem de periyodik saptamalar bir diyagram oluşturarak kullanıcının gereksinme mekan değişimi davranışının seyri saptanacaktır. Böylece doğrudan kullanıcıya ulaşılmadan yapılan çalışmalar için de önemli bir veri oluşturulacak, gelecekteki kullanıcı eğilimleri konusu belirlenecektir (Gül 1994).

3.1.6.2. Tasarım Sürecinde Mimar-Kullanıcı (Müşteri) İlişkileri

Tasarım sürecinde mimar-kullanıcı ilişkisi, kullanıcının bina-mekan gereksinmelerini karşılamak kararını vermesinden sonra birlikte çalışmayı tercih ettiği mimarla bağlantı kurması ile başlar (Ökmen 1996). Bu noktada bir mimara başvuru için üç neden sayılabilir; birincisi, daha önceki mekan terk edilmiş ya da gereksinmelere uygun bir yenisi talep ediliyor olabilir. İkincisi, yaşanan mekan içinde yapılacak değişim ve gelişim için uzman yardımı isteniyor olabilir. Üçüncüsü ise, yeni bir işleve yönelik bir bina talep ediliyor olabilir (Gül 1994). Mimarın seçilmesinde kullanıcının toplumsal kimliğine, statüsüne, kurumsal yapısına, çalışma alanlarına ve ihtiyaçlarına bağlı olarak mimarı seçme kriterleri ve ilişki kurma şekilleri farklı olmaktadır. Bu farklı kriterler mimarı çok yönlü bir

kişilik sahibi olmaya itmekte, toplum hayatında aktif rol almaya itmektedir. Mimarın tavsiye üzerine seçilmesi meslek pratiğinde mimar-kullanıcı ilişkilerinin başlama şekillerinin en yaygın olanıdır. Mimarın sosyal yaşantısı, çevresi ile ilişkileri, ücreti, siyasi tercihi ve geçmiş çalışmaları tavsiye edilmesinde rol oynamakta ve mimarlık pratiğinin insan ilişkilerine dayalı bir meslek olması tasarımcıyı toplum yaşantısı içinde aktif rol almayı gerektirmektedir. Mimarın tavsiye edilmesi için en önemli faktör önceki yaptığı işlerdir. Kullanıcı ile uyumlu bir çalışma dönemi geçiren, sonuçta da başarılı bir tasarım ortaya koyan mimar tavsiye edilir (Ökmen 1996).

Mimar-kullanıcı ilişkisinde ilk aşama tanışmadır. Tarafların tanışması üç aşamalı olarak değerlendirilmektedir. Bunlar; deneme, ilişkilerin bir temele oturtulması, görüşmelerin başlaması. Görüşme, konu ile ilgili tüm detayların konuşulduğu soru-cevap ilişkilerinin yaşandığı, tarafların projenin niteliğine bağlı olarak bütçe, program ve süre konularında taleplerini ortaya koyduğu ve ortak bir noktada uzlaşılan aşamadır. Mimarla müşteri arasında işin yapılması için anlaşmaya varılmasının ardından tasarımla ilgili kararların alınabilmesi için gerekli müzakereler başlar tanışma aşamasında alınan prensip kararlarının detaylara inilerek somut hale getirilmesi söz konusudur. Kullanıcının sürecin işleyişine yabancı olmasına rağmen parayı veren kişi konumu ile sürece hakim olma yaklaşımına karşılık mimarın işi yapacak kişi olarak tasarım sürecinin doğal lideri olma istekleri söz konusudur. Kullanıcının tasarım sürecini başlatan kişi olması ve sürecin kendi ihtiyaçlarını sağlamaya yönelik gelişmesi kullanıcının niteliklerine bağlı olarak tasarım sürecinde aktif rol alma beklentisini beraberinde getirir. Eskiz çalışmaları üzerinde yapılan müzakerelerde kullanıcının yapılan işe yabancılığından dolayı projeyi anlamamasında sorunlar çıkmakta, mimarın çalışmalarını maket, perspektif, bilgisayar simülasyonları gibi görsel malzemeleri de kullanmasıyla kullanıcıya ifade etmesi kolaylaşmaktadır (Ökmen 1996).

Tasarım takımı, istek ve gereksinimler doğrultusunda ne tür mekanların oluşabileceğini ve bu oluşumda kullanıcının katkısının sınırlarını kendisine öğretmelidir. Mimarın deneyimi kullanıcının eğitiminde büyük rol oynar. Ürün seçeneklerinin değerlendirilmesinde ve pilot ürün aşamasındaki saptamalarda kullanıcının ulaşmak

istediği sonuç ve yapılan öneriler arasındaki paralellik ancak kullanıcının konuya bakış açısının, mimarın deneyimiyle yönlendirilmesi ile gerçekleşir. Bu eğitim sürecinin bir alt başlığı olarak, tasarımcı-kullanıcı uzlaşmasında gereken bir konu ise mesleki işleyiş içinde tasarımın nasıl yürüdüğüdür. Müşteri başlığındaki kişiye kabul ettirmektir. Bir takım mesleki kuralların, talepler çerçevesinde değerlendirilip sözleşmelere bağlanması ve müşterinin tasarıma katılımının belirli düzenlemelere oturtulması gereklidir. Aksi takdirde, saptanan süre içerisinde sonuca ulaşmak mümkün olmayabilir. Sözleşme öncesi uzlaşma konuları şöyle guruplandırılabilir (Gül 1994).

- Müşterinin tercihleri ve çözüm alanın sınırlandırılması konusu
- Kavramsal tasarımın (form, stil, organizasyon...) geliştirilmesinin kapsamı
- Müşterinin, tasarıma hangi sınıra kadar müdahale edeceği
- Tek yönlü geleneksel karar verme süreci yerine, karşılıklı uzlaşma sürecinin kabülü konusu
- Müşteri ile iletişim ve kesin kararda neyin arzulanabilir ya da arzulanamaz olduğunu seçmek
- Gereksinimleri temel alan tavır ve kararların geri dönüşlü kararlarla değişimi (Akın vd. 1992)

3.1.7. Türkiye'de Katımlı Konut Projeleri

Katımlı proje örneklerinde tek aile evlerinde katılım konusuna rastlanılmamaktadır. Toplu konutlarda Türkiye'de yapılmış ve literatüre yansıyan üç büyük ölçekli tasarıma katılımın hedeflendiği çalışmalar bu bölümde verilmektedir.

i) İzmit Yenilikçi Yerleşmeler Projesi

İzmit yerel yönetiminin düşük gelirli için ucuz konut yapımı amacıyla 744 ha alan üzerinde gerçekleştirdiği projede 30.000 konut yapımı amaçlanmıştır. İzmit Yenilikçi Yerleşmeler Projesi temelde sosyal, ekonomik ve teknolojik konuları salt katılım

çerçevesi içinde birbirine bağlayarak bir bütün oluşturmayı amaçlamaktadır (Çavdar 1978). Bu projenin önemi tüm süreçte katılıma verilen önemden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu projede kullanıcıların yaşam biçimlerinin evrimini izleyebilecek esneklikte konut çözümleri amaçlanmıştır (Çavdar .1978).

Katılımlı tasarım süreci, kullanıcı toplumunun oluşmasına paralel olarak iki aşamadan oluşmuştur. Bunlar olası kullanıcılar aşaması ve gerçek kullanıcıların belirlendiği aşamadır (Çavdar .1978).

a)Olası Kullanıcılar Aşaması: Katılım sürecinin gerektirdiği çerçevenin kurulabilmesi için gerçek kullanıcılar belirlenmeden önce olası kullanıcılara dayandırılan bir hazırlık aşamasından yararlanılması gerekmiştir. İlk aşamada 1000 hane halkını içeren sosyal bir araştırma yürütülmüş,bu çalışma ikinci aşamada bir örnekleme modeline göre seçilen ve 100 işçiden fazlasını çalıştıran işyerlerinde, doldurulan 500 işyeri anketi ile tamamlanmıştır. Anket, temelde mekan kavramı etrafında odaklaşan sosyal ve ekonomik konularda bilgi toplamak amacıyla yapılp, aile yapıları, yaşam biçimi, kullanılan mekan düzenleri, mekan kullanma alışkanlıkları, hane halkı bileşimleri, konut ve çevre gereksinimleri, parasal kısıtlamalar gibi konularda bilgi toplanmıştır. Bu bilgilenme, ana planları oluşturmuştur. Yerleşme planının yapılmasında ve uygun teknolojik çözümlerin araştırılmasında bu ana planlar esas alınmıştır. Ayrıca iletişim yönünden daha etkin ve katılım eylemine daha uygun olarak, kahve ve sendika lokallerinde olası kullanıcılarla çeşitli sohbetler yapılmış, ilk toplumsal etkileşimler bu sohbetlerde gerçekleştirilmiştir (Çavdar .1978).

b)Gerçek Kullanıcıların Belirlendiği Aşama: Projede, gerçek kullanıcıların doğrudan doğruya katkıları tüm süreç boyunca esas teşkil ettiği için, gerçek eylemli katılım gerçek kullanıcıların kesin belirlenmesi ile başlamıştır. Başlangıçta 30 kadar ailenin oluşturduğu hane halkı grupları, mimarlarla bilgi alışverişinde bulunmak üzere toplu söyleşilere çağırılmıştır. Bu toplantılarda sürecin tanıtılması ve süreç boyunca kullanılacak ortak dilin açıklanması amaçlanmıştır. bu söyleşilerde mimarların temel görevlerinden biri mekan ile ilgili konularda toplu hayal gücünü harekete geçirmektir. Bunu izleyen aşamalarda ise tek tek ailelerle kendi konutlarında veya planlama atölyelerinde söyleşiler

yapılmıştır. Bu söyleşilerde mimarlar kullanıcıların gerçek gereksinimlerini dile getirmekte onlara yardımcı olmuşlardır. Mimarın buradaki temel sorumluluğu, karara dönüşecek isteklerin nedenlerinin katılımcıyla birlikte saptanması ve bu kararların toplumsal, mekansal ve mali sonuçları hakkında kullanıcıların uyarılması yönündeydi (Çavdar .1978).

Ailelerin kendi gereksinimlerini karşılamaya yönelik verdikleri kararlar ön konut tasarımlarına dönüştürülerek bundan sonraki katılım aşamasında kullanıcılara gösterilmektedir. Bu aşamada planlama atölyesinde katılımcıların mekansal sonuçları tam olarak kavramaları ve canlandırabilmeleri için kolayca anlaşılabilir özel çizim tekniğiyle hazırlanan planlar, büyük ölçekli maketler ve gerçek ölçekli yapı elemanları kullanılmıştır. Bu arada tek tek verilen plan kararları toplu olarak tartışılmakta ve düzeltilmektedir (Atasoy 1980).

Bu projede gerçekleşen yüksek katılım oranı ve katılımcıların projeye gösterdiği yakın ilgi, yaygın görüşün tersine, katılımsal planlamada en büyük engelin katılımcıların isteksizliğinden gelmediğini ortaya koymuştur. Projede mimar sorumsuz bir teknik uzman olmaktan ziyade, süreci ortak eyleme dönüştürmek yolunda kıvılcımlayan aydın görevini yüklenmiştir. Ayrıca sürekli bir katılımsal süreç olarak gerçekleştirilen planlama aşamasının, tek tek ailelerin gereksinimlerini karşılamakta başarılı olmanın yanı sıra daha demokratik karar vermeye yönelik kitle bilincinin oluşmasında da önemli bir rol oynadığını göstermiştir .

Unaran (1983) 'a göre konut projelerinin hazırlanmasında İzmit projesinde katılımın ölçüsü kaçırılmıştır. Kullanıcıya konutu ile ilgili akla gelebilecek bütün sorular sorulmakta ve isteklerinin karşılanacağı söylenmektedir. Dolap var ise odanızın neresinde olmasını istersiniz, pencerenizi hangi duvara açılsın, balkonunuz geniş olsun mu? gibi sorular sorulmaktadır. Bu sorular sorulduktan sonra cevaplara uyulacağı söylenmektedir. Bu açıkça 30.000 konut için ayrı proje yapmak anlamına gelir. Sonuç olarak bu proje, politik bürokratik yasal nedenlerle uygulanamamıştır. Ancak bu Türkiye'de bu çapta bir toplu konutun uygulama zorlukları ve sorunlarından çıkmaktadır. Kullanıcıların ve tasarımcıların bu deneyden büyük kazançları olmuştur.

ii) Edirne S.S. Cumhuriye Mahallesi Projesi

Yukarıdaki projeyle aynı yıllarda, bir yapı kooperatifince Edirne'de 507 konutluk bir mahallenin yapılması kararlaştırılmıştır. Bu projenin uygulanmasında da, konut edinecek olanların eleştiri yoluyla ve program yaparak tasarıma katılmaları öngörülmüştür. Tasarlama süreci, uzmanlar ekibi tarafından proje yöresinde yapılan bir teknik gezi sonucunda hazırlanan bir yöntemle göre aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır. Araştırma aşamasında yörenin sosyo-ekonomik yapısına ilişkin veriler elde edilerek, anket çalışması için birikim elde edilmiştir. Anket çalışmaları, hane halkı demografik yapısı, yaşam biçimleri, mevcut konutlarına ve konuttaki eylemlerine ilişkin verilerin toplandığı aşamayı oluşturmaktadır. Uygulama tüm kooperatif üyelerini kapsayacak biçimde düşünülmesine rağmen, alınabilen cevaplar doğrultusunda 507 aileden 100 ünde örnekleme yoluna gidilmiş ve sonuna kadar çalışmalar bu örneklerde yapılmıştır. Bu çalışmalara dayalı olarak kentsel ve mimari tasarım yönünden ana ilke önerileri geliştirilmiştir. Burada demokratik katılım yolunun benimsenmesi sonucu, kararlara, yönetime, maliyete, yapıma katılım konularının gerçekleştirilmesi için, konut kooperatif yönetim kuruluna ek olarak, gerekli yönetim birimleri, mekana yönelik olarak önerilmiştir. Konut tipleri, anket sonuçlarına göre ortaya konan konut tasarım ilkeleri doğrultusunda ve konut kooperatif yönetim kurulu istekleri uyarınca belirlenmiştir. Teknoloji ve pazar araştırmaları yapıldıktan sonra, sürecin son aşamasında, projenin tanıtılması amacıyla bir sergi ve tartışma düzenlenmiştir, fakat eleştiri ve katılım düşük oranda gerçekleşmiştir. Katılanların %70'i önerileri olduğu gibi kabul etmiş, diğerleri ise kapı, pencere değişiklikleri gibi öneriler getirmişlerdir. Bu Projenin istenilen oranda başarılı olmamasının nedeni Türkiye'deki toplu konuta ilişkin diğer sorunlarda yatmaktadır. Örneğin kullanıcıların gereksinimleri, araştırmalara göre 66 m² de gerçekleştirilebilmesine karşın, kredi düzeninden dolayı bütün kullanıcılar 100 m² konut istemişlerdir. Ayrıca konutların değer kazanmasından dolayı, inşaatların birinci katları çıktığında mal sahiplerinin %30'u konutlarını satmışlardır, dolayısıyla konutların kullanıcıları değişmişlerdir (Çavdar .1978, Ok 1980).

iii) Çorum Bin Evler Projesi

Çorum'un 5 km kuzeyinde 135 ha büyüklüğünde bir alanda, şehir dışında, günümüzün sosyal ve ekonomik yaşantısına uygun, yeşil alanları, meydanları, her türlü sosyal tesisleri ile her yaştaki ve konumdaki insanın yaşam koşullarına yanıt verecek 15.000 kişilik bir kent oluşturmak hedeflenmiş ve Behruz Çinici konun ciddiyetine paralel olarak geniş bir ekip kurmuştur. Konutlar bölgenin deprem hattı üzerinde olması nedeni ile genelde alçak tutulmuştur. Sonuçta 3000 aileyi barındıracak konutların süratle ve nitelikli yapılabilmesi için prefabrikasyona gidilmesi kararlaştırılmış ve ilk aşamada sadece çorum için değil, civardaki illere de hizmet edecek bir öndöktüm prefabrik elemanlar fabrikası da kurulmuştur (Ok 1980).

Projenin mekansal organizasyon programının yapılması sırasında, kooperatifin toplumsal özellikleri (meslek grupları, eğitim, gelir durumu, mülk sahipliği, yaş ve cinsiyet, aile büyüklüğü, taşıt edinme) ve konuta ilişkin beklentilerini ortaya çıkaran anket çalışmaları yapılmış ve burada özellikle ankete katılanların kimlikleri istenmemiştir. Bunların sonuçlarına ve ekonomik olurluluk ilkelerine bağlı kalınarak konut tipleri programlanmıştır (Ok 1980).

Kullanıcıları çeşitlilik gösteren konutlarda (çok aile tipi evlerde) katımlı tasarım yönteminin uygulama zorluğu görülmektedir. Ancak kullanıcı tek aile olan konutlarda bu uygulamanın daha verimli olacağı düşünülmektedir.

3.2. Esneklik Amaçlı Yaklaşımlar

Yapının değişen gereksinimleri karşılayabilmesi için düşünülen ilk yol kullanıcıyı yapısal çevre kontrolünde etkin hale getirmektir. Bu türden bir kontrol ve düzenleme yolu ile yapı giderek daha yoğun ve çok amaçlı kullanılır hale gelir. Konutu kullanacak olanı, konutun biçimlendirilmesine katmak isteyen anlayışın mimari açıdan dayandığı kavram "esneklik" tir. Bu teknik sayesinde konutta oturacak olan, kullanacağı mekanın

düzenlenmesine katılmış olacaktır ve zaman içinde konut değişen gereksinimlere cevap verebilecektir. Esnek ve değişebilir çözümler doğrultusunda geliştirilen tasarım yaklaşımlarının ortak amacı, konutu önceden tasarlanmış bir organizasyon olarak ele almaktan çok, kullanıcının kendi istek ve gereksinimlerine göre biçimlendirebileceği boş mekanlar oluşturmaktır. Böylece kullanıcı kendi konutunun tasarımında etkin bir rol üstlenecektir (Buğday 1991).

Esneklik; ön esneklik ve sürekli mimari esneklik olarak sınıflandırılabilir gibi; tasarım esnekliği ve kullanım esnekliği olarak da sınıflandırılabilir. Ön esneklik yapı sisteminin ve bileşenlerinin mimara farklı binalar oluşturma imkanı vermesi olarak tanımlanır. Örneğin sökülüp-takılabilir ünitelerden oluşmuş düşey bölme elemanlarıyla, bir taşıyıcı sistemle tanımlanmış bir plan, dış sınırlarına zarar vermeksizin farklı şekillerde düzenlenebilir. Bu yolla oluşturulacak alternatif planlar kullanıcının seçimine sunulabilir ve hatta orijinal plan sınırları içinde kullanıcıya kendi özgün planını oluşturabilmeleri için fırsat verilebilir (Buğday 1991). Sürekli mimari esneklik ise; yapı sisteminin kullanıcıya, binanın mekanlarını, ekipman ve mobilyasını, taşıyıcı strüktürünü değiştirmeden değiştirilebilmesi imkanı veren nitelikleri olarak tanımlanır. Sürekli mimari esneklikte değişebilirlik kullanım aşamasına da sarkar (Ateş 1981). Bu esneklikte tüm hacimlerin yerlerinin istek ve tercihlere göre değiştirilebilmesi amaçlanır.

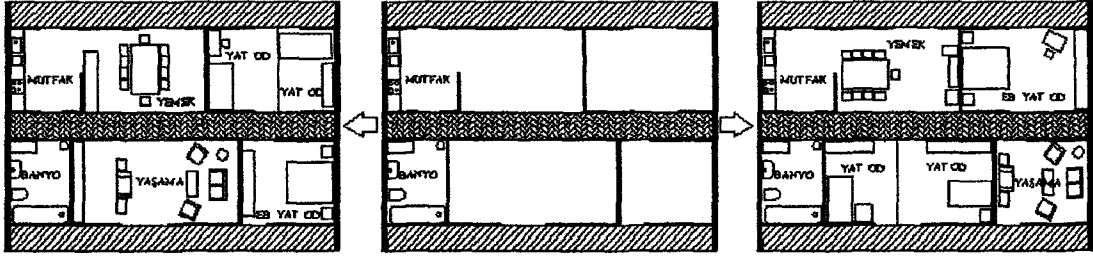
Esneklik amaçlı yaklaşımları başlıca üç ana grupta inceleyebiliriz. Bunlar; statik esneklik, sürekli esneklik, büyüme esnekliğidir.

3.2.1. Esneklik Çeşitleri

3.2.1.1. Statik Esneklik

Plan kalitesi ile sağlanabilen kalıcı bir esnekliktir. Tasarım aşamasında bölme ve tesisat hacimlerinin en uygun şekilde yerleşiminin saptanması, bazı hacimlerin esnek bir

genişlikte ele alınması, mobilyaların hacimler içinde farklı biçimde düzenlenebilmesi, bazı hacimlerin değişik kullanışlar için bölünebilme olanağına sahip olmasına önem verilir (Şekil 3.5.) (Yürekli 1983, Ateş 1981).

Şekil 3.5 Statik esneklik için bir örnek

3.2.1.2. Sürekli Esneklik

Tüm hacimlerin yerlerinin isteklere ve tercihlere göre değiştirilebilmesini öngören bir esnekliktir. Yaşama hacimleri ve ıslak hacimler belirli bölgelerde sınırlı serbest ya da tüm alanda tamamen serbest bir biçimde düzenlenebilirler. Sürekliliği sağlamak amacıyla geliştirilen yaklaşımları üç ana grupta toplayabiliriz. Bunlar; ıslak hacimlerin sabit olması, destek strüktür içinde mekan bölgeleri oluşturulması, bağımsız mekan düzenlemeleri olarak sıralayabiliriz.

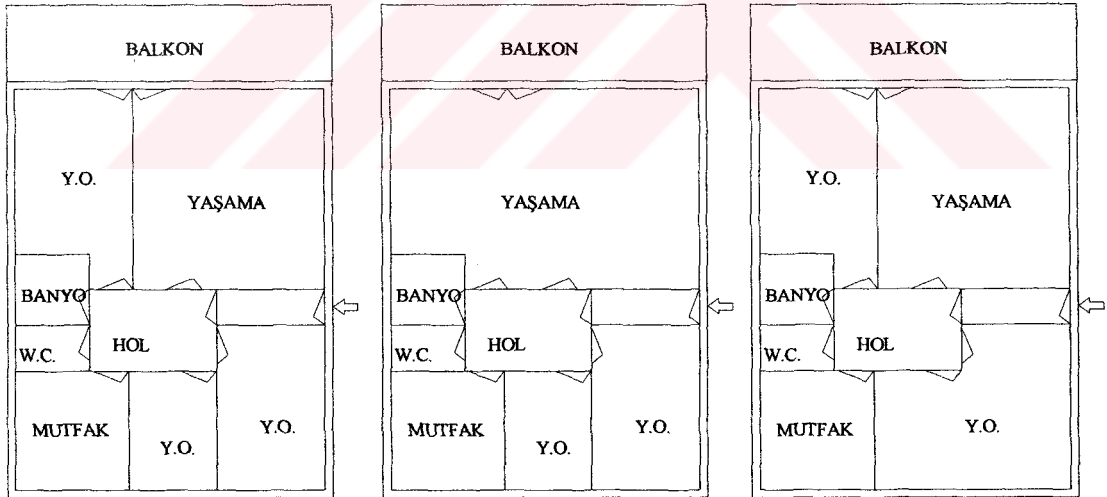
Islak Hacimlerin Sabit Olması: Sabit konumlu sistem elemanları dışında diğer yaşam hacimlerinin değişebilirliğine imkan verilmiştir. Sabit konumlu sistem elemanları olarak ıslak hacimler, taşıyıcı sistem elemanları düşünülebilir. Genellikle ıslak hacimlerin tesisat bağlantıları nedeniyle bir arada planlandıkları görülür. Kullanıcı zaman içinde değişebilen istek ve gereksinimlerine göre konutunu istediği biçimde düzenleyebilir. Bunu gerçekleştirebilmesi için iç duvarların değişebilir olması gerekmektedir. Değişime olanak sağlaması için fiziksel çevre şartlarının farklı kullanımlara olanak verecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Ayrıca değişimi sağlayabilmek amacıyla sistem elemanları arasında boyutsal koordinasyon sağlanmalı, tesisat bağlantılarının oluşturabileceği

kısıtlamalar asgariye indirilmeli, sistem elemanlarını kolay monte ve demonte edilebilmesi sağlanmalıdır. Şekil 3.6 'da ıslak hacimleri sabit esnek konut tiplerine örnekler verilmektedir (Ateş 1981).

Destek Strüktür İçinde Mekan Zonları Oluşturulması: Hollanda 'da Nikolaas J. Habraken yönetiminde 'Stichting Architecten Research ' grubu tarafından geliştirilen SAR sistemi ve bu sistemden esinlenerek İngiltere 'de geliştirilen PSSHAK projesi bu yaklaşım türüne iyi bir örnektir (Ateş 1981).

Destek strüktür kavramını; komşu birimleri etkilemeksizin, içinde bir veya daha fazla konut ünitesi, birbirlerinden bağımsız bir şekilde inşaa edilebilir veya bozulabilir bir strüktür sistemi olarak tanımlayabiliriz (Ateş 1981).

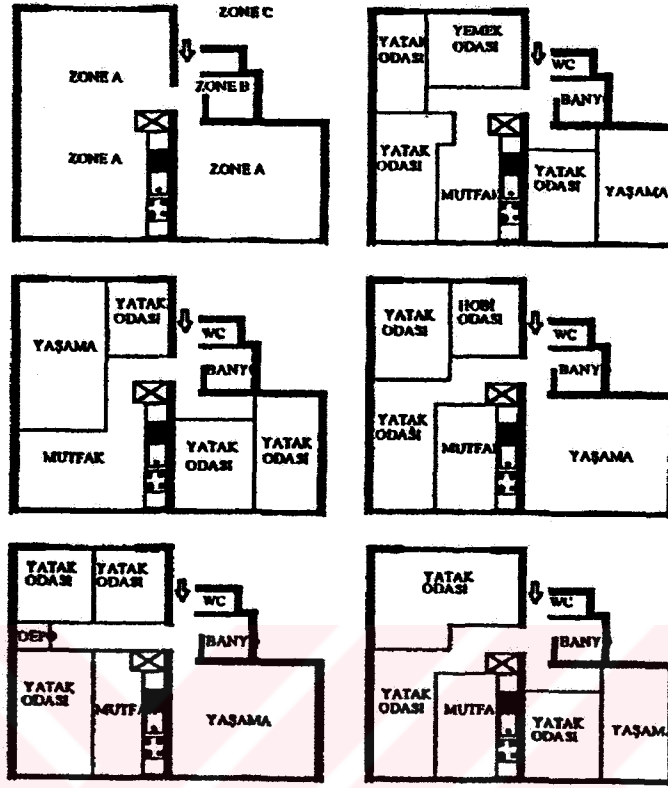
Bu yaklaşım türünde, konut alanında destek strüktür sistemi ve farklı kullanım bölgeleri tasarlanıp, bu bölgelerde ıslak hacim kompozisyonları ve yaşam bölmeleri değişken nitelikte düzenlenebilirler. Mekanların genel olarak servis eden ve servis edilen mekanlar olarak ayrıldığı ve bunların birbirleri ile olan ilişkilerinin esnek kabul edildiği sistemlerdir (Şekil 3.7) (Buğday 1991).

Şekil 3.6 Islak hacimlerin sabit olmasına bir örnek

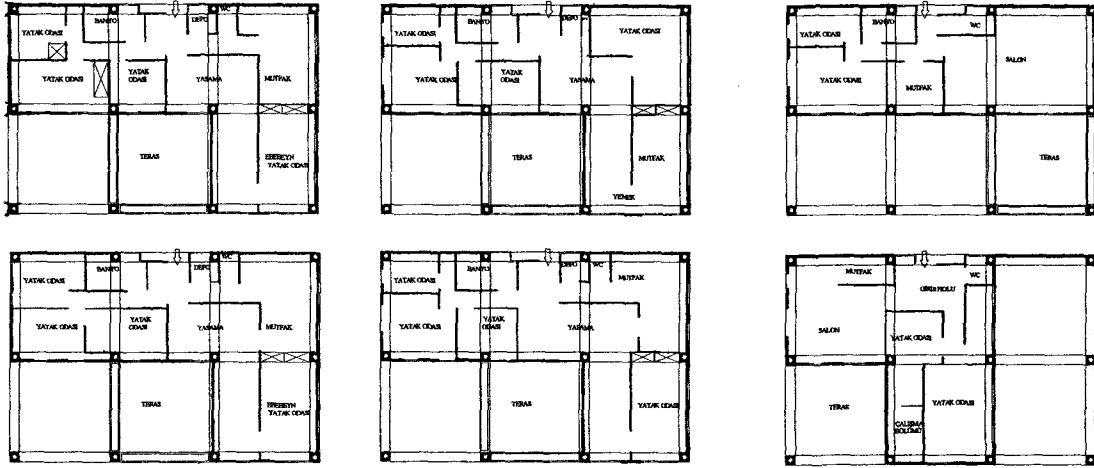
önceden tasarlanmış bir mekan organizasyonu göz önüne alınmaz. Dış duvarlar, taşıyıcı strüktür, döşeme ve tavanlar gibi elemanlar sabit elemanlar olarak düşünülebilir. Habraken'e (1982) göre bu yöntem sayesinde bağımsız konut yoluyla kullanıcı katılımına olanak sağlanarak toplumun konut edinme sürecindeki yapay yönlerle son verilir. Habraken; 'profesyoneller öncelikle taşıyıcılarla ilgilenmelidir. Bir başka deyişle profesyoneller, profesyonel olmayan güçlerin işleyebilecekleri çevreyi kurmaya çalışmalı, onların her düzeyde değiştirip eklemeler yapabilecekleri mekanlar oluşturmalyız. Her ne biçimde olursa olsun bir strüktürün esası boşluklu olması, bir boşluk belirlemesidir. Bu, tarafsız kalma isteğinin değil, bizlerin yapmamaya karar vererek kullanıcıya bıraktıklarımızın açık müdahalelerimiz kadar önemli olduğunun anlatımıdır. Örneğin, bir kavanoz tarafsız bir biçim değildir; ancak onu çeşitli sıvıların doldurulması için elverişli kılan iç boşluğudur' demektedir.

ii) *PSSAK uygulaması*: Habraken'in destek strüktür fikrinden yola çıkarak Nabeel Hamdi ve Nick Wikinnson tarafından geliştirilmiş bir konut projesidir (Buğday 1991). Bu yaklaşım, konut sürecine katılanların sorumluluklarını yeniden tanımlamaya ve kullanıcının önemli rolünü ortaya çıkartmaya yöneliktir. Tasarımcılar açısından uygulamanın amacı; Habraken'in teorilerini İngiliz konut sistemine adapte etmek, kullanıcı katılımını da sağlayarak, farklı aile yapısına sahip ve değişken kiracı gruplarının gereksinmelerine yönelik iç düzene sahip esnek konut birimleri planlamaktır (Ateş 1981). PSSHAK yöntemi kullanıcıların taşınmadan önce istedikleri plan tiplerini seçmesine olanak tanımayı, ailelerin değişen gereksinimleri veya daha sonraki kullanıcılara uygun plan şeması elde edebilmeyi, konut ölçülerinin farklı karışımlarına uygun olarak temel strüktürün uzun süreli uygunluğunu sağlamayı, mekan standartlarında ve aile ölçüsünde donatı artışlarına uygun mekanlar oluşturmayı amaçlamıştır (Buğday 1991). Şekil 3.8'de PSSHAK uygulama örnekleri verilmiştir.

Şekil 3.8 Psshak projesi mekan bölgeleri diyagramı ve uygulama plan örnekleri

Bağımsız Mekan Düzenlemeleri: Fransa'da geliştirilen Marelles yaklaşımı kullanıcıların yaşama mekanlarını tamamen serbest olarak esnek düzenlemelerle gerçekleştirebilmesini amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım kullanıcıların farklı istek ve gereksinimleri doğrultusunda, konut birimlerini farklı düzenlemelere olanak vererek istenildiğinde kendi konut birimlerini büyütme ve küçültme olanağı sağlar. Uygulama tamamen prefabrike elemanlarla gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.9) (Buğday 1991).

Şekil 3.9 Marelles uygulama plan örnekleri

Marelles uygulamasında, farklı kültür ve gelir grubundan ailelerin konut edinmesine olanak sağlamıştır. Oluşturulan her konut biriminin planı, alıcılarla yapılan görüşmeler sonucunda, ailelerin yaşayış biçimleri ve aileyi oluşturan bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu safhada, özellikle maket üzerinde yapılan çalışmalar mimarın alıcılarla daha kolay diyalog kurabilmesine yardımcı olmuştur. Planların oluşturulmasında şüphesiz, alıcıların istek ve arzuları tek etken değildir. Marelles uygulamasının sonucunda alıcıların konutlarına taşınmalarından 1 ay sonra yapılan mülakatlarda ailelerin konutlarına tamamen adapte oldukları gözlemlenmiştir (Ateş 1981).

Marelles uygulamasında plan üretiminde etken olan faktörler şöyle belirtilmektedir; sosyo-ekonomik etkenler, çevre koşulları, alıcıların geçmişteki yaşantıları (gelenekler, komşuluk ilişkileri, daha önce yaşadıkları yerlerde edindikleri alışkanlıklar), alıcının aile yapısı (aile içindeki bireylerin sayısı, fiziksel özellikleri), aile içi ilişkiler (aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı olan davranışları, ilişkileri, hukuki durumları), kültürel modeller (alıcıların kültür anlayışları, kültürel etkinlikleri), mobilya elemanları (mekanları oluşturacak bölücü elemanlar ve diğer mobilya elemanlarının özellikleri), Marelles

uygulama işlemi (strüktürel sistem, deneysel yaklaşım modeli, planlama yaklaşımları, konut edindirme çalışmaları).

3.2.1.3. Büyüme esnekliği

Büyüme esnekliği, farklı büyüklükte alan ve mekan organizasyonları gereğine yanıt verebilme açısından, belirli bir yaklaşım modeline göre tasarlanan alanlara ek alanlar katılmasına yönelik bir esneklik yaklaşımıdır (Ateş 1981).

Büyümede önemli sorunlardan biri olarak, yapıda büyümenin form değişikliği oluşturduğu ve bunun içinde yalnızca yapının dış çeperlerinde mekanların büyüme olanağına sahip olduğu, diğer mekanların ise bu olanaktan yoksun kaldığı düşünülebilir. Bu yaklaşıma yönelik tasarımlarda çoğunlukla merkezde; ıslak hacimlerin, düşey tesisat aksının ve düşey sirkülasyon elemanlarının oluşturduğu bir çekirdek etrafında değişme olanağı büyük olan diğer hacimlerin düzenlenmesine gidilir (Yürekli 1983).

Günümüz toplu konut yerleşmelerinde, esnekliği büyüme yoluyla gerçekleştirmek, bileşen ölçeğinde, pratikte uygulaması zor olan bir yöntemdir (Buğday 1991).

3.2.2. Esneklik Gereksinmesini Oluşturan Nedenler

Mimarlar, kent sakinlerine daha fazla inisiyatif bırakacak şekilde önemini yitirmektedir. Mimarlar artık ortalama insan için ev yapmamalıdır, çünkü bu insan mevcut değildir. Mimarlar, milyonlarca kişi için ev yapamazlar, çünkü onları tanımıyorlar. Mimarların yapacağı tek şey, her bireysel kişiliğe kendi istek ve arzusuna göre kullanabilmesi için azami serbestlik sağlayan strüktürlerdir (Bumin 1990).

Ateş (1988)'e göre esneklik gereksinmesini oluşturan birinci neden; gereksinmelerle mimari ürün arasında kurulu olan dengenin zaman içindeki değişimlere karşı bozulmasını önlemek, binaların fonksiyonel ömrünü uzatmaktır. Dengenin bozulmasında esas unsur davranış değişmesidir. Mimari çevre bozulan dengeyi yeniden kurmak için esnek olmalıdır

İkinci neden veri yetersizliği, belirsizlik durumunun açığını kapatmaktır. Mimarlıkta belirsizlik durumu ile iki şekilde karşı karşıya kalınmaktadır. Birincisi konutlarda gerçek kullanıcının somut olarak belirlenememesi, gereksinmelerin belirsiz kalmasıdır. İkincisi ise gelecekteki gereksinmelerin belirlenememesi sebebiyle, kurulmuş olan dengenin ne yönde bozulacağı konusundaki belirsizliktir.

Üçüncü neden mimarlık sürecine kullanıcı katılımını sağlamaktır. Kullanıcı katılımı kavramı, esneklik içeren tasarımlarda bir gerçekleşme şansı kazanabilmektedir (Ateş 1981). Dördüncü neden ise teknoloji ile mimarlığı bir araya getirmektir.

3.2.3. Esnek Konut Yaklaşımının Eleştirisi

Bir araştırmada esnek konutların esnek olmayanlarla maliyet açısından karşılaştırması yapılmış, konstrüksiyon maliyeti, ilk yapım, değiştirilebilir bölmelerin takılıp değiştirilmesi gibi noktalar hesaba katılmış ve esnek konutların maliyetinin önemli bir artış göstermediği görülmüştür. Ancak başka bir araştırmada büyüyebilir ve uyabilir konutlara göre esnek konutların maliyeti yüksek bulunmuştur. Esnek konutlar insanların konut değiştirmelerini maliyetine göre veya baştan büyük konut inşaa etmeye göre daha avantajlıdır. Ancak açık olan, esnek konutların ilk yapım maliyetinin, Habraken 'in düşündüğü gibi ayrılabilir üniteler çarşıda satılabilir hale gelmedikçe, diğer konutlardan ekonomik olmayacağıdır. Sürecin maliyet dışında yasal kısıtlamaları, yapı endüstrisinin zorlayan tarafları, kolay kabul görmesini engellemiştir. Örneğin Habraken 'in projeleri, PSSHAK uygulamaları yasal nedenlerle uzun süre beklemişlerdir. Esnek konutların

yapılmasına gerekçe olarak gösterilen sosyal objektifler yanlış değildir; ancak esnek konutların gerçekleşmesi, mimarlık sistemi dışında, yasal, ekonomik, endüstriyel ve yönetim sistemlerinin değişmesini gerektirmektedir ki, bu da esnek konutların gelişmesini engellemektedir (Ok 1980).

3.3. Kendi Evini Yapana Yardım Yöntemi

Tasarıma katılma üzerindeki tartışmaların birbirlerinden farklı iki görüşten kaynaklandığı görülebilmektedir. Bunlardan birincisi; sayısal bina ihtiyacını karşılamaya yönelik çözümlerin beraberinde kalite sorununu getirmesi ve bir örneklik gösteren, ihtiyaç değişmelerine kolaylıkla cevap veremeyen mimari çözümlerin büyük ölçüde eleştiriye başlamış olmasıdır. Nitelik kavramı yerini nicelik kavramına bırakmıştır (Ok 1980).

İkinci görüş ise, yukarıdakinin tam karşısını yansıtmaktadır. Sayısal bina ihtiyacının henüz çözümlenemediği durumlarda, kullanıcıların kendi kaynakları ile kendi çevrelerini imar faaliyetlerini yöneten kurallardan bağımsız bir biçimde oluşturdukları bilinmektedir. Gecekondu örneğinde olduğu gibi. Bu durumda katılma yolu ile çevre düzenlemede toplumsal denetimin sağlanabilmesi ile kullanıcıların daha sağlıklı bölgeler oluşturabilecekleri varsayılmaktadır. ‘Kendi evini yapana yardım’ yöntemi bu görüş açısından kaynaklanarak geliştirilmiş çözümlerden biridir (Ok 1980).

Gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı nüfus artışı, kırsal alanlardan kentsel alanlara göç olgusu ve konut arzının nüfus artışının gerisinde kalması gecekondu tipi yerleşmeleri gündeme getirmiştir. Gecekondu yerleşmeleri çoğu zaman kendi kendine, yönetilmeden, genellikle gecekonducuların eğitimsiz güçleri ile oluşmaktadır. Bazı yazarlara göre her ne kadar bunlar ilkel, kentsel servislerden yoksunlarsa da, sahiplerine minimum maliyette bir barınak, kentsel ekonomiye bazı sosyal faydalar temin etmektedirler. Turner 'a göre bir barınak malzeme olarak kötü, fakat sosyal açıdan destekleyici olabilmektedir. Bu konutların daha kötüsü hiç olmamasıdır, çünkü bu durumda hiç barınak yok demektir.

Ayrıca Turner gecekondü tipi yerleşmelerdeki yapım aktivitelerini seçme özgürlüğü, bağımsızlık olarak nitelenmiştir (Ok 1980). Bazı yazarlar ise gecekondü ile konut üretiminde kullanıcı katılımının tam olarak sağlanması ile kullanıcı gereksinimlerinin yeterli ölçüde karşılanacağını ve kullanıcı tatmininin sağlanacağını ileri sürerler Çünkü gecekondülarda plancının ve mimarin rolü çok azdır (Bayazıt 1982).

Fakat, özellikle ülkemizde, gecekondü yapım şekli büyük ölçüde kendiliğinden yasal olmayan yolla, yapıma katılma olmasına rağmen, bugün tamamen kullanıcının kendisinin yaptığı ve tam katıldığı bir olgu olmaktan çıkmış ve gecekondü ağalarının eliyle yapıp satılan bir mal niteliğine bürünmüştür. Ayrıca gecekondü bölgelerindeki yapım sürecine katılma; karışık yerleşmemiş bir teknoloji ile sonuçta ortaya çıkan, mimari bir anarşidir (Bayazıt 1982).

Gelişmekte olan ülkeler de ortaya çıkan ve uzun süre bir sorun olarak kabul edilen gecekondü çözümlerinden hareketle bu çözümlerin özünde yatan enerjinin kullanımını amaçlayan ve bu alanları iyileştirme çabasında olan Turner konut yapımının kitlesel konut yerine, kitleler tarafından üretilene dönüştürüldüğü "kendi evini yapana yardım" yöntemini önerir (Eyüce 1991).

Turner genel olarak hükümetler tarafından halka zorla kabul ettirilmeye çalışılan çözümler yerine, halkın temel kararları verdiği, yapıma, işletmeye kendi katkısını koyduğu çevreler önermektedir. Eğer kullanıcı konut sürecinde, temel kararlarda kontrolü yok ise, konut çevresi kişisel tatmin için bir engel, ekonomi için de bir yük olmaktadır. Bu nedenle Turner etkin bir konut politikası için: yerel sorunların özyönetimle çözülmesi, teknoloji ve yönetim için minimum güç ve araçlar kullanılması, planlamanın sadece yasa ve sınır koyucu olması, tasarıma karışmaması, ilkelerini koymaktadır (Ok 1980).

Turner tarafından ortaya atılan bu yaklaşım az gelişmiş ülkeler için çok fazla önerilen bir çözüm olmakla beraber kentsel bütünü dikkate almayışı ve gecekondü olgusunu teşvik edebileceği nedeni ile eleştiri görür (Eyüce 1991).

4. ALAN ARAŞTIRMASININ KURAMSAL YAPISI

Bu bölümde çalışmanın temelini oluşturan hipotezler verilecek daha sonra izlenen adımlar özetlenecek ve anket çalışmasında incelenen örneklemin seçimi verilecektir. Tez çalışmasının ön hazırlık safhasında ortaya konan bu adımların belirlenmesinde Akdoğan (1996) 'ın çalışmasından yararlanılmıştır. Alan çalışması Konya İli, Meram İlçesi'nde 35 mimar-kullanıcı ilişkisi içinde yapılmış ve 15 kooperatif aracılığıyla yapılmış ya da tasarımda etkisi olmadan sonradan satın alınmış tek aile evlerinde anket uygulanarak yapılmıştır. Tek aile evlerinde, konut tasarımına katılımın, çok katlı konut tipine göre daha çok olacağı ve bu konut tipinde sonuçların daha net saptanacağı düşünülmüştür. Daha önce yapılmış çalışmalarda katılım ve memnuniyet konusu işlenirken, çok katlı konutlarda alan çalışmaları yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada da farklı olarak tek aile evleri ve bölge olarak da tek aile evlerinin çoğunlukta olduğu Meram Bölgesi seçilmiştir. Tek bölge seçilmesinde de çevre faktörünü göz ardı etmek amaçlanmıştır. Tek aile evlerinde tasarıma katılımın ve memnuniyetin olup olmadığı, olmuşsa bunun konut kullanımına etkilerinin hem kullanıcı hem de tasarımcı açısından anket çalışması yapılarak araştırılması ve gözlem-ölçme teknikleriyle desteklenmesi hedeflenmiştir.

4.1. Hipotezler

- 1) Tek aile evlerinde eğer kullanıcı kendi evini yaptırdıysa tasarım aşamasında kullanıcının tasarıma katılıyor olması beklenmektedir.
- 2) Kullanıcının isteklerini ve ihtiyaçlarını yansıtacak şekilde tasarıma katılmasıyla konutundan memnun olması beklenmektedir.

- 3) Kullanıcı konutundan memnun ise kullanım sürecinde konutuna müdahalede bulunmaması beklenmektedir.

4.2. Kullanılan Yöntemler

Bu çalışmada tek aile evlerinin tasarımında kullanıcı katılımı ve memnuniyetini incelemek amacıyla anket metodunun uygulanması öngörülmüştür. Bu amaçla birisi tek aile evlerinde oturan kullanıcılara, ikincisi tek aile evleri tasarımını yapan mimarlara uygulanmak amacı ile iki adet anket formu oluşturulmuştur. Çalışmada izlenen adımlar şu şekilde sıralanmıştır:

Çalışmada izlenen adımlar

- İncelenecek konuların ve değişkenlerin belirlenmesi
- Amaca uygun kullanıcı ve mimar anketlerinin hazırlanması
- Anketlerin uygulanması için prensiplerin belirlenmesi
- Ön uygulamanın yapılması
- Örneklemenin seçimi
- Anketlerin uygulanması
- Anket sonuçlarının değerlendirilmesi

4.2.1. Kullanıcı ve Mimar Anketleri İçin İncelenecek Konular ve Değişkenler Listesi

Kullanıcılar için anket çalışması hazırlanmadan önce incelenecek konular ve değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenlerin belirlenmesinde Türkoğlu (1993) ve Dülgeroğlu (1996) 'ndan yararlanılmıştır. Kullanıcılar için uygulanan anket çalışmasında incelenecek değişkenler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

1) KULLANICI ÖZELLİKLERİ

- Hane reisinin eğitimi, yaşı, mesleği
- Ailede çocuk sayısı
- Konutta yaşayan toplam kişi sayısı
- Konutta yaşayan aile sayısı
- Özel otomobil sahipliği
- İkinci konut sahipliği
- Konutun kullanım süresi
- Mahallede ve Konya’da oturulan süre
- Daha önce oturulan konut tipi

2) KONUT İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

- Konut yaşı
- Konut ısıtma sistemi
- Konut toplam alanı
- Salon dahil oda sayısı
 - Salon büyüklüğü
 - Oturma odası büyüklüğü
 - Ebeveyn yatak odası büyüklüğü
 - Çocuk yatak odası büyüklüğü
 - Mutfak büyüklüğü
 - Banyo büyüklüğü
 - Kiler büyüklüğü
- Konut tipi
- Konut kat adedi
- Konutun yapım türü
- Konutun fiziki durumu
- Konut bahçesinin fiziki durumu
- Konutun otopark durumu
- Konutun edinilme türü

3) KULLANICILARIN KİŞİSEL GÖRÜŞLERİ

- Konutun aylık kira değeri
- Konutun satış değeri
- Kullanıcının konutunu iyi bir yatırım olarak görüp görmediği
- Kullanıcıya göre konutu edindiğinden beri değerindeki değişim
- Kullanıcının konutunu lüks olarak görüp görmediği
- Kullanıcıya göre konutu lüks yapan faktörler
- Kullanıcının esnek konuta yaklaşımı
- Kullanıcının şu anda oturduğu konutu tercih nedeni
- Kullanıcının yeniden ev yaptırması halinde mimara müdahale ve tasarım aşamalarına katılımı ile ilgili düşünceleri

4) KULLANICILARIN TASARIM VE YAPIM SÜRECİNDE KATILIM VE MÜDAHALELERİ

- Kullanıcının tasarım öncesi isteklerini mimara iletme biçimi
- Kullanıcının tasarım öncesi mimara ilettiği öncelikli istekleri
- Kullanıcının tasarım aşamasında isteklerini göz önüne aldığı kişiler
- Kullanıcının yapım aşamasında malzeme seçiminde danıştığı kişiler

5) KULLANICININ KONUTTA YAPTIĞI VE YAPMAYI DÜŞÜNDÜĞÜ DEĞİŞİKLİKLER

- Kullanıcının konutunda mekanda yaptığı değişiklikler
- Kullanıcının konutta oturduğu süre içinde estetik yönden yaptığı değişiklikler
- Kullanıcının yapım aşamasında projeye göre konutta yaptırdığı değişiklikler
- Kullanıcının konutunda yaptığı değişikliklerin nedenleri
- Kullanıcının konutunda “ekonomik ve fiziksel olanakları elverse” yapacağı veya yapmayı istediği değişiklikler

6) KULLANICININ KONUTTAN MEMNUNİYETİ

- Kullanıcının yeni bir konut yaptırsa aynı mimarı tercih edip etmeyeceği

- Kullanıcının tasarım öncesi isteklerinin gerçekleştiğine inanıp inanmadığı
- Kullanıcının konutla ilgili memnuniyeti
 - Evin büyüklüğünden
 - Odaların büyüklüğünden, yerlerinden, kullanışlılığından
 - Banyonun büyüklüğünden, yerlerinden, kullanışlılığından
 - Mutfak büyüklüğünden, yerlerinden, kullanışlılığından
 - Evin depolama hacimlerinden
 - Evin manzarasından
 - Binanın yapım standardından
 - Depreme dayanıklılığından
 - Evin güneş ışığı almasından
 - Evin soğuğa karşı yalıtımından
 - Evin pencere biçim ve boyutlarından
 - Evin hırsıza karşı emniyetli oluşundan
 - Eşya taşımak için yeterli merdiven genişliğinden
 - Genel olarak evin konforundan
 - Evin dış cephe renginden
 - Bahçe büyüklüğünden
 - Komşuluk ilişkilerinden
 - Konutta yaşamaktan
 - Semtte yaşamaktan

Mimarlar için anket çalışması hazırlanmadan önce incelenecek konular ve değişkenlerin belirlenmesinde tek aile evi tasarımı yapan mimarlarla yapılan ön görüşmelerde elde edilen bilgilerden yararlanılmış ve incelenen konular ve değişkenler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

1) MİMARIN KİŞİSEL VE MESLEKİ ÖZELLİKLERİ

- Mimarın yaşı, cinsiyeti, mezun olduğu okul, mezun olduğu yıl
- Eğitim durumu

- Aktif olarak mimarlık yaptığı süre
- Takip ettiği mimari yayınlar
- Takip ettiği mesleki fuarlar ve katılım sıklığı
- Takip ettiği mesleki ve bilimsel toplantılar
- Mimari yarışmalara katılım sıklığı
- İnterneti meslekle ilgili olarak kullanıp kullanmadığı

2) MİMARIN KONUT TASARIMLARINDA DİKKAT ETTİĞİ İLKELER

- Tasarımda öncelik verdiği kriterler
- Tasarımı kullanıcıya ifade şekli
- Kullanıcının isteklerine yaklaşım biçimi
- Tasarımda detaylandırmanın sağlanması
- Tasarımda entegrasyonun sağlanması
- Tasarımda katılıma verdiği önem

3) MİMARIN KULLANICI KATILIMINA İLİŞKİN KİŞİSEL GÖRÜŞLERİ

- Kullanıcı özelliklerinin tasarıma bilinçli katılıma etkisi
- Kullanıcıların tasarıma katılım oranı ve biçimi
- Kullanıcıların tasarıma hangi aşamalarda katıldığı
- Kullanıcıların tasarım öncesi ilettikleri istekleri
- Kullanıcıların yapım aşamasında müdahaleleri
- Kullanıcıların konutunda yaptığı değişiklikleri bildirme yaklaşımları
- Tasarıma katılımın tanımı

4.2.2. Amaca Uygun Kullanıcı Ve Mimar Anketinin Hazırlanması ve Prensiplerin Belirlenmesi

Kullanıcı ve mimar anketleri için incelenecek konular ve değişkenler listesinin belirlenmesinden sonra hazırlanan taslak anketler, tek aile evi tasarımı

yapan bir kaç mimar ile tartışılarak değişiklikler yapılmıştır. Anket uygulama prensipleri ise şu şekilde belirlenmiştir.

- Pilot örneklerde anketin denenmesi
- Anket yapacak kişinin mimar olması
- Gözlem yolu ile cevaplanacak soruların sorulmaması

Anketlerin uygulanacağı konut tipi ve kullanıcı tipi ise şu şekilde belirlenmiştir;

- Mimar-kullanıcı ilişkisi içinde kullanıcı tarafından yaptırılan konutlar
- Kooperatif aracılığıyla edinilen tek aile evleri
- Satın alma yolu ile edinilen tek aile konutları

Çalışmada konut kullanıcılarının konut sahibi olması öngörülmüştür. Bu nedenle kiracılar kapsam dışı bırakılmıştır. Kooperatif ve satın alma yolu ile konutunu edinen kullanıcıların da anket kapsamına alınmasının nedeni; bu kullanıcılar ile kendi evinin tasarımına katılan kullanıcılar arasında memnuniyet konutlarında sonradan yaptıkları değişiklikler yönünden karşılaştırma yapmaktır .

4.2.3. Örneklemin Seçimi ve Anketin Uygulanması

Bu çalışmada sadece konuttan memnuniyeti-tatmini etkileyen faktörlerden konutla ilgili değişkenler incelenmiş ve konut çevresi ile ilgili parametreler kapsam dışı bırakılmıştır. Bu amaçla, çalışmaya çevresel değişkenlerin tesir etmemesi için, araştırmanın ve anketin tek bir semtteki konutlarda uygulanması öngörülmüştür. Anketin yapıldığı Konya’da tek aile evlerinin çoğunlukta bulunduğu Meram Semti’nde çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Anket yapılacak konutların tespiti için ilk önce Konya’da tek aile evleri tasarlayan mimarlar, Mimarlar Odası’ndan tespit edilmiştir. Daha sonra bu belirlenen mimarlarla görüşülerek, kendilerinin tasarladığı, kullanıcıların yerleştiği ve kullanmaya başladığı evler listelenmiştir. Bir kısım konutlarda rasgele seçilmiştir. Böyle bir tespitin yapılmasının amacı; hiçbir şekilde kullanıcısının bilinmediği bir konuta gidildiğinde

kullanıcının anket yapmaya evi ve kendisi ile ilgili bilgi vermeye şüpheli bakmasıdır. Kullanıcı anketinin uygulanmasının anket sorularını sayısı ve içeriği itibarıyla zaman alması da kullanıcısıyla daha önce irtibat kurulmayan evlerde anket yapılmasını güçleştirmiştir.

Mimarlardan tespit edilen konutlar ilk etapta dolaşarak anket uygulanmış, fakat mimar aracılığıyla gidilen evlerde ankete iştirak etmek istemeyen kullanıcılar da çıkmıştır. Bunun nedeni ise konutun tasarımını yapan mimarın bazen konutun yapımını da üstlenmesi ve yapım aşamasında kullanıcı ile mimarın bazı sorunlar yaşamış olmaları olarak görülmüştür. Bazı kullanıcılar konutla ilgili şikayetlerini konutu tasarlayan mimarın anketi okuyacağı şüphesi ile doğru cevaplamamışlardır. Bazı kullanıcılar anket sorularında konutla ilgili memnuniyetleri sorulduğunda olumlu cevap vermelerine karşın (tekrar konut yaptırma aynı mimara gideceğini belirtmiş), anket sonrası evlerini gezdirirken memnun olmadıkları yönleri belirtmişler ve bazıları bir müddet sonra tasarımı yapan mimarın pek başarılı olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca ankette konutta yapılan değişikliklerle ilgili soruların bulunması nedeni ile kullanıcılar eğer böyle bir değişiklik yapmışlarsa bu değişikliği "bundan dolayı ceza alır mıyız?" şüphesi ile belirtmek istememişler, özellikle mekan büyütme, ilave kat çıkma gibi değişikliklerde fotoğraf çekmeye izin vermemişlerdir.

Çalışmada kullanıcı, sürekli kullanıcılardan aile bireyleri olarak ele alınmıştır. Çalışmada anket uygulanan kişinin hane reisi olması öngörülmüştür. Böyle bir tercihin sebebi konut tasarımında ve yapımında mimarla doğrudan iletişimde bulunan kişinin hane reisinin olduğunun görülmesidir. Anketlerin uygulanması sırasında bazı konutlarda evin hanımı yada çocukları da anket sorularının cevaplanmasına katılmışlardır. Hane reislerinin tamamına yakın bir kısmının tasarım ve yapım aşamasında eşlerini ve çocuklarının fikirlerini de aldığını bildirmesine karşın genel olarak hanımların konuttan hane reisine göre daha çok şikayetçi olduğu gözlenmiştir.

5. ALAN ARAŞTIRMASINDA ELDE EDİLEN SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

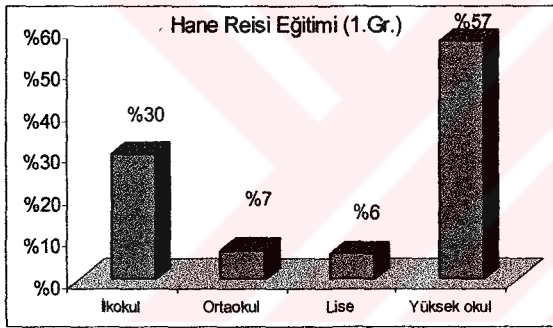
5.1. Kullanıcı Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde anket çalışması yapılan konutlar ve görüşülen kullanıcılar ile ilgili değişkenlerin dağılımı verilmiştir. Anketten elde edilen sonuçlar algılamayı ve karşılaştırmayı kolaylaştırmak amacıyla çubuk grafikler aracılığıyla verilmiştir. Tekil olarak verilecek sonuçlar beş grupta olmak üzere incelenmiştir. İlk olarak kullanıcı özellikleri, ikinci olarak konut özellikleri, üçüncü olarak kullanıcıların kişisel görüşleri, daha sonra kullanıcıların konutlarında yaptıkları ve yapmayı düşündükleri değişiklikler ve en son olarak kullanıcıların konutlarıyla ilgili memnuniyetini ölçmeye yönelik soruların sonuçları özetlenmiştir. Bu çalışmada incelenen konutlar tasarım sürecinde kullanıcı katılım derecesine göre ikiye ayrılmıştır. Birinci grupta konut tasarımında kullanıcı katılımının sağlanabileceği varsayılan konutlar (kullanıcının kendi konutunu yaptırdığı) incelenmiş, ikinci grupta konut tasarımında kullanıcının katılımının olmadığı veya çok az olduğu (kooperatif veya satın alma yoluyla edinilen) varsayılan konutlar incelenmiştir. İncelenen konutların % 70 'i 1. grupta, % 30 'u (% 20 'i kooperatif yoluyla, % 10 'u satın alma yoluyla konut edinme) 2. grupta yer almaktadır. Anket çalışması yapılan konutlarla ilgili memnuniyet-tatmin incelenirken göz önüne alınan örnekler bu iki grupta ayrılarak irdelenecektir.

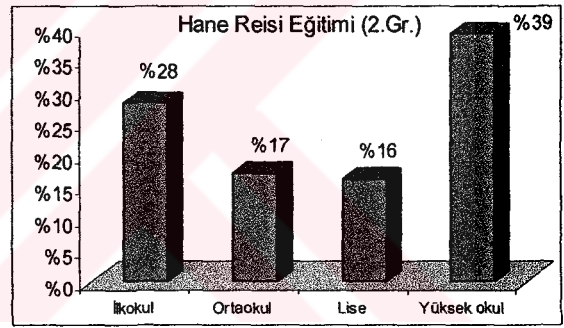
5.1.1. Kişisel Özellikler

Bu bölümde görüşülen kullanıcılar ile ilgili olarak kişisel ve sosyo-ekonomik özellikler ile hane halkı yapısı ile ilgili özelliklerin tespitine ilişkin sorular sorulmuş ve sonuçlar özetlenmiştir. Çalışmada görüşülen kişilerin hane reisi olması öngörülmüştür.

Şekil 5.1.a'da 1. grup kullanıcılarının, Şekil 5.1.b'de ise 2. grup kullanıcılarının eğitim seviyesinin yüzde dağılımı verilmiştir. Şekilden de görüleceği gibi örnek popülasyonun büyük çoğunluğu (%57 1. grupta, %39 2. grupta) yüksek okul (ve daha üstü) mezunu ve 1. grupta %30'u, 2. grupta %28'i ise ilköğretim mezunudur. Örnek popülasyon yaş olarak 41-50 (1. grupta %47, 2. grupta %56) arasında yoğunlaşmaktadır (Şekil 5.2.a, 5.2.b).

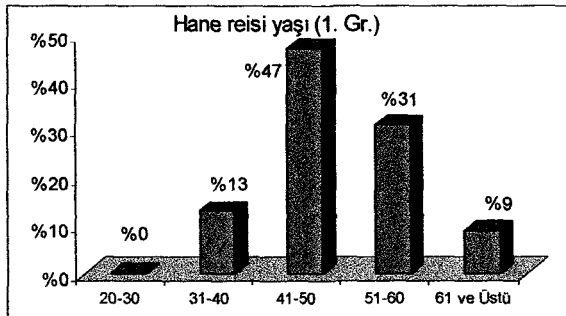

a)

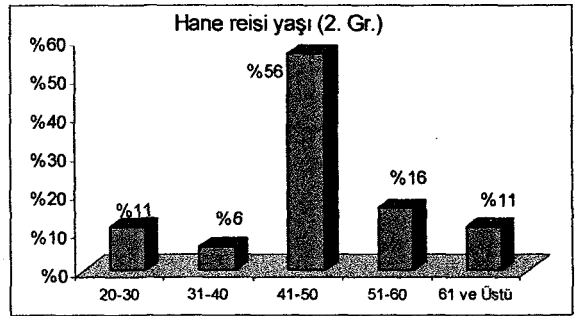

b)

Şekil 5.1 Örnek popülasyonun eğitim seviyesinin yüzde dağılımı a) 1. grup, b) 2. grup

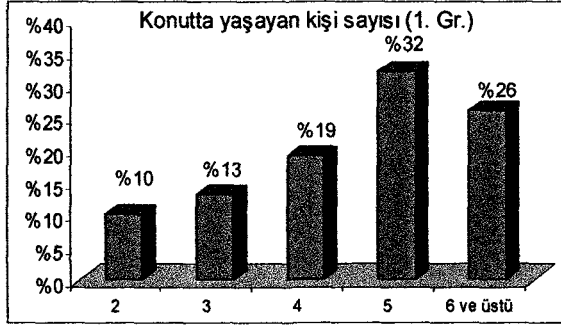
a)

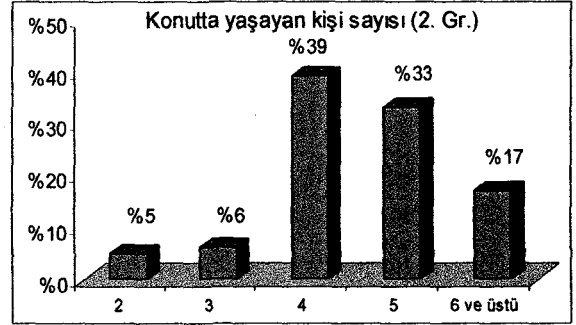
b)

Şekil 5.2 Örnek popülasyonun yaşa göre dağılımı a) 1. grup, b) 2. grup

Türkiye’de hane halkı ortalaması 5kişi/hane dir ve bu çalışmada da yaklaşık 5 kişi/hane olarak tespit edilmiştir (Şekil 5.3.a, 5.3.b). Ailede çocuk sayısı ise 2 veya 3 olarak tespit edilmiştir (Şekil 5.4.a, 5.4.b) (1. grupta %60, 2. grupta %77) Ayrıca kullanıcıların büyük çoğunluğu (%82) çekirdek aile içinde yer almaktadır.

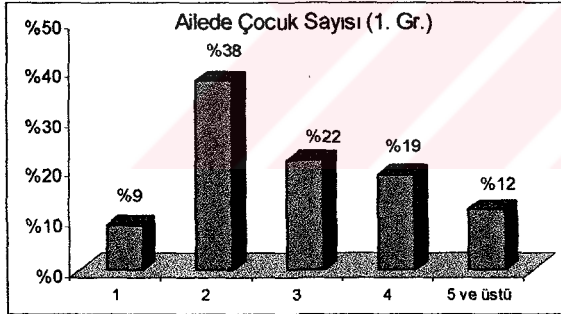

a)

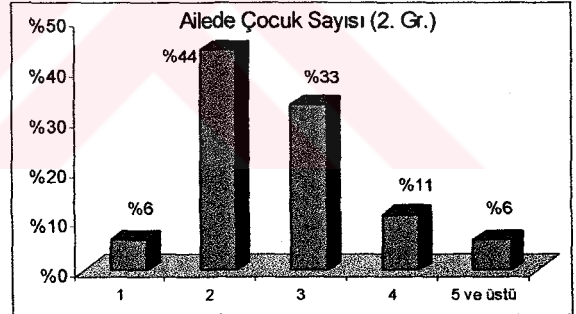

b)

Şekil 5.3 Konutta yaşayan kişi sayısı dağılımı a) 1. grup, b) 2. grup

a)

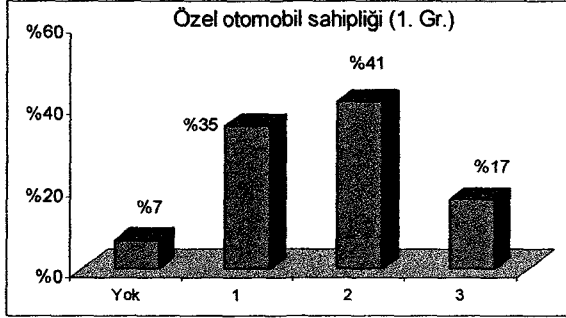

b)

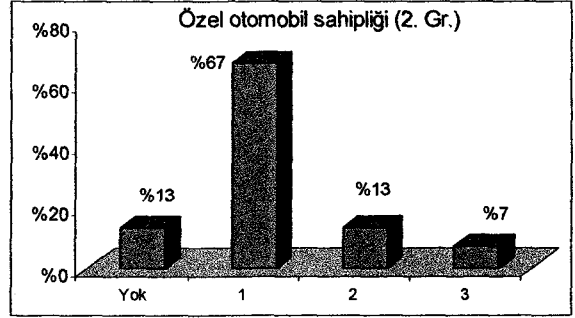
Şekil 5.4 Ailede çocuk sayısı dağılımı a) 1. grup, b) 2. grup

1. gruptaki kullanıcıların %7, 2. gruptaki kullanıcıların % 13 ‘ünün özel otomobili yok iken 1. gruptakilerin % 35 ‘inin, 2. gruptakilerin %67 ‘nin bir özel otomobili, 1. gruptakilerin % 57 sinin, 2. gruptakilerin % 20 ‘sinin iki veya daha fazla otomobili vardır. 1. gruptaki kullanıcıların % 34 ‘ünün ve 2. gruptaki kullanıcıların

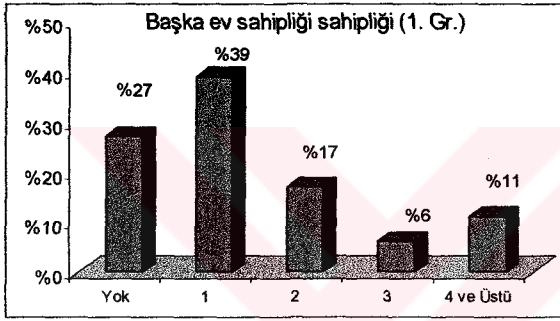
%27 'sinin iki veya daha fazla konutu vardır (Şekil 5.5). Bu yönüyle çalışmaya katılan kullanıcıların ekonomik yönden orta seviyenin üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

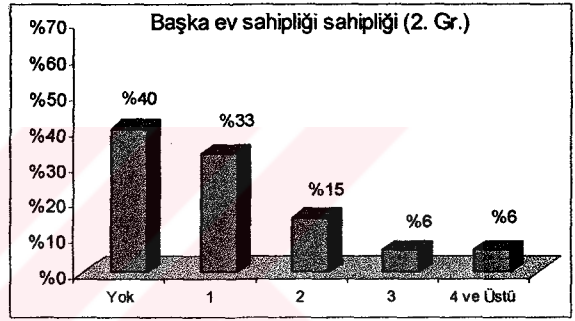
a)

b)

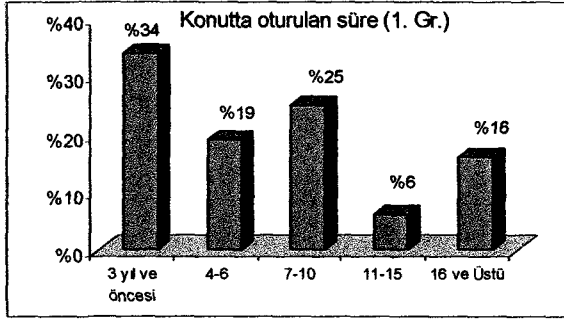
a)

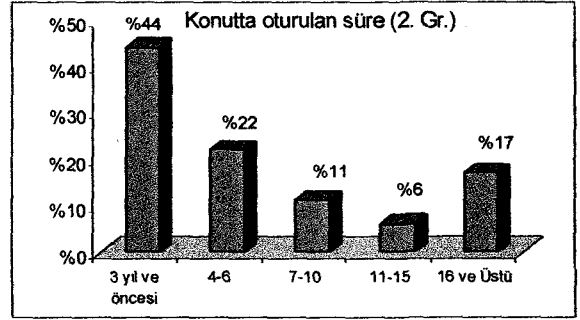
b)

Şekil 5.5 Özel oto ve başka ev sahipliği a) 1. grup, b) 2. grup

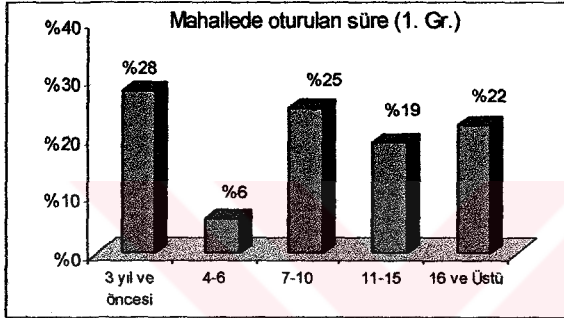
Kullanıcıların büyük çoğunluğunun (1. grupta %73, 2. grupta %82) daha önce oturduğu konut tipi apartman dairesi iken, 1. grupta %27, 2. grupta %18 'i daha önce tek aile evi tip konutta oturmuştur. Şekil 5.6'da konutta oturulan süre verilmiştir. Görüldüğü gibi 1. gruptaki kullanıcıların % 53 'ü, 2. gruptaki kullanıcıların ise % 66 'sı mevcut konutlarında 6 yıl veya daha az bir süredir oturmaktadırlar. Mahallede oturulan sürede de konutta oturulan süre ile paralellik göstermesine rağmen Konya'da oturulan süre olarak 1. gruptaki kullanıcıların % 88 'i, 2. gruptaki kullanıcıların % 76'sı 16 yıl ve daha fazla olduğu görülmektedir.

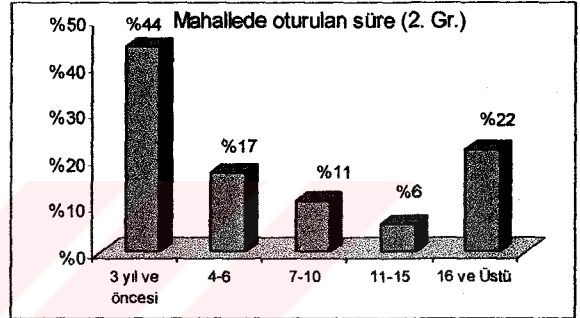
a)

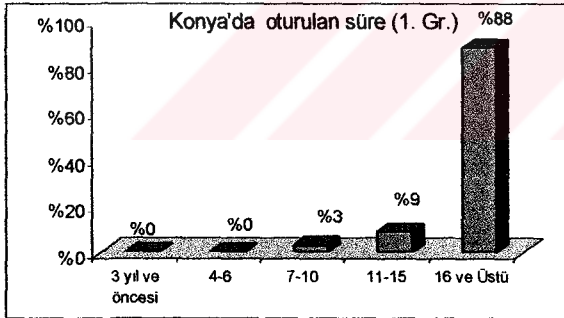
b)

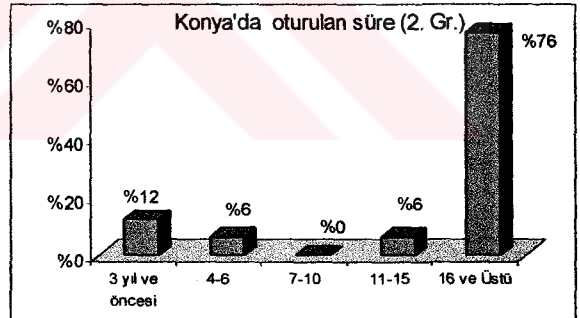
a)

b)

a)

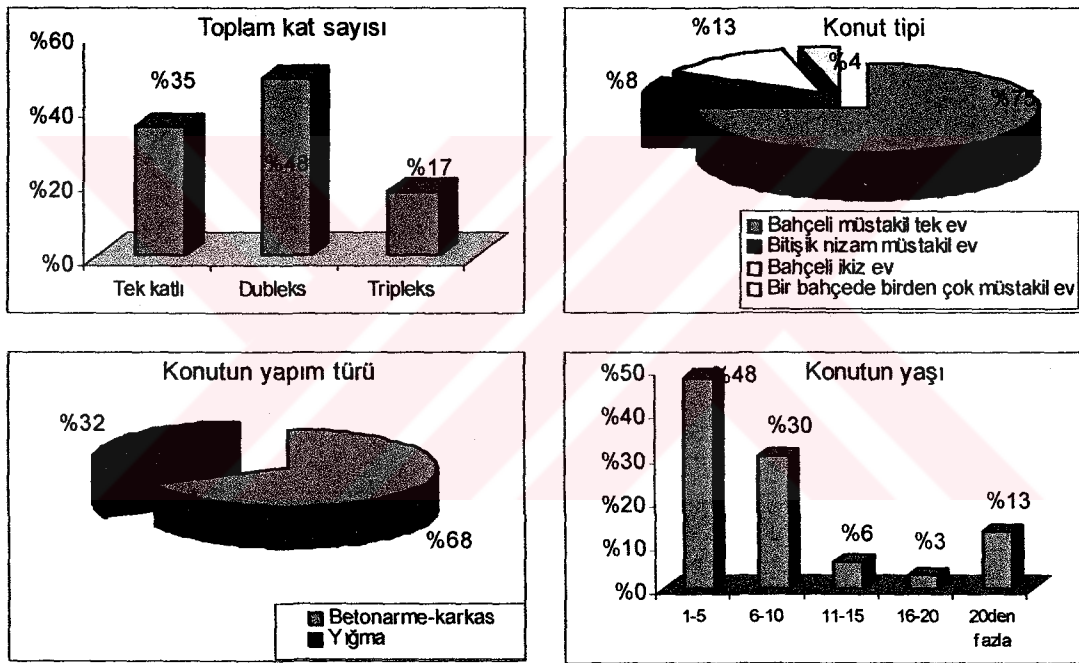

b)

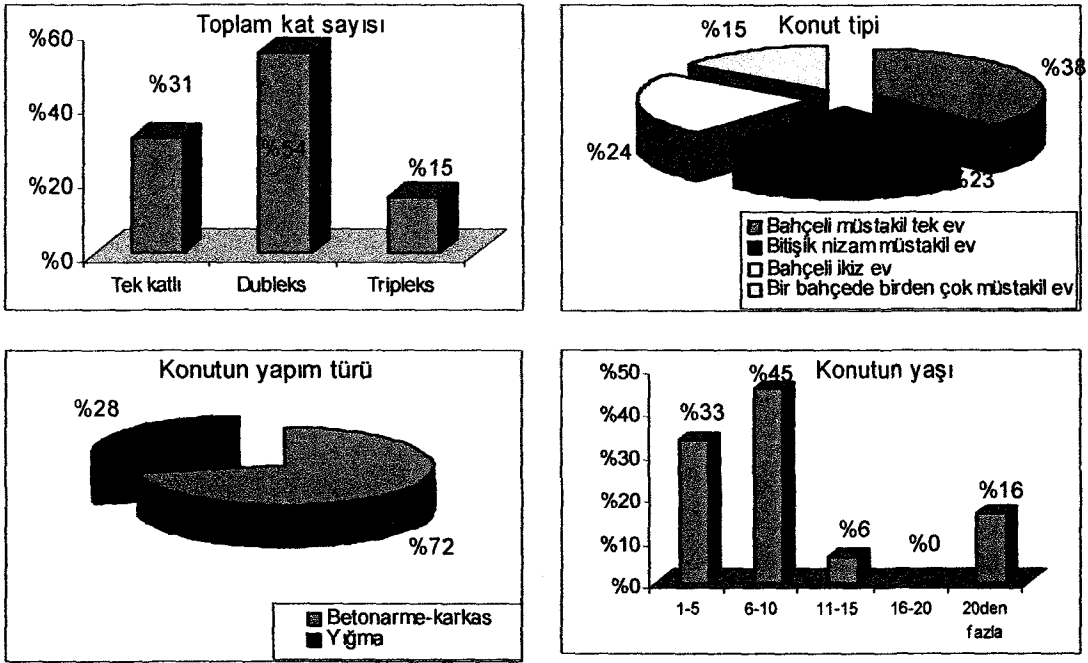
Şekil 5.6 Aynı konut ve mahalle ile Konya'da oturulan süre a) 1. grup, b) 2. grup

5.1.2. Konut İle İlgili Özellikler

İncelenen konut türü tek aile evi olduğu için kat sayısına göre üç konut türü söz konusudur. Bunlar; tek katlı, dubleks ve triplekstir (EK 1, Soru 81). Konut tipi olarak ise; bahçeli müstakil tek ev, bitişik nizam müstakil ev, bahçeli ikiz ev, ve bir bahçede birden çok müstakil ev olarak dört gruba ayrılması düşünülmüştür (EK 1, Soru 80). Şekil 5.7 ve 5.8’de incelenen konutların toplam kat sayısı, konut tipi, yapım türü, konut yaşı ile ilgili dağılım grafikleri verilmiştir.

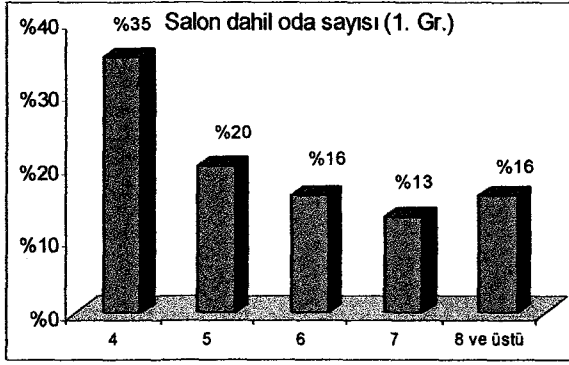
Şekil 5.7 Konutların toplam kat sayısı, konut tipi, yapım türü, konut yaşı dağılım grafikleri (1. grup)

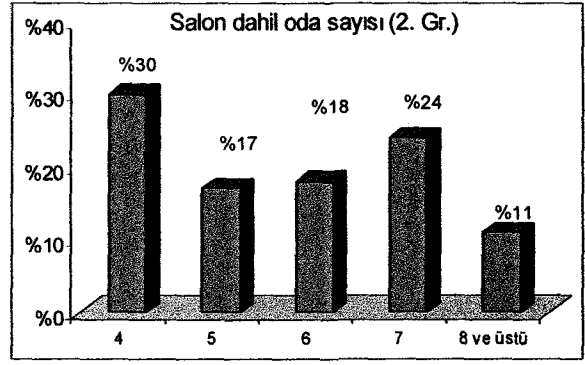
Şekil 5.8 Konutların toplam kat sayısı, konut tipi, yapım türü, konut yaşı dağılım grafikleri (2. grup)

İncelenen konutlarda ısıtma sistemi olarak çoğunlukla kaloriferin tercih edildiği görülmektedir (%76). Yerden ısıtma sistemi kullanıcılar tarafından sağlıklı olduğu düşünülerek tercih edilmemektedir (%17).

Şekil 5.9'da incelenen konutlarda salon dahil oda sayısı dağılımı grafiği verilmiştir. Çoğunluk olarak konutlarda oda sayısı 4 olarak tespit edilmesine rağmen (%35-%30), 5 veya 6 odaya sahip konut sayısı da %36 dır. İncelenen örneklerin toplam konut alanı dağılımı Şekil 5.10 'da verilmiştir. Anket çalışmasında incelenen konutların salon, oturma odası, ebeveyn yatak odası, mutfak ve banyo büyüklüklerinin dağılımı Şekil 5.11 ve Şekil 5.12 'de verilmiştir. Burada 2. grupta incelenen konutların %22 'sinin salon büyüklüğünün $46-65m^2$ ve %8 'inin $66m^2$ 'den büyük olduğu ve tek aile evinde oturanların özellikle büyük salon istedikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca ankette kiler büyüklüğü ile ilgili soruya (EK1, Soru 28) cevap alınamamıştır. Kullanıcılar çoğunlukla konut içinde ayrı bir kiler ayırmamışlar, depolama hacmi olarak çatıda veya bodrumdaki ölü hacimleri kullanmayı tercih ettikleri gözlenmiştir.

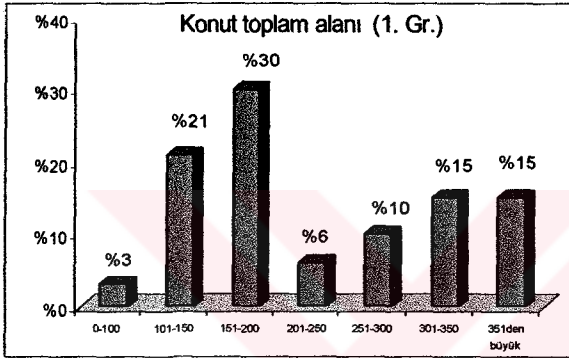

a)

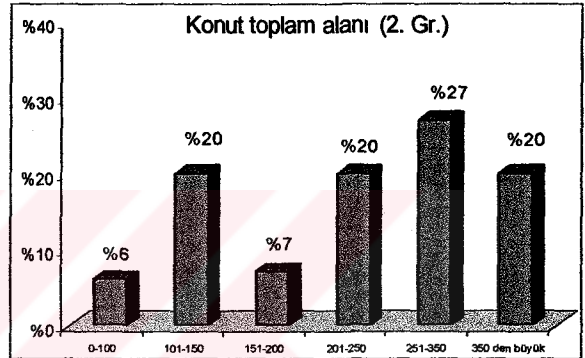

b)

Şekil 5.9 İncelenen konutlarda salon dahil oda sayısı dağılımı a) 1. grup, b) 2. grup

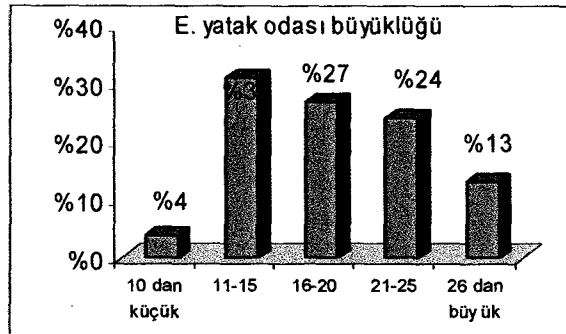
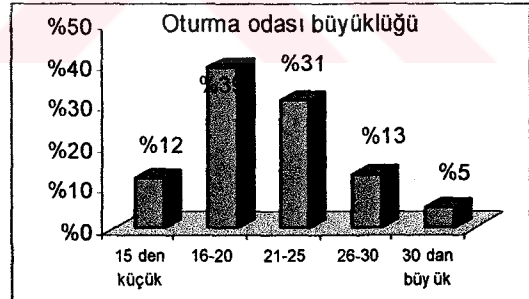
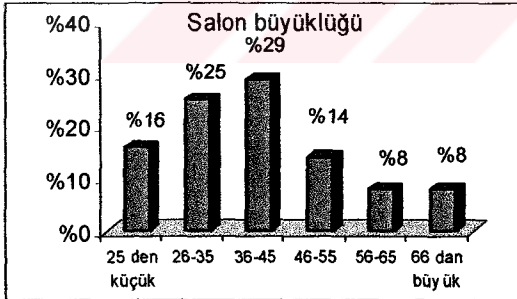

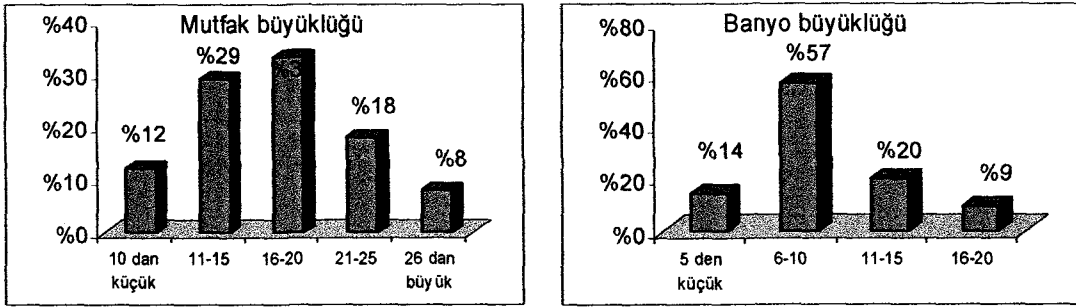
a)

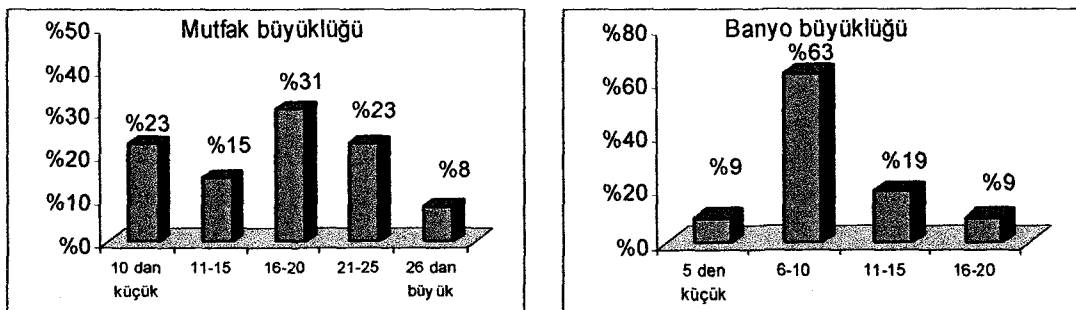
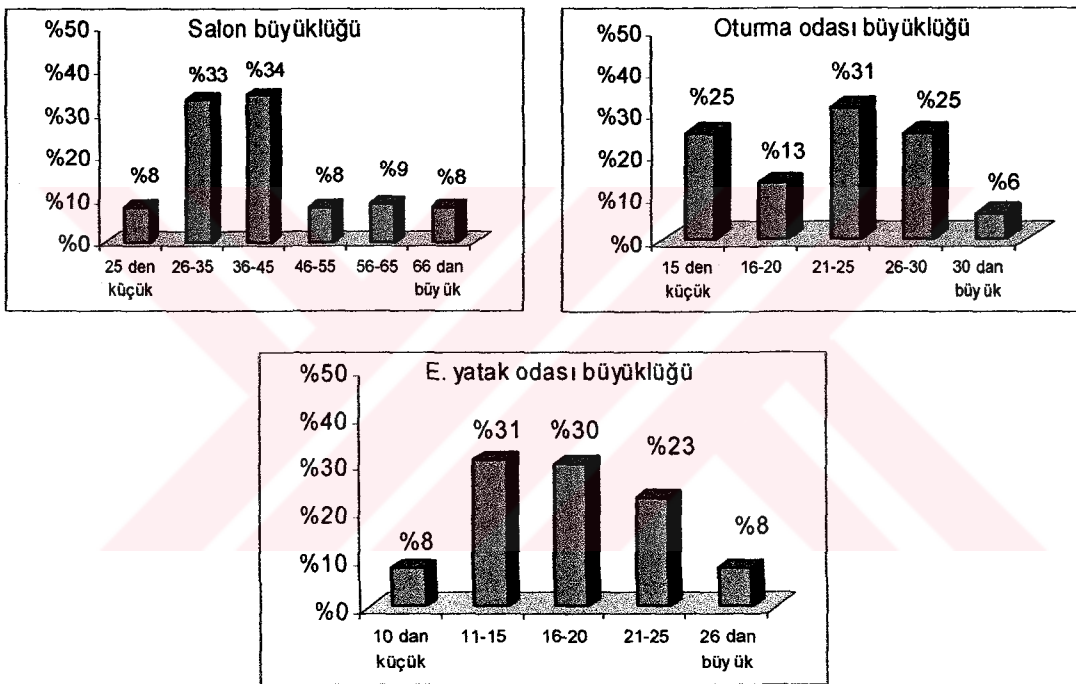
b)

Şekil 5.10 Konut toplam alanı dağılımı a) 1. grup, b) 2. grup

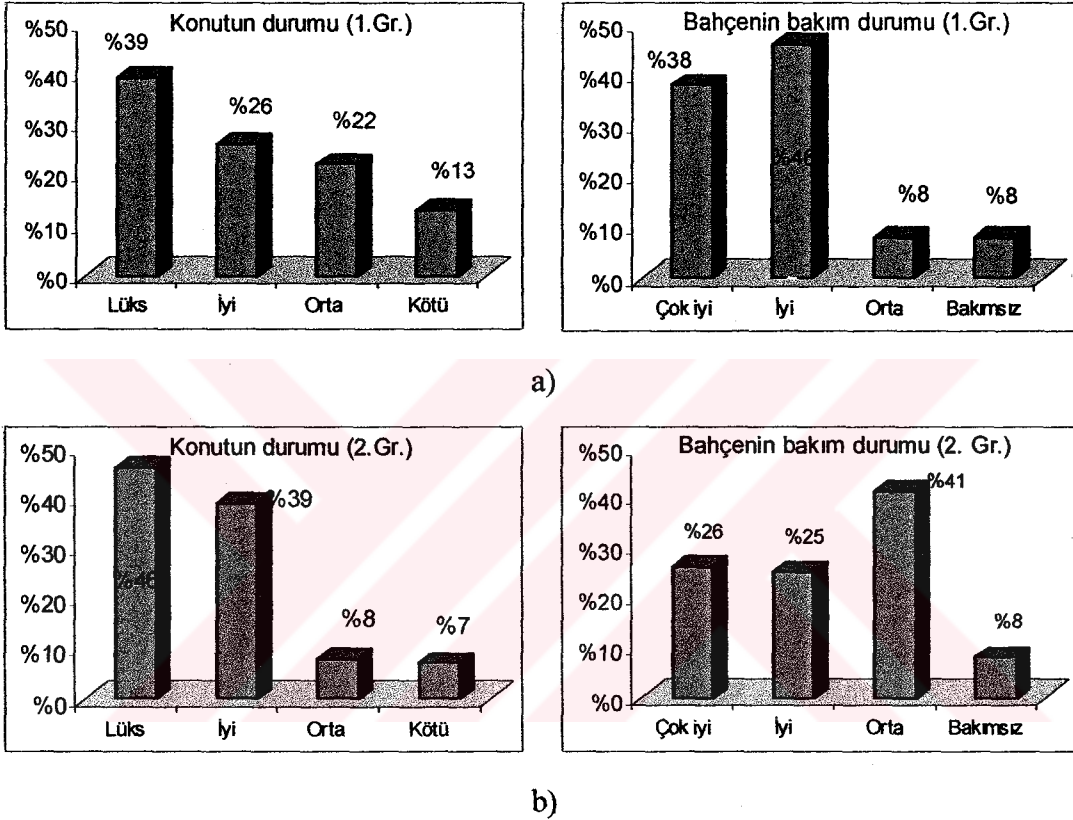

Şekil 5.11 Salon, oturma odası, ebeveyn yatak odası, mutfak ve banyo büyüklükleri
(1. grup)

Şekil 5.12 Salon, oturma odası, ebeveyn yatak odası, mutfak ve banyo büyüklükleri
(2. grup)

Ankette, 80-86. sorular anketör tarafından gözlem yoluyla cevaplanmıştır. Bunlardan 83-86. sorular konutun ve konutun bahçesinin sübjektif olarak anketör tarafından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Şekil 5.13'de konutun durumu ve bahçenin bakım durumuyla ilgili değerlendirmelerin grafikleri verilmiştir.

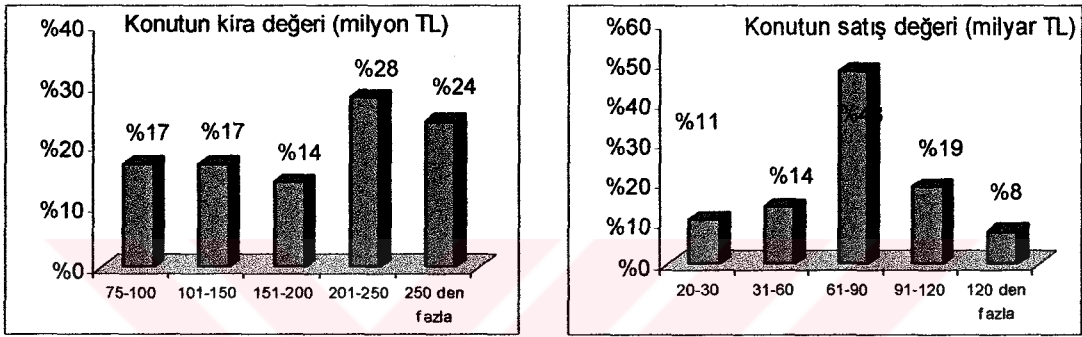

Şekil 5.13 Konutun durumu ve bahçenin bakım durumu a) 1. grup, b) 2. grup

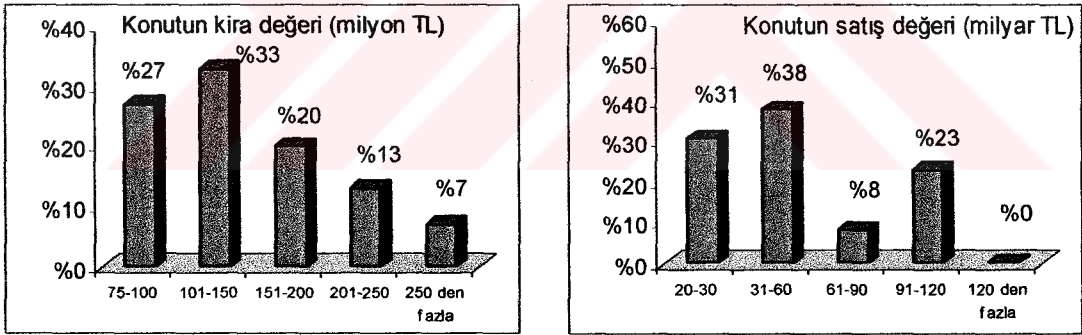
5.1.3. Kullanıcının Kişisel Görüşleri

Bu bölümde kullanıcıların konuya dönük bazı konulardaki düşüncelerini sorgulamaya ve konutları ile ilgili kendilerinin değerlendirmelerini anlamaya yönelik olarak sorulan sorulardan alınan cevaplar özetlenerek verilmiştir. Kullanıcıların

gözünde konutun maddi değerini ölçmek için konutun satış değeri ve konutun kira bedeli sorulmuştur (EK 1, Soru 11-12) (Şekil 5.14). Ayrıca kullanıcılara konutlarını lüks olarak görüp görmedikleri sorulmuş ve %57 si “evet” cevabını vermişlerdir. Kullanıcılardan bir evi lüks yapan faktörlerden üç tanesini önem sırasına göre belirtmeleri istenmiş Tablo 5.1 ve 5.2’de verilen sonuçlar elde edilmiştir. Her iki kullanıcı gurubunun da toplam değerlendirmede “Planın kullanışlı olması” ve “kullanılan malzeme kalitesi”ni tercih ettiği tespit edilmiştir.

a)

b)

Şekil 5.14 Kullanıcılara göre konutun satış değeri ve kira değeri

Tablo 5.1 Kullanıcılara göre bir evi lüks yapan faktörler (1. grup)

	<i>1. derecede tercih (%)</i>	<i>2. derecede tercih (%)</i>	<i>3.derecede tercih (%)</i>	<i>Toplam</i>
<i>Evin görüntüsü</i>	%25	%6	%17	%18
<i>Evin iç dekorasyonu</i>	%14	%18	%0	%14
<i>Mobilyalar</i>	%0	%0	%0	%0
<i>Evdeki oda sayısı</i>	%4	%12	%0	%6
<i>Evin büyük olması</i>	%4	%6	%17	%6
<i>Kullanılan malzeme kalitesi</i>	%21	%35	%17	%25
<i>Planın kullanışlı olması</i>	%29	%12	%33	%24
<i>Bahçenin büyük ve bakımlı olması</i>	%4	%12	%17	%8

Tablo 5.2 Kullanıcılara göre bir evi lüks yapan faktörler (2. grup)

	<i>1. derecede tercih (%)</i>	<i>2. derecede tercih (%)</i>	<i>3.derecede tercih (%)</i>	<i>Toplam</i>
<i>Evin görüntüsü</i>	%12	%6	%0	%7
<i>Evin iç dekorasyonu</i>	%24	%24	%0	%18
<i>Mobilyalar</i>	%6	%12	%18	%11
<i>Evdeki oda sayısı</i>	%12	%0	%0	%4
<i>Evin büyük olması</i>	%6	%6	%0	%4
<i>Kullanılan malzeme kalitesi</i>	%18	%35	%18	%24
<i>Planın kullanışlı olması</i>	%18	%18	%27	%20
<i>Bahçenin büyük ve bakımlı olması</i>	%6	%0	%36	%11

Kullanıcılara yöneltilen “Bu evi iyi bir yatırım olarak düşünüyor musunuz?” (EK 1, Soru 13) sorusuna çoğunluk (% 52) “evet” yanıtı verirken % 38 ‘i, “konutu bir yatırım olarak değil mesken, yuva olarak görüyorum” şeklinde cevaplamışlardır. “Bu konutu aldığınızdan bu yana değerinde bir değişme olmuş mudur?” (EK 1, Soru

14) sorusunu kullanıcılar tam olarak anlayamamışlar ve konutun değerini TL olarak düşünenler, malzeme ve işçilik masraflarında enflasyondan dolayı meydana gelen artıştan dolayı konutun değerinin arttığını ya da yaptığı değişikliklerle değer kazanmış olacağına inandıklarını belirtmişlerdir (% 70). Konutun değerini dövizle bağlı olarak düşünenler ise konutun hiçbir şekilde zamanla değer kazanmayacağını, kullanmadan dolayı yıpranacağını ve değerinde düşüş olacağını belirtmişlerdir (% 20).

Kullanıcıların mevcut konutlarına taşınma nedeni sorulmuş cevap şıklarından en fazla üç tanesi önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir (EK 1, Soru 38). Genel olarak kullanıcıların büyük çoğunluğu mevcut oturdukları konutu bahçeli olduğu için tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 5.3). Tercihle ikinci önemli faktör mülk sahibi olunmasıdır. Genel olarak kullanıcılar, müstakil tek aile evinin mahremiyeti sağlaması açısından daha avantajlı olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5.3 Şu anda oturulan konutu tercih nedeni

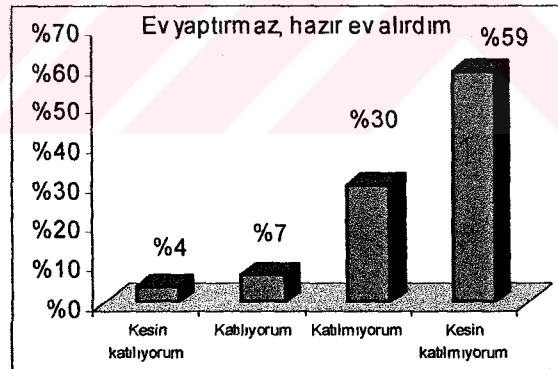
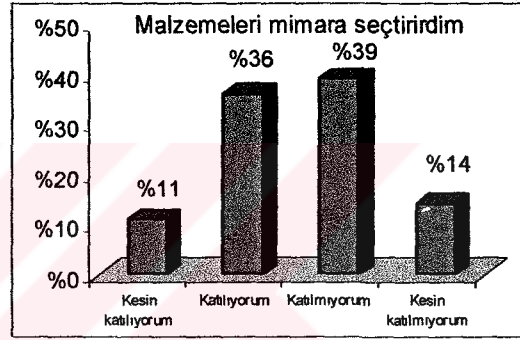
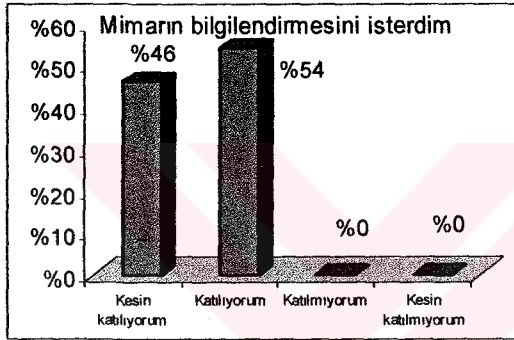
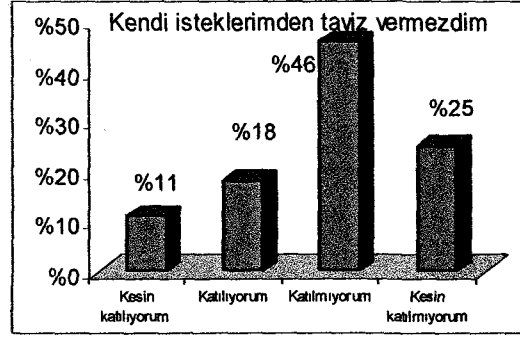
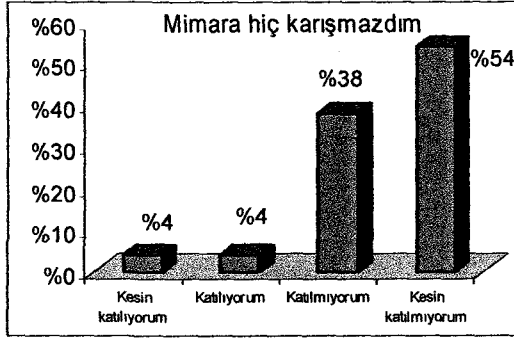
	<i>Tercih % (1. grup)</i>	<i>Tercih % (2. grup)</i>
<i>Önceki konutum küçüktü</i>	%15	%13
<i>Maddi olanaklarımın artması</i>	%15	%10
<i>İşe yakın olduğu için</i>	%2	%3
<i>Çocukların okuluna yakın olduğu için</i>	%0	%0
<i>Daha önceki semti beğenmediğim için</i>	%0	%0
<i>Gürültü ve trafik gibi nedenlerle</i>	%6	%3
<i>Komşularla anlaşamadığım için</i>	%0	%0
<i>Mülk sahibi olduğum için</i>	%21	%27
<i>Bahçeli olduğu için</i>	%42	%43

Kullanıcılara, yeniden bir ev yaptırsa kendisine belirtilen düşüncelere katılıp katılmadığı sorulmuş ve fikirlerini 4 aşamalı bir skalada (kesin katılıyorum, katılıyorum, katılmıyorum, kesin katılmıyorum) şeklinde işaretlemeleri istenmiştir

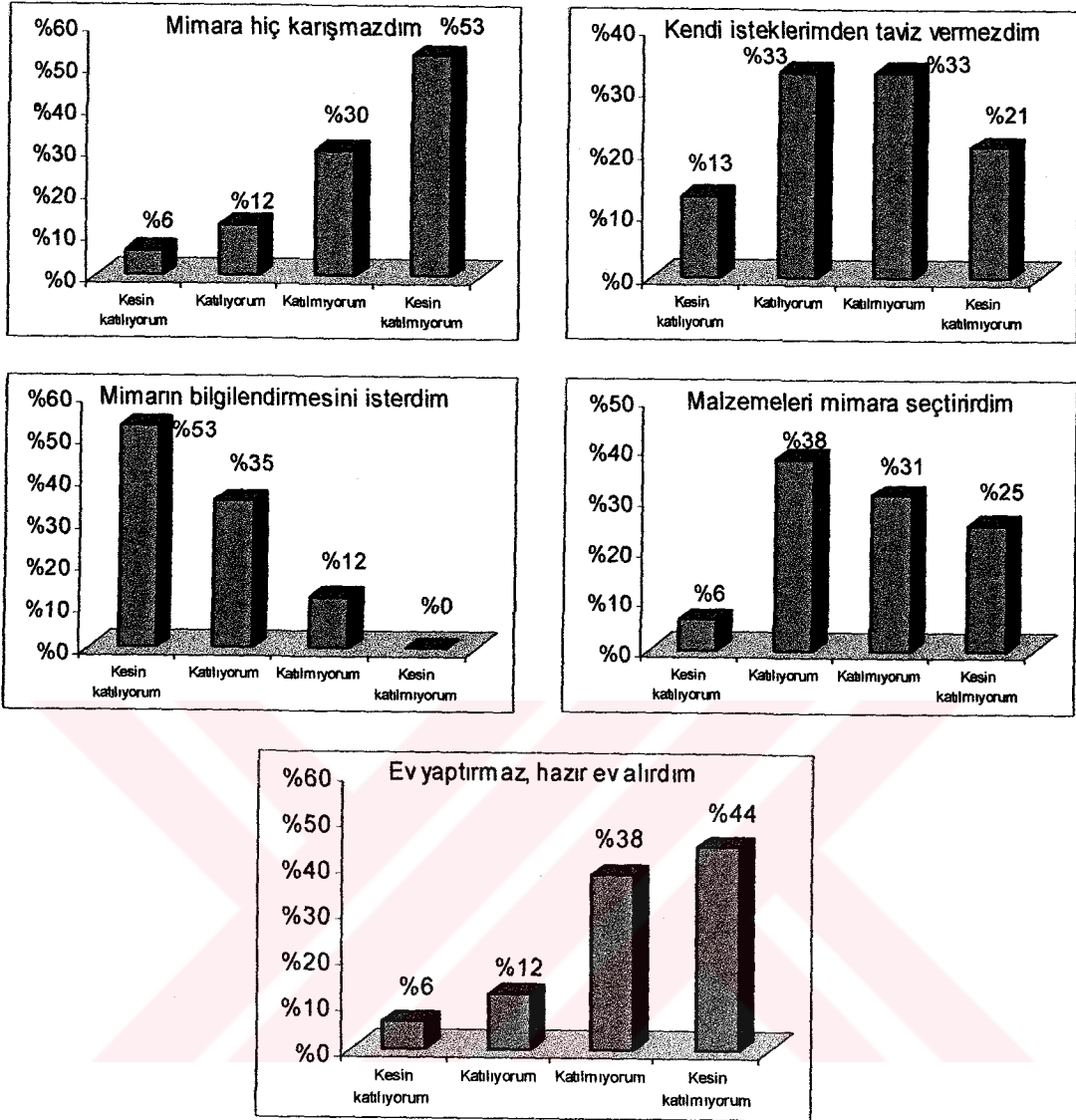
(EK 1, Soru 51). Kullanıcıların çoğunlukla yeni bir konut yaptırırsalar “mimara hiç karışmama” fikrine kesin katılmadığı (birinci grupta % 92, ikinci grupta % 83) görülmektedir (Şekil 5.15). Aynı şekilde kullanıcıların kendi isteklerinden taviz vermeden uygulatma fikrini de kabul etmedikleri (birinci grupta %71, ikinci grupta %54) (ilk düşünceye olan karşı olma durumlarından biraz daha zayıf), 2. gruptaki kullanıcıların ise son görüşe katılmama eğiliminde olmalarına rağmen daha zayıf olduğu tespit edilmiştir. Kullanıcılar çok büyük çoğunlukla tasarımda mimarla diyalog halinde olup “*istişare*” etmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Kullanıcılar mimarın kendilerini aydınlatarak, bilgilendirerek ve kendilerinin de fikrini alarak tasarım yapmasını tercih ettiklerini belirtmelerine rağmen çok az sayıda kullanıcı (ikinci grupta %12) mimarın kendisinden daha bilgili olduğunu ve daha iyi kararlar verebileceğini belirtmiştir. “Malzemeleri mimara seçtirirdim” cümlesine de kullanıcıların verdiği cevaplarda, az farkla da olsa, “katılmıyorum” ağır basmaktadır (birinci grupta %53, ikinci grupta %56). Bu soruya “katılıyorum” seçeneğini işaretleyenler genellikle malzeme konusunda bilgisiz olduklarını ve bu seçimi tecrübeli birisinin yapması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu sorudaki “malzemeleri en kalitesinden kullanırdım” cümlesine maddi durumu ne olursa olsun tüm kullanıcıların “kesin katılıyorum” dedikleri görülmüştür. Yine kullanıcıların “ev yaptıracağım diye uğraşmam hazır bitmiş bir ev alırdım” fikrine kesin katılmadığı (veya katılmadığı) görülmüştür. Bu soruya “katılıyorum” diyen kullanıcıların yapım işini kendisi yapmış olduğu ve yapım aşamasında ustalarla uğraşmanın ve diğer bazı sorunlardan dolayı kendilerinin çok zorluk çektiğini ve bıktıklarını belirtmişlerdir. Bu soruya bazı kullanıcılar “içinde yaşayacağım bir ev edineceksem kendi istediğim gibi olması gerekir, hazır alacağım bir ev benim isteklerime uymayabilir” diyerek cevaplamışlardır.

52. soru, kullanıcıların iç mekan olarak esnek veya büyümeye elverişli esnek konuta bakışlarını anlamak için sorulmuştur. Bu soruyu kullanıcıların ilk okumada tam kavrayamadıkları için ek açıklama gerekmiştir. Kullanıcıların bu soruda “istekleri tam bildirip değişmeyecek proje yapılmalı ve uygulanmalı” seçeneğini tercih ettikleri

görülmüştür. Kullanıcıların esnek konut anlayışına şüpheli baktığı ve elektrik tesisatı ve su tesisatının böyle bir konuta izin vermeyeceğini düşündüklerini söylemişlerdir.

a)

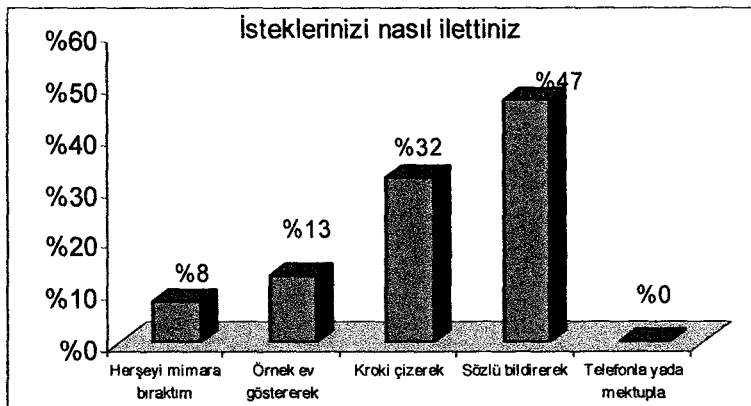
b)

Şekil 5.15 Kullanıcıların kişisel görüşleri a) 1. grup, b) 2. grup

5.1.4. Kullanıcıların Tasarım Ve Yapım Sürecinde Katılım ve Müdahaleleri

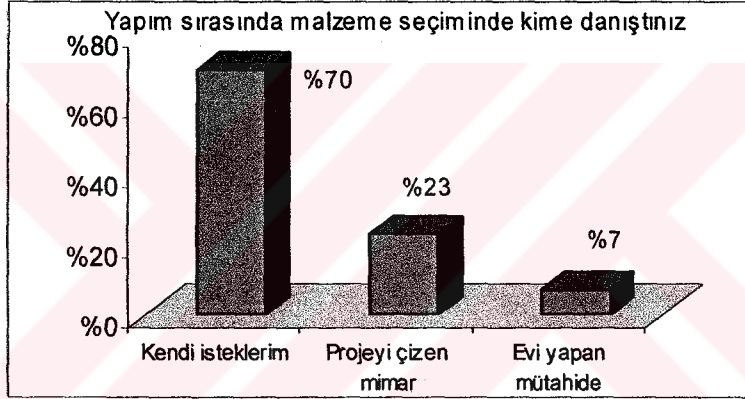
Tasarım öncesi tasarım ve yapım aşamalarında kullanıcıların isteklerini mimara ya da yapımcıya nasıl iletildiği ve hangi isteklerde bulunduğu, tasarım ve yapım aşamalarında başka kimlerin isteklerini göz önüne alıp danıştığını öğrenmek amacıyla 5 adet soru sorulmuştur. Bu sorular kendi evini yaptıranlara sorulmuş, konutunu kooperatif aracılığıyla edinen yada satın alanlara sorulmamıştır. Bunun nedeni 2. gruptaki kullanıcıların konut tasarım ve yapımında müdahaleleri yok veya çok azdır.

İlk olarak kullanıcılara tasarım öncesi mimara isteklerini nasıl ilettikleri sorulmuştur (EK 1, Soru 40). Kullanıcıların en çok isteklerini sözlü bildirdiği, daha sonra ise kroki çizerek istekte bulundukları, daha sonra ise örnek ev göstererek istekte bulundukları görülmektedir (Şekil 5.16). Kullanıcılar arasında kroki çizerek istekte bulunan ve kendi krokisine göre tasarım yapılmasını isteyen kullanıcıların eğitim seviyesi olarak üniversite mezunu (veya daha üstü) olduğu (%70), örnek ev göstererek istekte bulunan kullanıcıların ise daha çok ilköğretim veya orta öğretim seviyesinde eğitim durumuna sahip olduğu (%60) görülmektedir.

Şekil 5.16 Kullanıcıların isteklerini iletme biçimleri

Kullanıcıların büyük çoğunluğu (%90) tasarım aşamasında eşlerine ve çocuklarına da danıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kullanıcılar konutun yapım aşamasında malzeme seçimini büyük çoğunlukla (%70) kendilerinin yaptığını bildirmişlerdir (EK 1, Soru 46) (Şekil 5.17). Ankete katılan ve kendi evini yaptıran kullanıcılar arasında bir başka mimara evini dekore ettiren kullanıcı yok iken, evini kooperatif yolu ile edinmiş kullanıcılar arasında iki kullanıcı evini bir başka mimara dekore ettirmiştir. Bu kullanıcılar, kooperatifin yapmış olduğu konuttan memnun olmadıklarından tekrar aynı mimara gitmemişler, başka bir mimara danışmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Şekil 5.17 Malzeme seçiminde kime danıştınız

Tablo 5.4 'de kullanıcıların tasarım öncesi mimara ilettikleri isteklerinin değerlendirmesi verilmiştir. Kullanıcı Anketinde 41. soruda kullanıcıların mimara ilettikleri isteklerinden öncelikli 3 tanesini öncelik sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Tablo 5.4'de her bir seçeneğin tercih derecesine göre değerlendirilmesinin yanında, seçeneklerin toplam tercih sayısına göre toplam tercih yüzdesi de hesaplanmıştır.

Kullanıcıların birinci sırada ilettikleri en önemli isteklerinin arsaya sığabilecek en fazla alan olduğu, daha sonra oda sayısı ve büyüklükleri ile mekanların birbiriyle ve yönle ilişkisinin belirtilmesi olduğu görülmektedir. Odaların aydınlık, pencerelerin

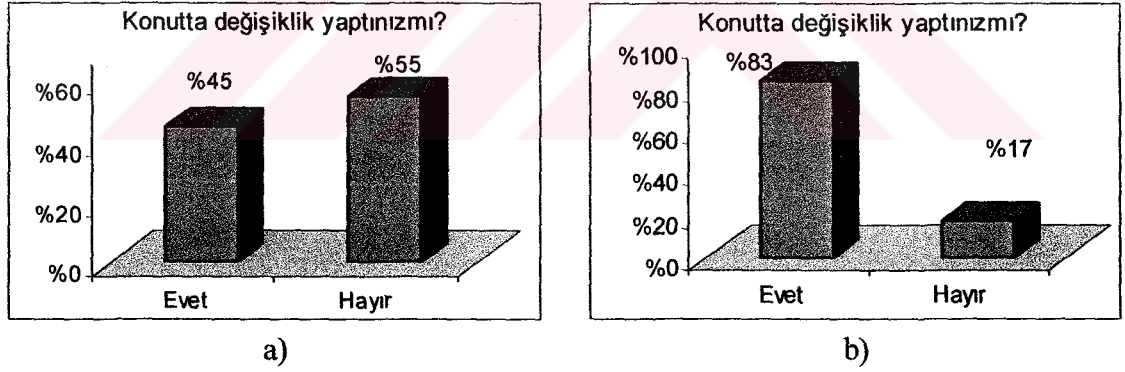
büyük olmasının ise kullanıcıların önem verdiği ve ilettiği önemli isteklerinden olduğu da tespit edilmiştir.

Tablo 5.4 Kullanıcıların mimara, tasarım öncesi, ilettikleri istekleri

	TERCİH DERECESEİ			
	1.	2.	3.	Toplam
<i>Arsaya sığabilecek en fazla alan</i>	%32	%5	%0	%15
<i>Plandan çok cephenin güzelliğı</i>	%7	%10	%5	%7
<i>Manzaraya göre yönelme</i>	%11	%5	%5	%7
<i>Cephenin modern olması</i>	%4	%5	%5	%4
<i>Taşıyıcı sistem tercihi</i>	%0	%5	%0	%1
<i>Oda sayısı ve büyüklükleri</i>	%21	%29	%16	%22
<i>Mekanların birbiriyle ve yönle ilişkisi</i>	%14	%10	%11	%12
<i>Çatıda oda ve teras isteğı</i>	%4	%0	%11	%4
<i>Büyük teras isteğı</i>	%0	%5	%0	%1
<i>Odalara duş isteğı</i>	%0	%0	%5	%1
<i>Odaların aydınlık pencerelerin büyük olması</i>	%4	%10	%16	%9
<i>Salonun ikiye bölünebilir olması</i>	%0	%0	%11	%3
<i>Mutfakta kahvaltı bölümü isteğı</i>	%0	%5	%5	%3
<i>Ruhsattan sonra büyüye bilme isteğı</i>	%4	%0	%0	%1
<i>Otopark isteğı</i>	%0	%10	%0	%3
<i>Bodrum kat kullanım isteğı</i>	%0	%5	%5	%3
<i>Bodrumda havuz ya da sauna isteğı</i>	%0	%0	%5	%1

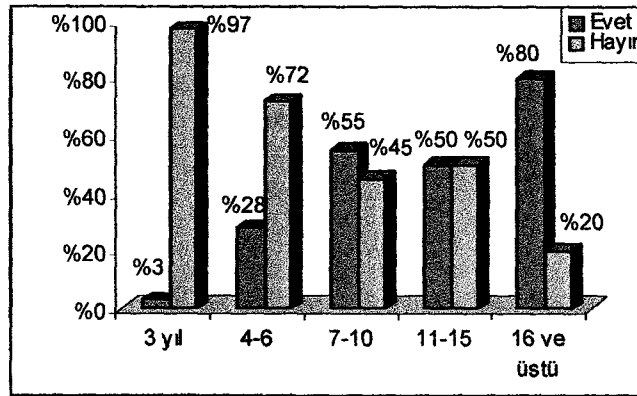
5.1.5. Kullanıcının Konutta Yaptığı ve Yapmayı Düşündüğü Değişikler

Kullanıcıların konutlarında (mekanda ve estetik değişiklik) yaptığı kalıcı değişiklikler, eğer yapmışlar ise bu değişikliklerin nedenleri ve yapmayı düşündükleri değişiklikler sorulmuştur (EK1, Soru 47-50). Konutunu mimar-kullanıcısı ilişkisi içinde kendisi yaptıran kullanıcıların (1. grup) %45'i konutunda mekanla oynama olarak kalıcı değişiklik yaptıırken % 55'nin hiç bir değişiklik yaptırmadığı tespit edilmiş (Şekil 5.18.a), konutunu satın alma veya kooperatif aracılığıyla edinen kullanıcıların (2. grup) %83 'nün konutunda değişiklik yaptırdığı, %17 'inin de hiç bir değişiklik yaptırmadığı tespit edilmiştir (Şekil 5.18.b). Şekil 5.19 'da ise değişiklik yaptıran kullanıcıların konutlarında oturma sürelerine göre oranı verilmiştir. Tablo 5.5 'de ise 1. grup ve 2. gruptaki kullanıcıların konutlarında yaptırdıkları değişikliklerin şekillerinin (türlerinin) dağılımı verilmiştir.

Şekil 5.18 Konutunda değişiklik yaptıran ve yaptırmayan kullanıcıların oranı

a) 1. grup, b) 2. grup

Şekil 5.19 Değişiklik yaptıran kullanıcıların konutlarında oturma sürelerine göre oranı

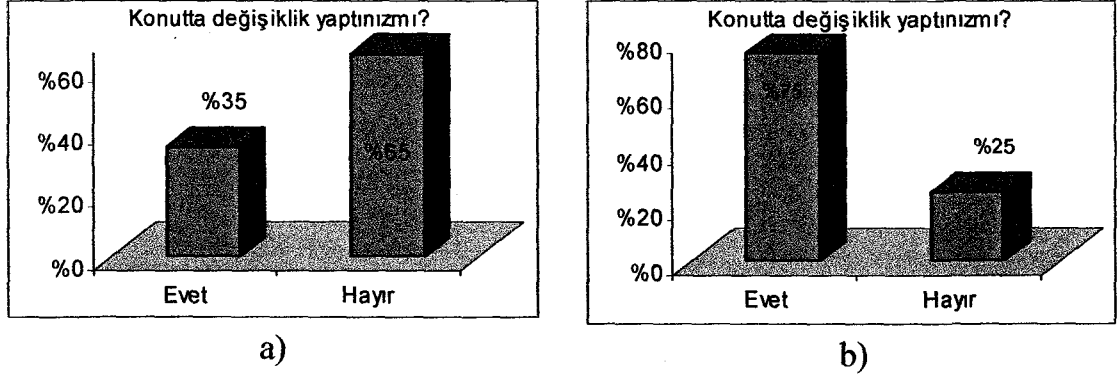
2. gruptaki kullanıcıların konutlarında en çok yaptıkları değişiklikler arasında, balkonu kapatarak odaya ilave etmek veya kiler gibi kullanma, çatıya kat veya oda ilavesi, yalıtımı artırma olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 5.5 Kullanıcıların mekanda oynama olarak yaptıkları değişiklikler (kullanıcı sayısı)

Yapılan Değişiklik	1. grup	2. grup
Dolapla oda bölme	1	0
Dolap ekleme	4	3
Balkonu içeri alma/ oda veya mutfak genişletme	2	3
Balkonu kapatıp kiler gibi kullanma	5	2
Pencere açma/genişletme	0	2
Odaları bölme	1	2
Çatı arasına oda veya kat ilavesi	1	2
Oda birleştirme	1	2
Yalıtımı artırma	2	3
Pencere demiri/panjur yaptırma	3	2
Ankete katılan toplam kullanıcı sayısı	35	15

Kullanıcıların estetik yönden konutlarında yaptıkları değişikliklerde de 2. gruptaki kullanıcıların yaptıkları değişiklik sayısının 1. gruptakinden fazla olduğu göze

çarpmaktadır (1. grupta değişiklik yaptırmayan % 65 iken 2. grupta değişiklik yaptırmayan kullanıcı oranı % 25 'tir) (Şekil 5.20). 2. gruptaki kullanıcıların estetik yönden yapmış oldukları değişiklikler arasında; duvar kağıdı-boya, yer döşemesi ve fayans değişikliği dikkat çekmektedir (Tablo 5.6).

Şekil 5.20 Konutunda estetik yönünden değişiklik yaptıran ve yaptırmayan kullanıcıların oranı a) 1. grup, b) 2. grup

Tablo 5.6 Kullanıcıların estetik yönden yaptıkları değişiklikler (kullanıcı sayısı)

Yapılan değişiklik	1. grup	2. grup
<i>Yer döşemesi</i>	0	4
<i>Doğrama değişikliği</i>	2	2
<i>Panjur kepenk</i>	4	5
<i>Banyoda düzenleme</i>	0	1
<i>Kat kaloriferi</i>	4	3
<i>Daire kapısı değişikliği</i>	0	2
<i>Duvar kağıdı-boya</i>	3	6
<i>Lambri</i>	2	1
<i>Fayans</i>	1	4
<i>Alçı tavan</i>	1	1
<i>Küvet ekleme / kaldırma</i>	1	1
Ankete katılan toplam kullanıcı sayısı	35	15

Kullanıcıların konutlarında yapmış oldukları değişikliklerin nedenleri Tablo 5.7 'de özetlenmiştir. 1. gruptaki kullanıcıların yapmış oldukları değişikliklerde “eskidiğini düşündüğüm için” seçeneği öne çıkarken, 2. gruptaki kullanıcıların yapmış oldukları değişikliklerde “kullanışlı olması için” “kişisel zevkler ve istekler” ve “Tekniğine uygun yapılmadığından” seçenekleri neden olarak dikkat çekmektedir. Özellikle kooperatif yoluyla konutunu edinen kullanıcıların konutun yapım standardından memnun olmadıkları ve işçiliğin kalitesizliğinden yakındıkları gözlenmiştir.

Tablo 5.7 Kullanıcıların yaptıkları değişikliklerin nedenleri

Yapılan Değişiklik	1. grup	2. grup
<i>Kişisel zevkler/ istekler</i>	%21	%26
<i>Kullanışlı olması için</i>	%25	%42
<i>Daha şık olması için</i>	%13	%6
<i>Eskidiğini düşündüğüm için</i>	%33	%6
<i>Mekan yetmediği için</i>	%4	%6
<i>Tekniğine uygun yapılmadığından</i>	%4	%13

Kullanıcıların konutlarında yapmak istedikleri değişiklikler öğrenilmek istenmiştir. Bu soruyu cevaplarken kullanıcıların ekonomik imkansızlıklar veya fiziksel olanaksızlıkları göz önüne almadan cevaplamaları istenmiş ve soru cümlesinde “ekonomik olanaklarınız dahilinde olsa” ifadesi kullanılmıştır. Ancak bu soruda (kullanıcılara açıklama yapılmasına rağmen) bazı kullanıcılar odaların yerlerini değiştirmenin yada yeniden tasarlamamanın olanaksız olduğunu düşündükleri için cevap vermemişlerdir. Bu soruya 1. gruptaki kullanıcılar içinde “hiç bir şeyi değiştirmek istemezdim” cevabını veren (%47) kullanıcı sayısı oldukça fazladır (Tablo 5.8). Yalnızca ev hanımlarının daha büyük mutfak istedikleri gözlenmiştir (genelde hane reisleri mutfak büyüklüğünü yeterli bulmasına rağmen). 2. gruptaki kullanıcılar içinde odaları yeniden tasarlamak, fazla bir oda, daha büyük odalar ve daha büyük bir ev isteyen ve balkon kapatmak isteyen kullanıcılar oldukça fazladır. Yine 2. gruptaki

kullanıcıların büyük kısmının konutlarının ısı yalıtımından rahatsız oldukları ve imkanları olsa yalıtımı artırmak istediklerini belirtmişlerdir. 1. gruptaki kullanıcılar içinde daha küçük bir konut edinmek isteyen kullanıcılar tasarım aşamasında gereğinden fazla büyük konut istediklerini, daha sonra kullanımda gereğinden büyük olduğunu anladıklarını, özellikle çocukların aileden ayrılmasıyla konutun ihtiyaçlarından daha büyük olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5.8 Kullanıcıların konutlarında yapmak istedikleri değişiklikler

Değişiklik	1. grup	2. grup
<i>Hiçbir şeyi değiştirmek istemem</i>	%47	%6
<i>Odaları yeniden tasarlamak / yerini değiştirmek</i>	%16	%28
<i>Daha büyük odalar</i>	%19	%11
<i>Daha büyük oturma odası</i>	%3	%0
<i>Fazla bir oda</i>	%16	%22
<i>Daha çok dolap</i>	%9	%6
<i>Daha büyük mutfak</i>	%13	%11
<i>Daha büyük banyo</i>	%0	%6
<i>Daha iyi ses yalıtımı</i>	%3	%20
<i>Daha iyi ısı yalıtımı</i>	%22	%33
<i>Daha büyük bir ev</i>	%3	%11
<i>Daha küçük bir ev</i>	%13	%11
<i>Balkon kapatma</i>	%0	%11

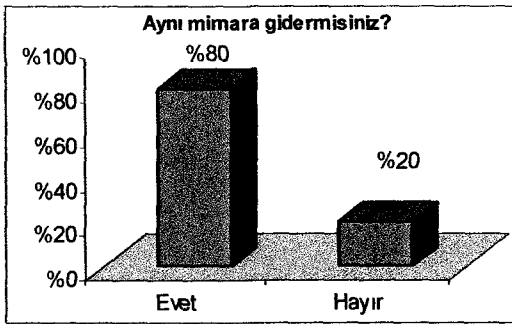
Anket kapsamında incelenen konutlarda kullanıcıların yaptığı değişiklikler, bu konutların kullanıcılarının memnuniyeti ile birlikte değerlendirmesi, bölümler 5.1.7’de verilecektir.

5.1.6 Kullanıcının Konuttan Memnuniyeti

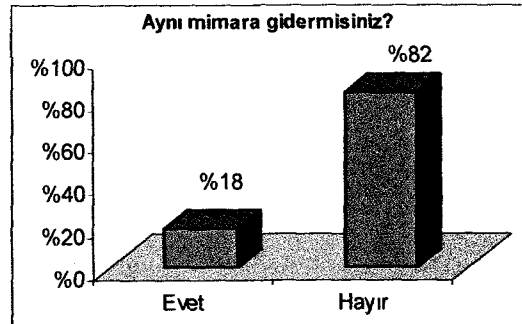
Bu bölümde kullanıcıların konutlarından memnuniyeti, özellikle tasarım ve yapım aşamalarında kullanıcı katılımının, memnuniyet/memnuniyetsizliğe etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Memnuniyetle ilgili soruların değerlendirilmesinde kullanıcılar konutlarının oluşumuna katılım durumuna göre 2 gruba ayrılmıştır. 1. grupta konutunun tasarım ve yapımında müdahale ve katılımı olabilen kullanıcılar, ikinci grupta ise konutun tasarım ve oluşumunda katılımı söz konusu olmayan kullanıcılar değerlendirilmiştir. Bu bölümde değerlendirilecek anket sonuçlarında her iki gruba ait kullanıcıların verdiği cevaplar karşılıklı olarak değerlendirilecek ve karşılaştırma yapılarak irdelenecektir.

Kullanıcılara “tekrar konut yaptırırsa aynı mimara gider misiniz?” diye sorulmuştur (EK 1, Soru 10). Şekil 5.21.a 'dan görüldüğü gibi 1. gruptaki kullanıcıların çok büyük bir kısmı “evet” derken (%80), 2. gruptaki (Şekil 5.21.b) kullanıcıların büyük çoğunluğu hayır demiştir (%82). Burada görüldüğü gibi katılım meslek adamına güveni de sağlamaktadır.

a)

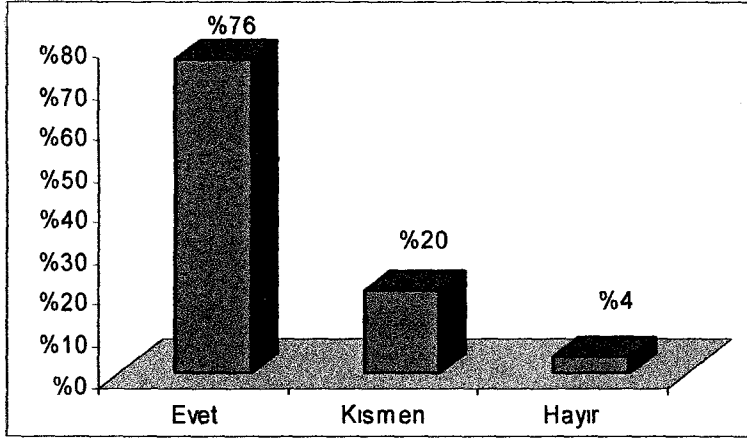

b)

Şekil 5.21 Tekrar konut yaptırırsanız aynı mimara gider misiniz ?

a) 1. grup, b) 2. grup

1. gruptaki kullanıcılara “mimari tasarım öncesi isteklerinizin gerçekleştiğine inanıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Önceki soruda olduğu gibi bu soruya verilen cevaplarda evet cevabı çoğunluğu oluşturmaktadır (% 76) (Şekil 5.22).

Şekil 5.22 Mimari tasarım öncesi isteklerinizin gerçekleştiğine inanıyor musunuz ?

Uygulanan ankette, kullanıcıların konutlarından memnuniyetlerini ölçmek amacı ile (EK 1, Soru 53-79) 26 adet soru hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu sorularda kullanıcıların ilgili faktörlerden memnuniyet derecelerini 5 kademeli bir skalada değerlendirmeleri istenmiştir. Memnuniyetle ilgili olarak incelenen değişkenler; evin büyüklüğünden, planından, organizasyonundan, depolama hacimlerinden, manzarasından, yapım standardından, depreme dayanıklılığundan, güneş ışığı almasından, soğuğa ve ısıya karşı yalıtımından, hırsıza karşı emniyetli oluşundan, konforundan, bahçe büyüklüğünden, komşuluk ilişkilerinden, odaların, banyonun ve mutfakın yerinden, büyüklüğünden ve kullanışlılığından, odaların büyüklüğünden, yerlerinden, kullanışlılığından, memnuniyet ve sonuç olarak evde yaşamaktan, semtte yaşamaktan, ve hayattan memnuniyet olarak belirlenmiştir (Tablo 5.9-5.10). Daha önce belirtildiği gibi bu çalışmada amaç sadece konuttan memnuniyetin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle memnuniyetle ilgili soruların hazırlanmasında çevresel değişkenler irdelenmemiştir.

Tablo 5.9 ve 5.10'un karşılaştırılmasından 1. gruptaki kullanıcıların konut ile ilgili değişkenlerin büyük çoğunluğundan 2. gruptakilere göre daha memnun olma

durumunda oldukları anlaşılmaktadır. Konutun büyüklüğünden 1 gruptaki kullanıcıların % 94 'ü memnun (% 30'u çok memnun), % 3'ü memnun değilken, 2. gruptaki kullanıcıların % 85'i memnun (%15'i çok memnun) ve % 15'i memnun değil (% 5'i hiç memnun değil) dir. Evin planından ise 1. gruptaki kullanıcıların % 86 2sı memnun iken (% 17'si çok memnun) ve sadece % 6 sı memnun değildir. 2. gruptaki kullanıcıların ise % 53 'ü evin planından memnun iken (% 6'sı çok memnun) ve %25 'i memnun değildir (% 10'u hiç memnun değil).

Odaların büyüklüğünden, kullanışlılığından ve yerinden memnuniyette ise yine 1. gruptaki kullanıcılar 2. gruptakilere göre daha memnun olma eğilimindedirler. Bu değişkenlerden 1 gruptaki kullanıcıların en fazla % 6'sı, 2 gruptaki kullanıcıların ise % 18'i memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Mutfağın büyüklüğünden, kullanışlılığından ve yerinden memnuniyette ise yine 1. ve 2. gruptaki kullanıcıların büyük çoğunluğu memnun olduklarını belirtmesine ve 1. gruptaki kullanıcıların, 2. gruptakilere göre daha memnun olma eğiliminde olmalarına rağmen, konuttaki odaların büyüklüğünden, kullanışlılığından ve yerinden memnuniyete göre daha fazla memnuniyetsizlik olduğu görülmektedir. Özellikle bayanların erkeklere göre mutfakla ilgili olarak daha çok şikayetçi oldukları gözlenmiştir.

Konut yapım standardından memnuniyette ise 1. gruptaki kullanıcıların % 91'i memnun iken (% 13 'ü çok memnun), 2 gruptaki kullanıcıların % 53 'ü memnundur (Çok memnun olan kullanıcı yoktur). 2. gruptaki kullanıcıların % 412i konutlarının yapım standardından memnun değildir (% 11 'i hiç memnun değil). Daha önceki bölümlerde kooperatiflerde konut maliyetini düşük tutmak ve başka nedenlerden dolayı konutun yapım standardının ve işçilik kalitesinin düşük olduğu belirtilmişti. Aynı şekilde 2. gruptaki kullanıcıların (özellikle kooperatif konutlarında) konutlarının soğuğa karşı yalıtımından şikayetçi olduğu görülmektedir. Bu gruptaki kullanıcıların %30'u evin soğuğa karşı yalıtımından şikayetçi iken, %59'u memnundur.

1. gruptaki kullanıcıların % 79'u konutlarının pencere boyutlarından memnun iken (% 16'sı çok memnun), 2. gruptaki kullanıcıların % 71'i pencere boyutlarından memnundur. 1. gruptaki kullanıcıların %91'i evin dış cephe renginden memnun iken , memnun olmayan kullanıcı yoktur. 2. grupta ise kullanıcıların %76'sı dış cephe

Tablo 5.9 Kullanıcıların konuttan memnuniyetlerinin değerlendirilmesi (1. grup)

		Çok memnunum	Memnunum	Ne memnunum ne memnun değilim	Memnun değilim	Hiç memnun değilim
Evin büyüklüğünden		%30	%64	%3	%3	%0
Odaların	büyükliğünden	%20	%60	%15	%5	%0
	kullanılırlılığında	%16	%66	%13	%3	%3
	yerinden	%19	%66	%9	%3	%3
Banyonun	büyükliğünden	%16	%72	%3	%9	%0
	kullanılırlılığında	%16	%78	%0	%6	%0
	yerinden	%13	%72	%3	%9	%3
Mutfağın	büyükliğünden	%22	%50	%8	%20	%0
	kullanılırlılığında	%19	%81	%0	%0	%0
	yerinden	%20	%68	%3	%10	%0
Evin planından		%17	%69	%9	%3	%3
Depolama hacimlerinden		%16	%68	%10	%6	%0
Manzarasından		%25	%63	%6	%6	%0
Yapım standardından		%13	%78	%3	%3	%3
Depreme dayanıklılığından		%16	%61	%6	%16	%0
Güneş ışığı almasından		%29	%68	%0	%3	%0
Soğuğa karşı yalıtımından		%13	%58	%10	%10	%10
Pencere boyutlarından		%16	%63	%9	%13	%0
Hırsıza karşı emniyetli oluşundan		%10	%34	%41	%14	%0
Merdiven genişliğinden		%14	%76	%7	%3	%0
Evin genel Konforundan		%16	%71	%7	%3	%3
Evin Dış renginden		%10	%81	%9	%0	%0
Evin Bahçe büyüklüğünden		%16	%72	%6	%6	%0
Komşuluk ilişkilerinden		%16	%68	%6	%10	%0
Genel olarak bu evde yaşamaktan		%28	%66	%3	%3	%0
Bu semtte yaşamaktan		%26	%71	%3	%0	%0
Genel olarak hayattan		%23	%71	%3	%3	%0

Tablo 5.10 Kullanıcıların konuttan memnuniyetlerinin değerlendirilmesi (2. grup)

		Çok memnunum	Memnunum	Ne memnunum ne memnun değilim	Memnun değilim	Hiç memnun değilim
Evin büyüklüğünden		%15	%60	%10	%10	%5
Odaların	büüklüğünden	%10	%60	%20	%5	%5
	kullanılışlılığından	%6	%60	%16	%10	%8
	yerinden	%6	%70	%6	%6	%12
Banyonun	büüklüğünden	%0	%71	%12	%18	%0
	kullanılışlılığından	%0	%88	%6	%6	%0
	yerinden	%0	%88	%0	%13	%0
Mutfağın	büüklüğünden	%22	%39	%0	%39	%0
	kullanılışlılığından	%18	%76	%0	%6	%0
	Yerinden	%13	%50	%6	%25	%6
Evin planından		%6	%47	%22	%15	%10
Depolama hacimlerinden		%12	%65	%9	%10	%5
Manzarasından		%12	%76	%12	%0	%0
Yapım standardından		%0	%53	%6	%30	%11
Depreme dayanıklılığından		%0	%60	%20	%7	%13
Güneş ışığı almasından		%6	%67	%6	%17	%6
Soğuğa karşı yalıtımından		%0	%59	%12	%24	%6
Pencere boyutlarından		%0	%71	%12	%12	%6
Hırsıza karşı emniyetli oluşundan		%0	%39	%28	%33	%0
Merdiven genişliğinden		%6	%81	%0	%13	%0
Evin genel Konforundan		%6	%76	%10	%5	%3
Evin Dış renginden		%0	%76	%11	%5	%5
Evin Bahçe büyüklüğünden		%12	%71	%6	%12	%0
Komşuluk ilişkilerinden		%13	%56	%19	%6	%6
Genel olarak bu evde yaşamaktan		%10	%78	%6	%6	%0
Bu semtte yaşamaktan		%24	%76	%0	%0	%0
Genel olarak hayattan		%6	%88	%0	%0	%6

renginden memnundur. Sonuçta genel olarak evin genel konforundan 1 gruptaki kullanıcıların %87 'si memnun (%16'sı çok memnun), % 6'sı memnun değil, 2. gruptaki kullanıcıların %82'si memnun (%6 'sı çok memnun) ve %8'i memnun değildir. Aynı şekilde kullanıcıların mevcut konutlarından memnuniyetinde ise 1. gruptakilerin %94'ü memnun (%28'i çok memnun), 2. gruptaki kullanıcıların %88'i memnun (%10 'u çok memnun) dur. Her iki grup için de konutta yaşamaktan memnuniyet oranı, apartman konutlarında yaşayan kullanıcılara göre (Türkoğlu (1993), Alkan (1999) apartman konutlarında İstanbul ve Ankara'da kullanıcı memnuniyetini incelemiştir) daha yüksek oranda memnun oldukları söylenebilir.

5.1.7. Araştırma Kapsamında İncelenen Konutlardan Örnekler

Bu bölümde anket yolu ile elde edilen bulguların gözlem ve ölçme ile pekiştirilmesi amaçlanmaktadır. Kullanıcıların konut içinde yaptıkları değişiklikleri fotoğraf ile ifade etmek zor olduğundan, değişiklikler ile ilgili verilecek örnekler planlarla da ifade edilmeye çalışılacaktır. İncelenen örnekler içinde en ilginç sayılabilecek örneklerden birisi Resim 5.1'de verilmiştir. Bu konutun (1 nolu örnek) kullanıcısı, konutunda çok fazla çıkma olduğundan dolayı deprem karşı dayanıksız olduğunu düşünerek çıkmaların altına demir kolon/direkler ile destek yapmış ve deprem dayanımının arttığını düşünerek psikolojik olarak rahatladığını belirtmiştir.

Meram 'da konutunu mimara danışmaksızın, sadece usta aracılığıyla yaptıran iki kullanıcının (2 ve 3 nolu örnekler) ek kat çıkarak büyük çapta bir değişiklik yaptıkları görülmüştür. Kullanıcılar yine bu değişiklikleri yaptırırken bir mimarın yardımını almamış, bir ustaya danışmayı tercih etmişlerdir. Bu kullanıcılardan 2 nolu örneğin sahibi (Resim 5.2.a) konutunda yaptığı değişikliği, planın kullanışsız olmasının yanı sıra, çocuğunun evlenerek yanına yerleşmesinden dolayı ek mekan ihtiyacından dolayı olduğunu belirtirken, üç nolu örneğin kullanıcısı (Resim 5.2.b) konutunun planının çok kullanışsız olması yanında ısı yalıtımının çok kötü olduğunu, konutu iyileştirme yerine üst kata yeni bir konut yaparak çözüm aradığını belirtmiştir. İki nolu örnek evin kullanıcısı yaptığı değişikliklerde ve eklemelerde

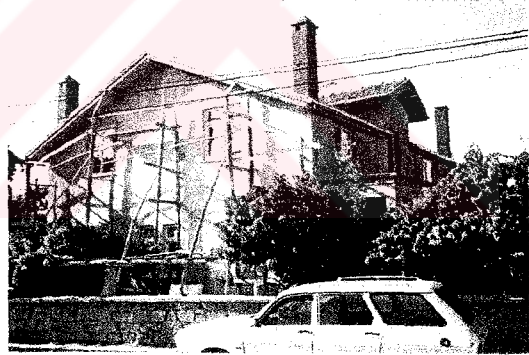
istediği gibi bir mekan elde edemediğini belirtmiştir (örneğin; yukarıda yapılan mekan eklemesinde çatı yüksekliği hesap edilmediği için odaların yüksekliği odanın yarısından itibaren çok azalmaktadır) ve yine bir mimara danışmadığı dikkat çekicidir.

Resim 5.1 Kullanıcının konutunun depreme dayanıksız olduğunu düşünen tüm konsolların altına boru dikmeler koyarak yaptığı değişiklik (1 nolu örnek ev)

a)

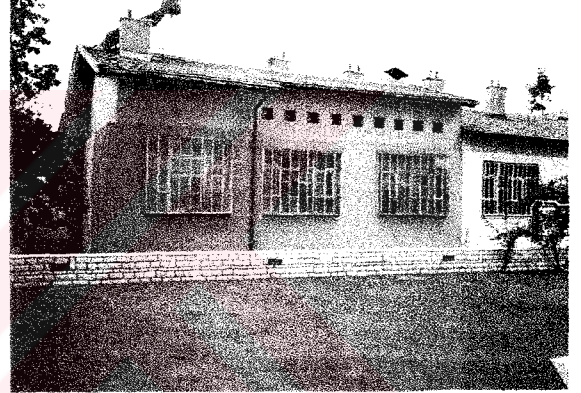
b)

Resim 5.2 Kullanıcıların bir mimara danışmaksızın kat ilavesi ile yaptıkları değişiklikler (2 ve 3 nolu örnekler)

Resim 5.3 'de ise konutunda yaptığı değişiklikleri bir mimara danışarak gerçekleştiren bir kullanıcının konutunun değiştirilmiş ve benzer bir konutun (önceki durumunu simgelemek için) durumu gösterilmiştir (dört nolu örnek) . Bu konut kooperatif aracılığıyla gerçekleştirilen (30 yıllık) bir konuttur. Kullanıcı, aynı tipte ve mevkide 2 adet daha konutu bulunduğunu ve bunlarda da daha farklı değişiklikler

yaptığını ifade etmiştir. Bu konutun taşıyıcı sistemi desteklenmiş ve her mekanda değişiklik yapılmış, üste yeni bir kat eklenmiştir (Şekil 5.23, Resim 5.4).

Bu değişiklikler yapılırken malzemelerin kaliteli ve farklı olmasına özen gösterilmiştir. Planlardan da görüleceği gibi tuvalet mekanının yeri değiştirilerek ve mevcut planda olan depo kaldırılarak mutfak ve antre genişletilmiştir. Girişte camekanla rüzgarlık mekanı oluşturulmuştur. Mutfak ile yemek odasının arasındaki duvar kaldırılmış mekanın daha ferah gözükmesi sağlanmıştır. Salonda ve bir odada teras dahil edilerek mekanda büyütme yapılmıştır. Üst kata çıkış merdiveni salonda sağlanmış ve üst katta 5 oda ve banyo mekanları oluşturulmuştur. Kullanıcı bu değişikliklerden sonra çok memnun olduğunu belirtmiştir.

a)

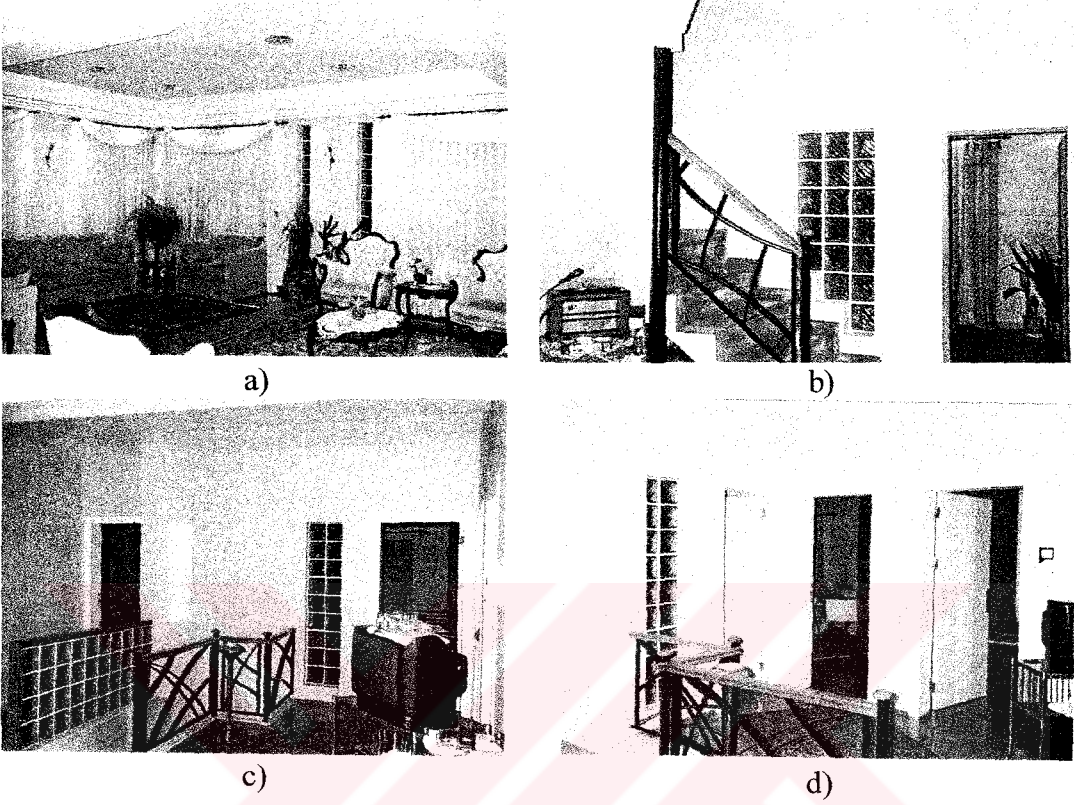
b)

Resim 5.3 Konutun değiştirilmiş (a) ve benzer bir konutun önceki durumu (b)
(4 nolu örnek)

b)

Şekil 5.23 Konutun önceki planı (a) ve konutun değişimden sonraki planı (b) (4. örnek)

Resim 5.4 Dört nolu konut içinden değişikliklerden örnekler

a) Zemin kat salon

b) Sonradan yapılan kata çıkış merdiveni

c-d-e) Üst kat

5 nolu örnek konut, mimar-kullanıcı ilişkisinde, tasarım aşamasında katılımın yüksek olduğu bir örnektir. Bu konutun tasarımı ve yapımı sırasında kullanıcı daha önce yaptırmış olduğu konutunda karşılaştığı sorunlarla tekrar karşılaşmak istememiş ve özellikle bu sorunların üzerinde durmuştur. Örneğin daha önceki konutunda betonarme elemanlardan dolayı oluşan ısı kaybından şikayetçi olduğundan bu konutun yapımında gaz beton kullanmış, betonarme kolon ve kirişlerin de dışında yalıtım malzemesi ile tecrit edilmiştir. Fonksiyonel olarak, konutundan oldukça memnun olduğunu belirtmektedir. Kullanıcı, mimarın sorun olacağını belirtmesine rağmen rüzgarlık mekanını yaptırmamıştır. Kullanıcı bu isteğinin yanlış olduğunun farkına varmış ve gelecekte girişin önünün camekanlı bir bölümle kapattıracağını

belirtmektedir. Estetik olarak, dış cephe malzemelerinde de seçimi kullanıcının kendisi yaptırmıştır ve cephedeki renklerden, taş kaplamalardan memnundur (Resim 5.5, Şekil 5.24)

Resim 5.5 Beş nolu örnek ev

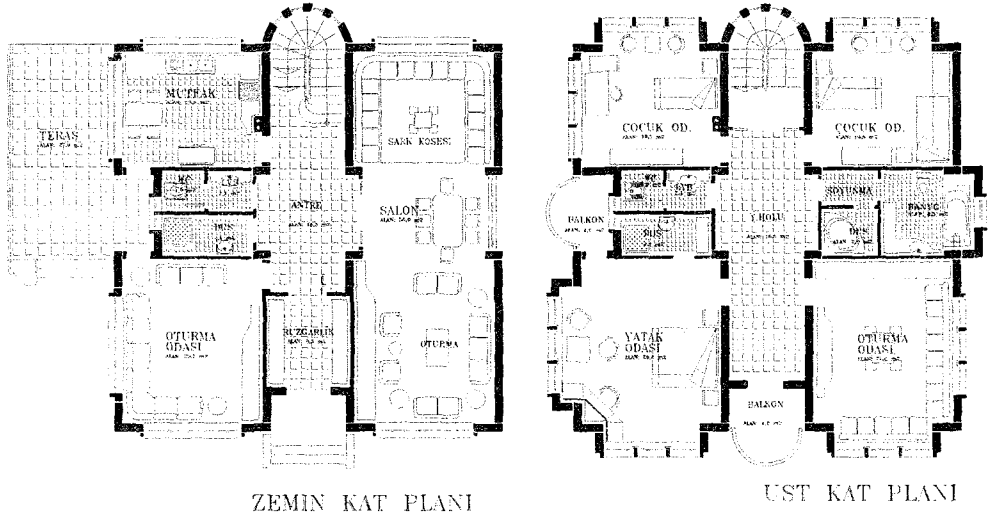

Şekil 5.24 Beş nolu örnek konutun uygulanmış zemin ve normal kat planı

6 nolu Örnek konutta, mimar-kullanıcı ilişkisinde, özellikle tasarım öncesi katılımın olduğu bir örnektir. Tasarım öncesinde aile özellikleri, istediği mekan özellikleri gibi kriterleri belirterek nasıl bir eve ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Fonksiyonel olarak kullanıcı, mutfakın konutun diğer mekanlarına göre küçük oluşu dışında genel olarak memnun olduğunu belirtmektedir. Tasarım sırasında plan olarak gördüklerinde yeterli olduğunu düşündükleri mutfakın konutta yaşamaya başladıktan sonra yeterli olmadığını görmüşlerdir. Estetik olarak, dış cephe renkleri kullanıcının isteği doğrultusunda uygulanmıştır ve sonuçtan memnundur (Resim 5.6- Şekil 5.25).

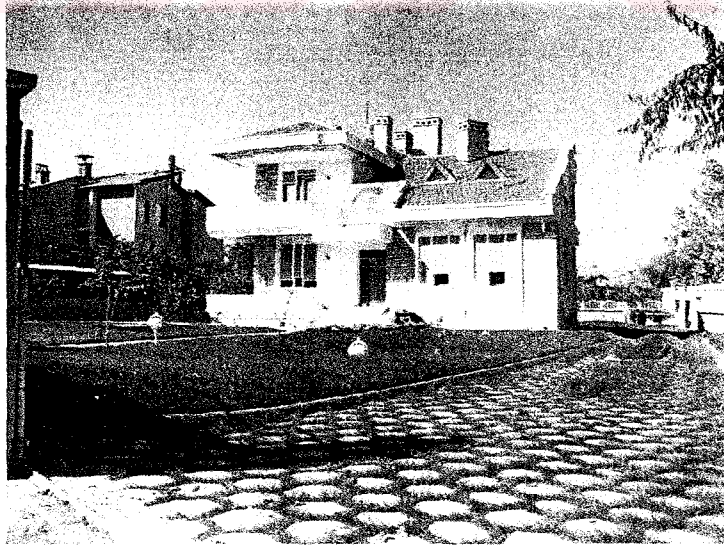

Resim 5.6 Altı nolu örnek ev

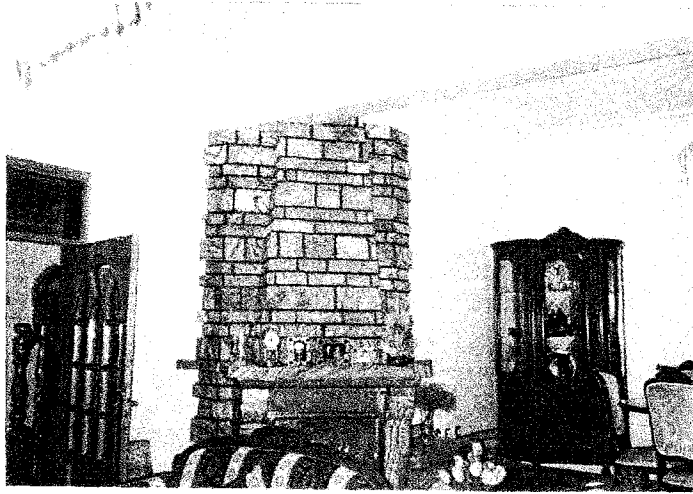

Şekil 5.25 Altı nolu örnek konutun uygulanan zemin ve üst kat planı

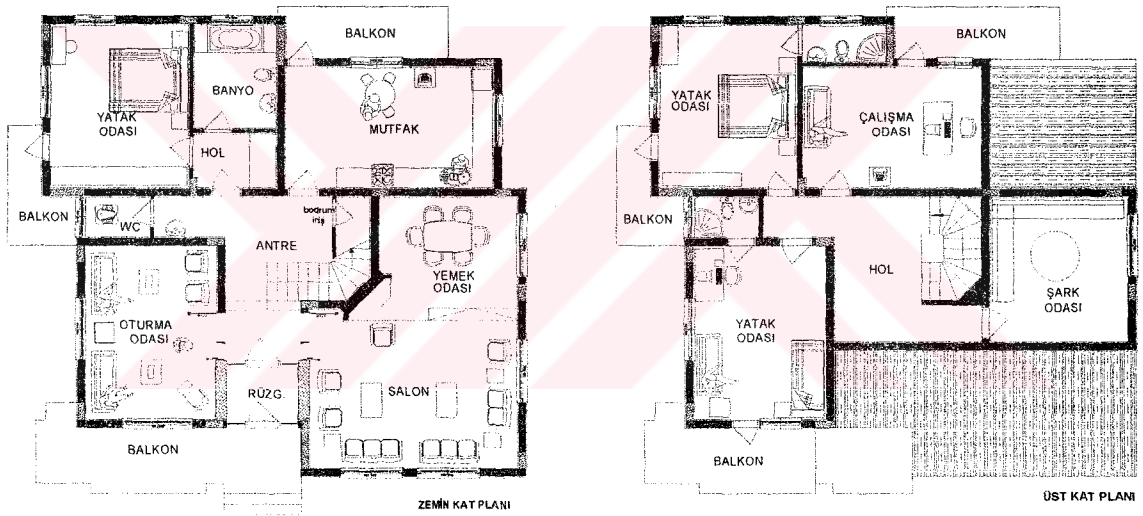
Yedi nolu örnek konutta da, mimar-kullanıcı ilişkisinde, katılımın yüksek olduğu bir örnektir (Resim 5.7). Kullanıcının hem tasarım öncesi, hem de tasarım sırasında katılımları olmuştur. Ancak mimar bu konutta kullanıcının fikrine etki ederek uygulamalarda bulunmuş ve kullanıcı bu konularda isteğinin gerçekleşmediğini düşünmektedir. Örneğin kullanıcı konutun zemin katındaki balkonları bahçeyle iç içe olması açısından bahçe kotunda istemiş ancak mimar ikna ederek subasman kotunda yapmıştır. Oturma odası ve salon pencerelerinin alt yüksekliklerinin alçak olmasını istemiş, bunda da mimar yalıtımın problem olacağını belirtmiş ve pencere alt yüksekliğini 100 cm uygulamıştır. Kullanıcı evinde şömine istemiş ancak uygulanan şöminenin yerinden, tekniğine uygun yapılmadığından ve memnun olmadığından kullanmamaktadır (Resim 5.8). Kullanıcı zemin katta oturma odası, salon ve mutfak dışında, ebeveyn yatak odası düzenlenmesini istemiştir. Böyle bir düzenlemeyi istemesinin nedenini daha önce konut yaptıran ve hala kullanan tanıdıklarına sorduğunu ve tanıdıklarının yatak odası ve oturma odasının üst katta olmasının sorun yarattığını ve yorucu olduğunu söylediklerini belirtmiştir. Bu işleyişten de oldukça memnundur. Genel olarak konutundan memnun olduğunu belirtmektedir (Şekil 5.26).

Resim 5.7 Yedi nolu örnek konut

Resim 5.8 Kullanıcı şöminenin yerinden ve tekniğine uygun yapılmadığından memnun olmadığı için kullanmamaktadır (7. örnek)

Şekil 5.26 Yedi nolu örnek konutun uygulanan zemin kat ve üst kat planı

8 nolu örnek konut, mimar kullanıcı ilişkisi ile yapılmış bir başka örnektir (Resim 5.9). Konuttan hem fonksiyonel hem de estetik olarak oldukça memnunnlardır. Konutlarında tek sorun olarak düşündükleri, estetik olarak memnun oldukları ancak yazın dış cephe malzemesinde cam tuğla uygulanmasıdır. Kullanıcı cam tuğlanın iç yüzeyine film kapatmakla buna çözüm getirmeyi düşünülmektedir (Resim 5.10).

Resim 5.9 Sekiz nolu örnek konut

Resim 5.10 Kullanıcı merdiven kovanındaki cam tuğlalardan kullanıcı şikayetçidir
(8. örnek)

9 nolu örnek konut tipi, kooperatif aracılığıyla yapılmış örneklerdir. Bu kooperatif konutlarından üçüyle görüşülmüş ve üçünde de yapılan değişikliklerden sonraki haliyle memnun oldukları saptanmıştır. Bu konutlarda yapım standardı oldukça düşüktür. Konutun dış cephe sıvası döküldüğü için konutların kullanıcılarının büyük çoğunluğu konutun sıvasını ve boyasını tekrar yaptırmak zorunda kalmıştır. Ancak yeni başlayan bir akımla farklı renkler kullanılmış (ilk halinde duvarlar beyaz ve doğramalar yeşildir) ve kooperatif bütünlüğü bozulmuştur. Renklerde değişiklik yapanlar bu renklerden memnun olmasına karşın renklerin

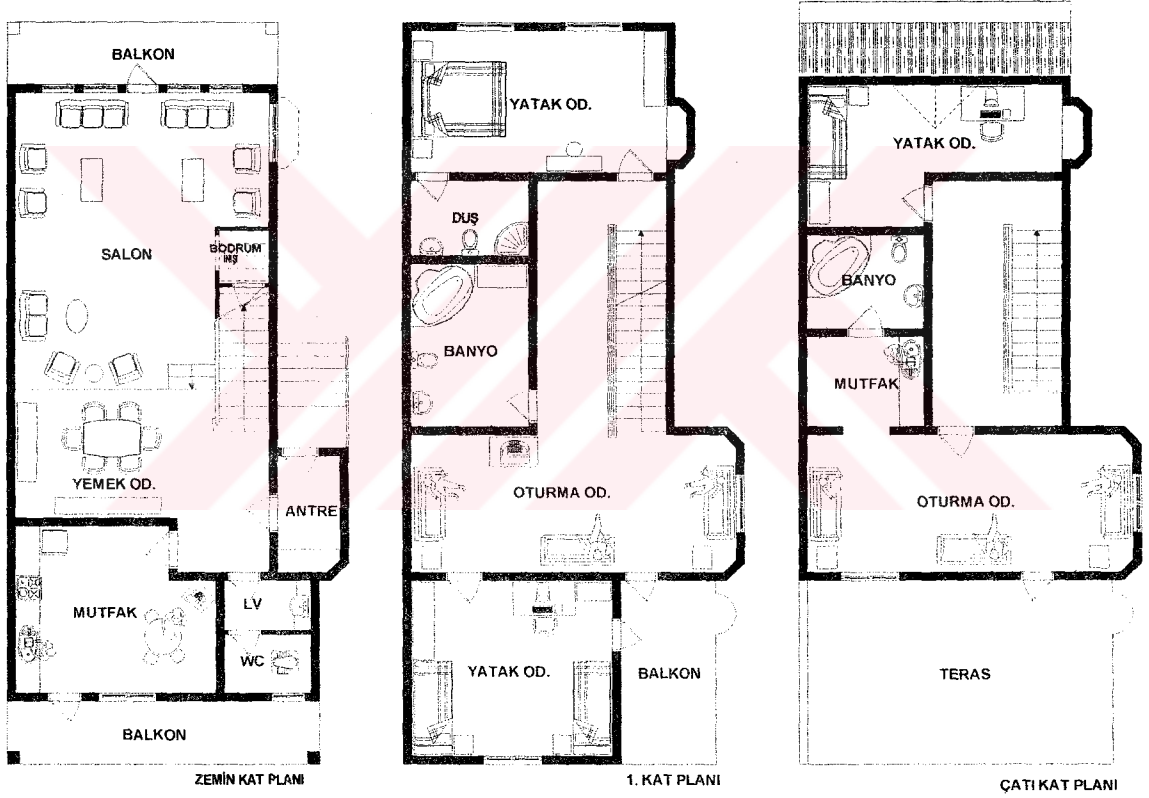
bozulmaması gerektiğini düşünen diğer kullanıcılar bu durumun görüntü kirliliğine neden olduğunu ifade etmektedirler (Resim 5.11). Kullanıcılar bu konutun mutfağının küçük olduğunu düşünerek balkonu kapatıp mutfığa dahil ederek daha büyük mekan elde etmeye çalışmışlardır. Çatıda düzenlenen odayı büyütmek ve daha fazla ışık almasını sağlamak amacıyla çatıda değişik uygulamalarda bulunmuşlardır (Resim 5.12). Bu konutlarda kullanıcılar, salon ve mutfağın zemin katta, oturma odası ve yatak odalarının üst katta düzenlendiğini, oturma odasında akşam otururken mutfaktan bir şey lazım olduğunda veya evden çıktıktan sonra yatak odasında bir şey unuttuğunda yukarı çıkıp inmenin zor olduğunu belirtmişlerdir. Şekil 5.27 'de 9 nolu örneğin planı verilmiştir.

Resim 5.11 Kullanıcıların dış cephe renginde yaptığı değişiklikler (9. örnek)

Resim 5.12 Kullanıcılar çatıda düzenlenen odayı büyütmek amacıyla çatıda değişik uygulamalarda bulunmuşlardır (9. örnek)

Şekil 5.27 Dokuz nolu örneğin uygulanan kat planları

10 nolu konutta kooperatif aracılığıyla yapılmış örneklerdendir. Bu konutta 2 kullanıcıyla görüşülmüş ve konutta yapılan değişikliklerden sonra memnun oldukları belirtilmiştir. Bu konutlarda mutfak balkonun mutfaka dahil edilmesi ve oturma

odası ile mutfak arasındaki duvarın kaldırılarak büyük bir mekan elde edilmesi görüşülen iki konutta da yapılmış değişiklikler olarak gözlenmişlerdir. Yemek hazırlama ve yemek sonrası yapılan işlerden dolayı evin hanımının ailenin toplu olarak bulunduğu oturma odasından ayrı olmaması amacıyla bu değişiklik yapılmış ve bu kullanımdan memnun oldukları tespit edilmiştir (Resim 5.13). Görüşülen konutlardan birinde giriş mekanı rüzgarlık olarak kapatılmış, içte düzenlenen rüzgarlık kapısı kaldırılmış ve geniş bir antre kazanılmıştır (Resim 5.14). Tuvalet ile lavabo arasındaki kapı kaldırılmış, tek bir mekan olarak düzenlenmiştir (Resim 5.15). Üst katta iki oda birleştirilmiş, ebeveyn odasında giyinme odası ayrılmıştır (Resim 5.16). Diğer konutta da farklı olarak salon balkonu salona dahil edilmiştir (Resim 5.17).

Resim 5.13 Balkonun kapatılması ve mutfakla oturma odasının birleştirilmesi

(10. örnek)

a)

b)

Resim 5.14 Giriş mekanının kapatılması (10. örnek) a) açık, b) kapalı hali

Resim 5.15 Tuvalet ile lavabo arasındaki kapı kaldırılmış, tek bir mekan olarak düzenlenmiştir (10. örnek)

Resim 5.16 Üst katta iki oda birleştirilmiş, ebeveyn odasında giyinme odası ayrılmıştır (10. örnek)

Resim 5.17 Diğer konutta da farklı olarak salon balkonu salona dahil edilmiştir (10. örnek)

11 nolu konut tipi de kooperatif aracılığıyla yapılmış örneklerdir. Bu konutlardaki kullanıcıların genel isteği üzerine ruhsattan sonra büyüye bilme imkanına göre planlanmıştır. Çatı arasında sonradan odalar oluşturulmuştur (Resim 5.18).

Resim 5.18 Onbir nolu örnek konutlar kullanıcıların genel isteği üzerine ruhsattan sonra büyüye bilme imkanına göre planlanmıştır

5.2. Mimar Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Tasarıma kullanıcı katılımı ile ilgili mimarların düşüncelerini ve görüşlerini öğrenmek amacı ile Konya'da Meram bölgesinde üst gelir gurubuna tek aile evi tasarımı yapan mimarlara da bir anket uygulanmıştır (EK 2). Anket 30 mimara uygulanmıştır.

5.2.1. Mimarın Kişisel ve Mesleki Özellikleri

Anketin uygulandığı mimarların yaş ortalaması 41 iken ortalama 17 senedir mimarlık yaptıkları tespit edilmiştir. Anketin uygulandığı mimarların büyük

çoğunluğu Selçuk Üniversitesi mezunudur. Ankete sadece üç bayan mimar katılmıştır. 5-9. sorulara ciddi cevaplar verilmediğinden ankette değerlendirme dışı bırakılmıştır.

5.2.2. Mimarın Konut Tasarımlarında Dikkat Ettiği İlkeler

24. soruda (EK2) mimarlara tasarımlarında dikkat ettikleri etkenleri önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Mimarların tasarımlarında, imar durumu ve yönetmeliklerdeki kısıtlamalardan sonra 1. derecede kendi fonksiyonel anlayışlarını, 2. derecede kullanıcının fonksiyonel isteklerini, 3. derecede kendi estetik anlayışını, sonra kullanıcının estetik anlayışını ve daha sonra kullanıcının sosyo-ekonomik yapısını son olarak da teknolojik gelişmeleri göz önünde bulundurdıklarını belirtmişlerdir (Tablo 5.11).

Tablo 5.11 Mimarların tasarımlarında dikkat ettiği etkenler

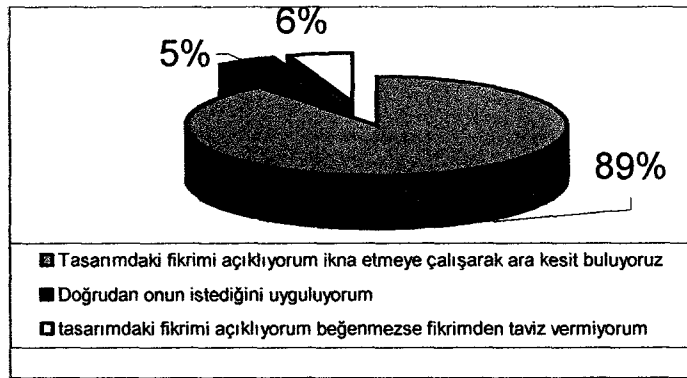
	TERCİH SIRASI					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
<i>Kendi estetik anlayışım</i>	%7	%5	%27	%36	%25	%15
<i>Kullanıcının estetik anlayışı</i>	%0	%0	%5	%27	%20	%20
<i>Kendi fonksiyonel anlayışım</i>	%50	%43	%18	%9	%0	%5
<i>Kullanıcının fonksiyonel istekleri</i>	%36	%33	%32	%9	%10	%0
<i>Kullanıcının sosyoekonomik yapısı</i>	%7	%14	%18	%5	%35	%30
<i>Teknolojik gelişmeler</i>	%0	%5	%0	%14	%10	%30

Mimarlar kullanıcılara tasarımlarını 1.derecede renkli ve tefrişli çizimlerle, 2. derecede mekan büyüklüğünü ifade için bulunan mekanla kıyas yaparak daha sonra bilgisayar simülasyonlarıyla, ve yapılan örnekleri göstererek ifade ettiklerini belirtmişlerdir (Soru 28, EK2). Maketle ve perspektifle tasarımlarını ifade etmeyi mimarlar 6. sırada değerlendirmişlerdir (Tablo 5.12).

Tablo 5.12 Kullanıcıya tasarımlarınızı nasıl ifade ediyorsunuz

	Tercih Derecesi					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
<i>Yapılan örnekleri göstererek</i>	%23	%12	%8	%11	%50	%0
<i>Renkli ve tefrişli çizimlerle</i>	%58	%41	%8	%0	%0	%0
<i>Mekan büyüklüğünü ifade için bulunan mekanla kıyas yaparak</i>	%0	%24	%23	%11	%0	%0
<i>Bilgisayar simülasyonlarıyla</i>	%4	%6	%31	%33	%0	%0
<i>Perspektiflerle</i>	%4	%12	%0	%0	%0	%0
<i>Teknik resim kurallarına uygun plan çizimleriyle</i>	%12	%6	%15	%11	%25	%0
<i>Maketlerle</i>	%0	%0	%15	%33	%25	%100

“Kullanıcı ile farklı düşündüğünüz konularda hangisini uyguluyorsunuz? ” sorusuna (Soru 73, EK2) mimarlar %89 oranında “tasarımdaki fikrimi açıklıyorum, ikna etmeye çalışarak ara kesit buluyoruz” seçeneğini tercih ederken %6 ‘sı “tasarımdaki fikrimi açıklıyorum beğenmezse fikrimden taviz vermiyorum” derken %5’i “doğrudan onun istediğini uyguluyorum” seçeneğini tercih etmişlerdir (Şekil 5.23).

Şekil 5.23 Kullanıcı ile farklı düşündüğünüz konularda hangisini uyguluyorsunuz

Mimarlar 78. soruda yöneltilen “sizce kullanıcı tasarım sürecine katılmalı mı?” sorusuna hiç bir mimar “hayır” cevabını vermezken %67’si “evet”, %33 ‘ü

kısmen seçeneğini tercih etmiştir. Mimarların %52 'si kullanıcının tasarıma katılımının faydalı olduğuna inanırken % 48 'si ise bu yöndeki soruya "kısmen" cevabını vermişlerdir (Soru 79, EK2).

5.2.3. Mimarın Kullanıcı Katılımına İlişkin Görüşleri

Mimarlara, konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasındaki etkenleri incelemek için 13 adet soru yöneltilmiş ve bu sorular dahilindeki faktörlerin olumlu yada olumsuz etkilerini ölçmek için 3 kademeli bir sakala üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir (Soru 10-22, EK2). 10 ve 11. sorularda mimarlara kullanıcının yaşının tasarıma etkisi sorulmuştur. Çoğunluk kullanıcı yaşının tasarıma etkisinin olmadığını belirtmesine karşın %31 kadarı da kullanıcı yaşının genç olmasının tasarıma olumlu etkisi olduğunu, kullanıcının yaşlı olmasının ise tasarıma olumsuz etkisinin olduğunu düşündükleri görülmektedir (%28) (Tablo 5.13).

Tablo 5.13 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasında yaşın etkisi

	Olumlu Etkiliyor	Etkisi Yok	Olumsuz Etkiliyor
<i>Kullanıcının yaşının genç olması</i>	%31	%65	%4
<i>Kullanıcının yaşlı olması</i>	%4	%68	%28

Kullanıcının eğitim durumunun bilinçli tasarım yaptırmasına etkisini değerlendirmek için mimarlara 12 ve 13. sorular yöneltilmiştir (EK2). Ankete katılan (30 adet) mimarlara göre kullanıcının eğitim seviyesi ile bilinçli tasarım yaptırması doğru orantılıdır (Tablo 5.14).

Tablo 5.14 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasında eğitimin etkisi

	Olumlu Etkiliyor	Etkisi Yok	Olumsuz Etkiliyor
<i>Kullanıcının eğitim durumunun yüksek olması</i>	%81	%11	%8
<i>Kullanıcının eğitim durumunun düşük olması</i>	%3	%18	%79

Kullanıcının ekonomik durumu ile ilgili soruya (Soru 14-15; EK2) mimarlarının büyük çoğunluğu , ekonomik durumun seviyesi artıka tasarımıdaki bilincin arttığı, ekonomik seviyenin düşmesi ile tasarımıdaki kullanıcı bilincinin düştüğü yönünde görüş bildirmişlerdir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmada ekonomik durumunun etkisi

	Olumlu Etkiliyor	Etkisi Yok	Olumsuz Etkiliyor
<i>Kullanıcının ekonomik durumunun iyi olması</i>	%88	%6	%6
<i>Kullanıcının ekonomik durumunun düşük olması</i>	%0	%27	%73

Ankete katılan mimarların büyük çoğunluğu, kullanıcının cinsiyetinin bilinçli tasarıma etkisinin olmadığını düşünürken bazı mimarların da kullanıcının bayan olmasının tasarıma olumlu etki yaptığını düşündükleri görülmektedir (Soru 16-17, EK2) (Tablo 5.16).

Tablo 5.16 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmada cinsiyetin etkisi

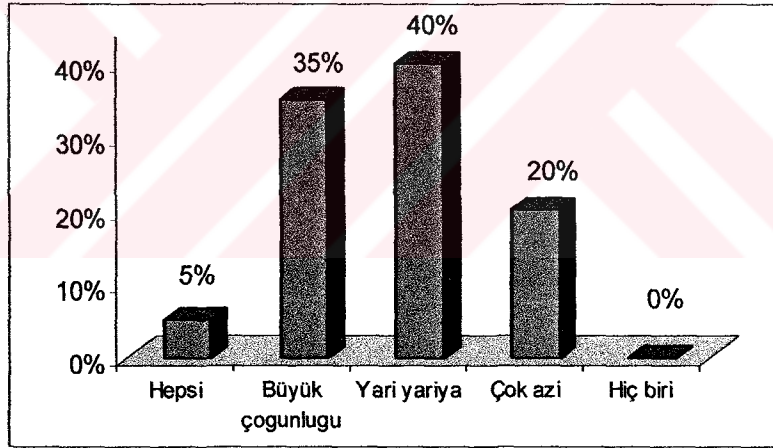
	Olumlu Etkiliyor	Etkisi Yok	Olumsuz Etkiliyor
<i>Kullanıcının erkek olması</i>	%12	%66	%12
<i>Kullanıcının bayan olması</i>	%37	%52	%11

Ankete katılan mimarlar, kullanıcının sosyal statüsü, gelenekleri ve alışkanlıkları, mimari ile ilgili hobisinin olması ve daha önce konut yaptırmış olması bilinçli tasarım yaptırmada olumlu etki yaparken, daha önce kiracı olarak oturmuş olmasının herhangi bir tesirinin olmadığını belirtmişlerdir (Soru 18, 19, 20, 21, 22, EK2). Ayrıca bu kısımda mimarlar kullanıcının mimarın değerini bilmesinin ve mimara güven duymasının ve teknolojiiden yararlanma isteğinin kullanıcının bilinçli tasarım yaptırmada olumlu etki yaptığını da belirtmişlerdir (Tablo 5.17).

Tablo 5.17 Konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmasındaki etkenler

	Olumlu Etkiliyor	Etkisi Yok	Olumsuz Etkiliyor
<i>Kullanıcının sosyal statüsü</i>	% 95	% 5	% 0
<i>Kullanıcının gelenekleri, alışkanlıkları</i>	% 48	% 7	% 45
<i>Kullanıcının mimari ile ilgili hobisinin olması</i>	%77	%0	%23
<i>Kullanıcının daha önce konut yaptırmış olması</i>	%74	%4	%22
<i>Kullanıcının daha önce kiracı olarak oturmuş olması</i>	%22	%63	%15

25. soruda (EK2) mimarlara tasarım aşamasında konut kullanıcılarının ne kadarının tasarıma katıldığı sorulmuştur. Mimarlar %40 oranında “yarı yarıya” şikkını seçmişlerdir. Fakat “Hepsi” veya “Büyük çoğunluğu” seçeneklerini tercih edenler, “Çok azı” veya “Hiçbiri” seçeneklerini tercih edenlerden fazladır (Şekil 5.29).

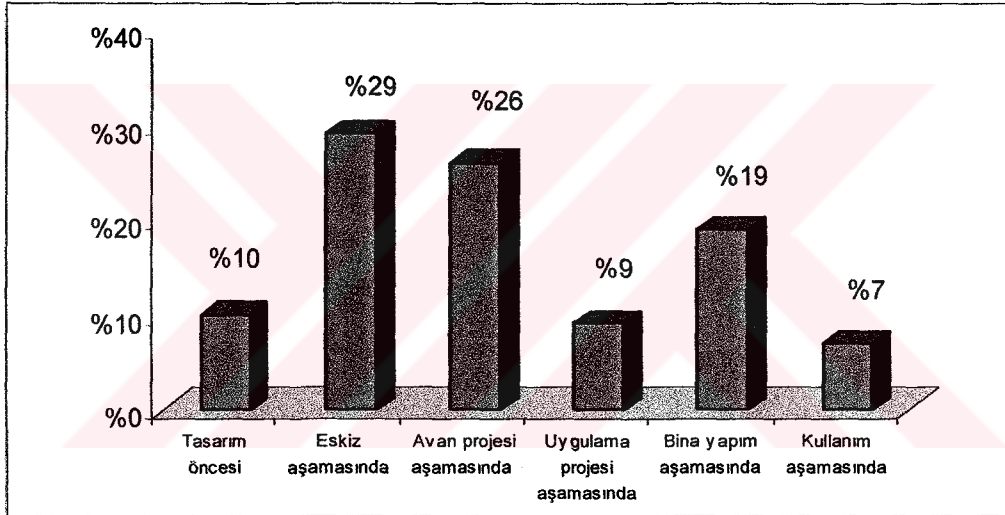
Şekil 5.29 Tasarım aşamasında konut kullanıcılarının ne kadarı tasarıma katılmaktadır?

“Konut tasarımı yapılırken kullanıcı tasarım sürecine katılıyor mu ?” sorusuna mimarların %70 si “kısmen” cevabını verirken %25 ‘si “evet”, %5 ‘i hayır cevabını vermişlerdir (Soru 77, EK2).

Ankete katılan mimarlar kullanıcıların çoğunlukla (%74) yön-mekan ilişkisi gibi kabullerle geldiklerini belirtmişlerdir (Soru 27, EK2). Mimarların %11’i ise

kullanıcıların “mimar en doğru çözüm üretir” düşüncesiyle tasarıma katılmadığını, %4’ü ise ön çalışmada teklif hazırladığını belirtmiştir. 27. soruda verilen seçeneklere ek olarak mimarlar; kullanıcıların, tasarım öncesi özel isteklerini belirttiklerini, eskiz safhasında katıldıklarını, hayallerindeki projeyi ve bina kullanımı ve ekonomi ile ilgili istek ve durumlarını anlattıklarını belirtmişlerdir.

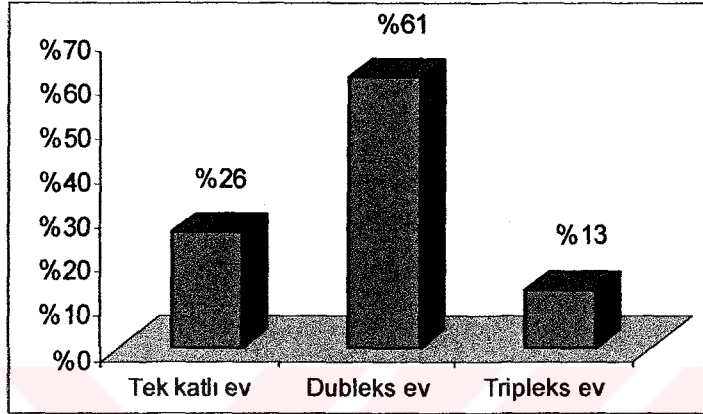
Ankete katılan mimarlara 26. soruda kullanıcıların konutun oluşumunda en çok hangi aşamada katıldığı sorulmuştur. Mimarlar, kullanıcıların daha çok eskiz (etüd) aşamasında ve daha sonra avan (ön) proje aşamasında tasarıma katıldığını belirtmişlerdir (Şekil 5.30). Ayrıca bir mimar bu soruya “ekonomik gücü olmayan hiç mimara uğramıyor bildiği gibi yapıyor” not olarak düşmüştür.

Şekil 5.30 Kullanıcılar konut oluşmasında en çok hangi aşamada katılıyor

Çalışmaya katılan mimarlar müstakil ev yaptırmak için gelen kullanıcıların konut biçimine dönük olarak daha çok dubleks evi (%61), daha sonra ise tek katlı evi tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.31) (Araştırma yapılan bölgede imar durumu iki kata izin vermektedir. İmar yönetmeliği çatı arası kullanımına izin verdiğinden maksimum tripleks düzenleme yapılabileceğinden sorular bu esneklik içinde düzenlenmiştir). Dubleks evin tercih edilme sebeplerini mimarlar; “zemin katın yaşama, 1. katın yatma mekanı olarak kullanılma isteği” veya “alt katta yaşama mekanları üst katta fazlaları”, “mahremiyet”, “özentî”, “apartmandan bahçeli eve

geçerken farklı arayışlardan” veya “imar kısıtlamaları ve daha rahat kullanım istemeleri” olarak belirtirlerken tek katlı evin tercih sebeplerini; “kolay kullanım”, “kullanışlı düz ayak olması”, “rahatlık” veya “merdiven çıkma zorluğu” tripleks evin tercih nedenlerini; “evin büyük olması” veya “ekonomik güç gösterisi” olarak belirtmişlerdir (Soru 29, EK2).

Şekil 5.31 Konut yaptırmak için gelen kullanıcıların konut biçimine dönük istekleri

Tasarımda kullanıcıların beklentilerinin ne oranda olduğunu ölçmek amacı ile mimarlara kullanıcıların tasarım öncesi ve tasarım aşamasında olası isteklerini değerlendirebilecekleri 5 aşamalı bir skala hazırlanmıştır (Soru 32-61, EK2). Bu skalada mimarlardan söz konusu istekleri kullanıcıların ne kadarının istediği (hepsi, büyük çoğunluğu, yarı yarıya, çok azı ve hiçbiri) şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir (Tablo 5.18). Sorudaki isteklerin belirlenmesi için anket çalışması hazırlanırken 4 adet mimarla ön görüşme yapılarak kullanıcı/müşterilerin çoğunlukla talep ettikleri istekleri öğrenilmiştir.

Tablo 5.18 Kullanıcıların tasarımdan beklentileri

Kullanıcılar	Hepsi	Büyük çoğunluğu	Yarı yarıya	Çok azı	Hiçbiri
Arsaya sığabilecek maksimum alan istiyor	%26	%63	%5	%5	%0
Planın fonksiyonelliğinden çok cephenin güzelliğine önem veriyor	%0	%17	%33	%50	%0
Yönlenme-manzaraya önem veriyor	%11	%47	%37	%5	%0
Yapılmış yapıları örnek göstererek planlama istiyor	%0	%39	%27	%34	%0
Cephenin geleneksel olmasına önem veriyor	%0	%6	%21	%68	%5
Cephenin modern olmasına önem veriyor	%0	%22	%44	%28	%6
Taşıyıcı sistem ile ilgili betonarme/yığma tercihini belirtiyor	%13	%56	%25	%6	%0
Odaların büyüklüğüne müdahale ediyor	%15	%50	%20	%15	%0
Büyük teras düzenlemesi istiyor	%0	%11	%33	%56	%0
Çalışma odası istiyor	%0	%6	%22	%72	%
Çatıda oda ve teras düzenlemesi istiyor	%5	%65	%20	%10	%0
Hangi mekanların birbiriyle ilişkili olmasını istediğini belirtiyor	%5	%40	%25	%30	%0
Hangi ısıtma sistemini tercih ettiğini belirtiyor	%20	%30	%40	%10	%0
Ayrı depolama hacmi istiyor	%5	%16	%21	%58	%0
Odalara duş istiyor	%0	%40	%25	%35	%0
Odaların aydınlık/pencerelerin büyük olmasını istiyor	%0	%42	%48	%10	%0
Pencerelerin temizliğinin kolay olacak şekilde bölmelenmesini istiyor	%5	%15	%40	%35	%5
Salonun ikiye bölünebilir olmasını istiyor	%0	%5	%25	%65	%5
Mutfakta kahvaltı bölümü düzenlenmesini istiyor	%10	%38	%29	%24	%0
Balkon veya terasta barbekü istiyor	%5	%25	%15	%55	%0
Şömine istiyor	%5	%5	%21	%69	%0
Ruhsattan sonra büyütebilme imkanı istiyor	%5	%15	%15	%60	%5
Merdivenlerin büyüklüğünün eşya taşımaya uygun olmasını istiyor	%15	%30	%30	%20	%5
Bodrum kat kullanımı istiyor	%0	%36	%44	%20	%0
Bodrumda havuz yada sauna istiyor	%0	%0	%5	%86	%9
Otoparkın bodrumda düzenlenmesini istiyor	%5	%0	%35	%55	%5
Kapalı otoparkın bina dışında bahçede düzenlenmesini istiyor	%0	%30	%25	%40	%5
Düzenlenmiş bir bahçe istiyor	%16	%0	%21	%58	%5
Güneşten maksimum faydalanmak istiyor	%25	%30	%30	%15	%0
Yalıtıma önem verilmesini istiyor	%5	%60	%25	%10	%0

Tablo 5.18 ‘den kullanıcıların en çok oranda talepte bulundukları istek arsaya sığabilecek maksimum alan olduğu görülmektedir. Kullanıcıların çoğunlukla odaların aydınlık/pencerelerin büyük olmasını istediği, yönlenme-manzaraya önem verdiği, odaların büyüklüğüne müdahale ettiği, çatıda oda ve teras düzenlemesi istediği, mekanların birbiriyle ilişkisine müdahale ettiği, bodrum kat kullanımı istediği, ayrıca taşıyıcı sistem ile ilgili betonarme/yığma tercihini belirttiği, ısıtma sistemi tercihini belirttiği, güneşten maksimum faydalanmak istediği ve yalıtıma önem verilmesini istediği belirlenmiştir.

Kullanıcıların büyük çoğunluğu olmasa da mimarlara göre yarısının yapılmış yapıları örnek göstererek planlama istediği, cephenin modern olmasına önem verdiği, odalara duş istediği, mutfakta kahvaltı bölümü düzenlenmesini istediği, merdivenlerin büyüklüğünün eşya taşımaya uygun olmasını istediği tespit edilmiştir. Yine mimarlar, kullanıcıların/müşterilerin çok azının veya hiçbirinin planın fonksiyonelliğinden çok cephenin güzelliğine önem verdiğini, cephenin geleneksel olmasına önem verdiğini, çalışma odası istediğini, büyük teras düzenlemesi istediğini, salonun ikiye bölünebilir olmasını istediğini, balkon veya terasta barbekü istediğini, şömine istediğini, ruhsattan sonra büyütebilme imkanı istediğini, otoparkın bodrumda düzenlenmesini istediğini, bodrumda havuz yada sauna istediğini, düzenlenmiş bir bahçe istediğini belirtmişlerdir.

Mimarlar, kullanıcıların yapım aşamasında müdahalelerinin ne oranda olduğunu, 5 aşamalı bir skala üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir (soru 62-72, EK 2). Bir önceki skaladaki soruların (soru 32-61) belirlendiği şekilde bu skaladaki soruların belirlenmesinde de ön çalışma sırasında görüşülen mimarlardan tespit edilen faktörler göz önüne alınmıştır (Tablo 5.19).

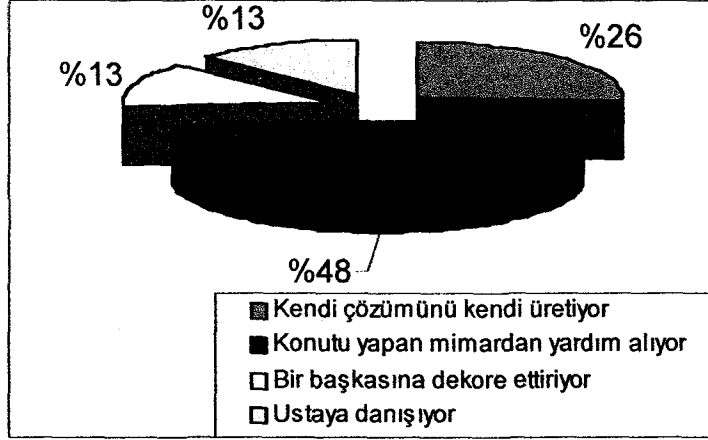
Tablo 5.19 Kullanıcının yapım aşamasında müdahale oranı

Kullanıcılar	Hepsi	Büyük çoğunluğu	Yarı yarıya	Çok azı	Hiçbiri
Dış cephe rengine kendi karar veriyor/değiştiriyor	%4	%35	%31	%27	%4
Doğrama malzemelerine karar veriyor/değiştiriyor	%0	%30	%37	%30	%4
Dış cephede taş kaplama yapılmasını istiyor	%4	%0	%22	%70	%4
Fazla baca çıkmaması (cephe açısından) istiyor	%0	%8	%12	%54	%27
Her odada telefon TV. tesisatı istiyor	%15	%46	%23	%15	%0
Oda duvarlarında rengi kendi belirliyor	%19	%31	%31	%15	%4
Odalarda kaplama malzemelerini kendi belirliyor	%15	%26	%48	%11	%0
Yalıtımla ilgili detaylara müdahale ediyor	%0	%4	%15	%52	%30
Alçı tavan düzenlemeleri istiyor	%4	%19	%33	%41	%4
Mutfak tezgahının yerini kendi belirliyor	%4	%15	%15	%46	%19
Kiriş ve kolonların odada dış yapmamasını istiyor	%19	%27	%31	%15	%8

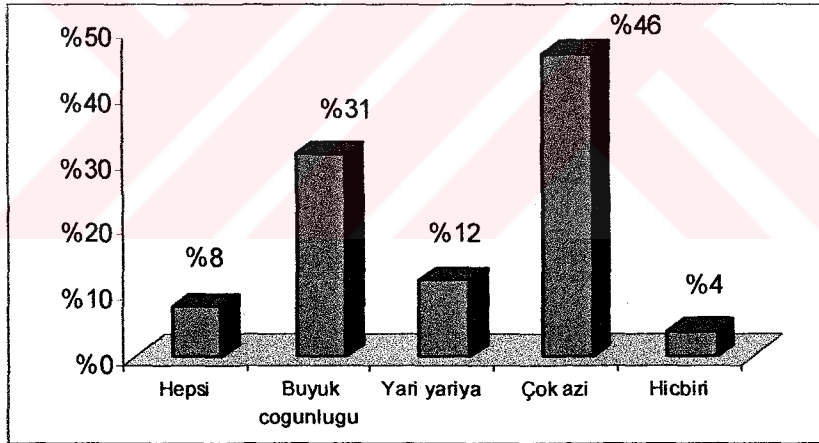
Kullanıcıların yapım aşamasında konutun dış cephe rengine karar verdiği/değiştirdiği, odaların duvar renklerini belirlediği, odalarda kaplama malzemelerine karar verdiği ve her odada TV/telefon tesisatı istediği belirlenmiştir.

Mimarlara göre kullanıcılar konutlarında sonradan değişiklik yapmak istediklerinde konutu yapan mimardan yardım alıyorlar (% 48) veya kendi çözümlerini kendileri üretiyorlar (% 26). Ustaya danışıyorlar seçeneğini tercih edenlerin oranı ise %13 dir (Şekil 5.32). Mimarlara göre kullanıcıların çok az bir kısmı (% 13) değişiklik yapmak istediklerinde bir başka mimara dekore ettirmektedirler (Soru 30, EK2). Yine mimarlar kullanıcıların konutlarında yapacakları değişikleri tadilat projesi olarak çok azının (% 46) bildirdiğini belirtmişlerdir (Şekil 5.33) (Soru 31, EK2). Ayrıca mimarlar “projenin yapım aşamasında yada kullanım sırasında daha önce çizmiş olduğunuz projenin sahibi size

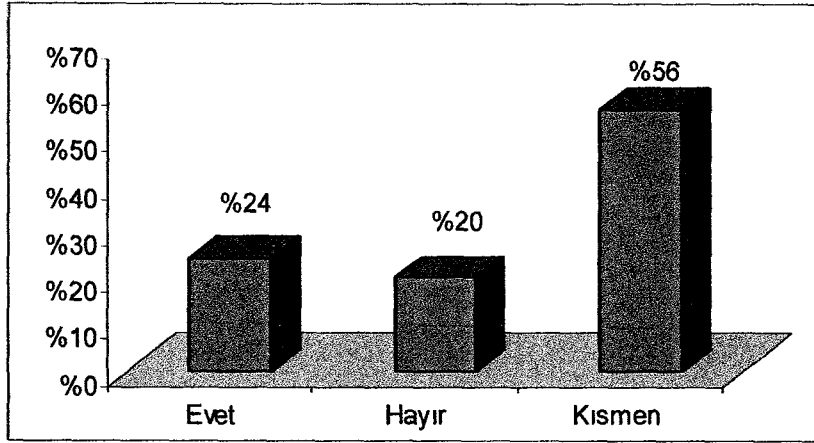
değişiklik yapılması için geliyor mu ?” sorusuna % 56 oranında kısmen cevabı verilmiştir (Şekil 5.34) (Soru 75, EK2).

Şekil 5.32 Kullanıcılar konutunda değişiklik yapmak istediğinde hangi yola başvuruyor.

Şekil 5.33 Kullanıcılar konutlarında yapacakları değişiklikleri tadilat projesi olarak ne kadarı bildiriyor?

Şekil 5.34 Projenin yapım aşamasında yada kullanım sırasında daha önce çizmiş olduğunuz projenin sahibi size değişiklik yapılması için geliyor mu?

Ankete katılan mimarların %81'i projelendirmedeki detaylandırmanın yeterli olduğunu düşünmezken, %56'sı konuta ilişkin projeler arasında entegrasyonun sağlandığını belirtmektedir.

Son soruda mimarlara “sizce tasarıma katılım nedir” sorusu açık uçlu olarak sorulmuştur. Burada bu soruya verilen bazı cevaplardan örnekler verilmektedir.

“Makro planda kent insanların, mikro planda kullanıcıların konforuna ilişkin ön fikirlerin alınmasıdır.”

“Bence tasarıma katılım; tasarım öncesi kullanıcının evinde neler istediğinin sözel ifadesidir. Yani nasıl bir evde oturmak istediğinin açıklanması. Buna göre mimar sanki ihtiyaç programı almış gibi bunları düşünerek mimari doğrular çerçevesinde tasarımını yapabilir ve sonunda kullananda memnun olur mimarda.”

“Kullanıcı duyarlılığını mekanlara ve estetiğe yansıdığı kadar bölümünü, mimarın algılayabilmesi ve projesinde kullanabilmesidir.”

“Kullanıcının kendine ait olan mekanda yaşama biçimi ve şeklini yansımasıdır.”

“Mimari tasarımının oluşumunda kullanıcının sürekli-sık sık ilişki kurması, anlaması ve inanması, tasarımcıya cesaret vermesi demektir.”

“İnsanın kendi yaşayacağı mekanın, örf, adet, gelenek ve kendisinin kullanım tarzına göre uygun bir mekan oluşturmak için, tasarımcı ile birlikteliğini sağlayarak en uygununu bulmak için yapmış olduğu çalışmadır.”

“Kullanıcının kendi sosyal statüsüne, ihtiyaçlarına göre mimari veya tasarımcıyı yönlendirmeye (yol göstermeye) çalışmasıdır. Çünkü kullanıcı tasarım yapılan mekanın çevresini ve konumunu daha iyi tanımaktadır.”

“Kullanıcının sosyo ekonomik durumuna göre yaşayacağı mekanı tasarımcıya tarif ederek işini kolaylaştırmasıdır.”

“Sosyal statü, aile yaşantısı ve kişisel ihtiyaçların doğru olarak tespit ve ifade edilmesi. Tasarımcıyla yeterli iletişimin kurulmasıdır.”

“Binayı kullanıcı kullanacağından dolayı tasarımda bizzat bulunması gerekir. Mimarda kullanıcıyı aydınlatma görevini yerine getirerek tasarıma kullanıcıyı da katması gerekir ki sonunda kullanıcının zevk alıp kullanabileceği bir yapılanma çıksın.”

“Fonksiyonel ve mekansal ihtiyaçlarını en iyi şekilde ortaya koyması, izah etmesi, Konut konforu ve mekan konforu (aydınlatma, havalandırma, ısıtma, renk...) tercihlerini, zevklerini ortaya koyması ve ekonomik durumunu, imkanlarını ortaya koymasındır.”

“Yaşam tarzı ve zevklerin iyi ifade edilmesi.”

“Oluşturulan projeyi destekleyici, estetiği artıracak, tarzı bozmayacak her fikir tasarıma bir katılım oluşturur ki bu da sonucun iyi olacağının bir işaretidir.”

“Kullanıcının yaşam tarzının binaya yansımaları için istek ve arzularının mimari ölçülerde binaya yansımaları.”

“Kullanıcının yaşama biçimini tespit ederek, kullanacağı mekanlarda mutlu olarak yaşaması sağlaması açısından, düşünce ve isteklerinin yapıya yansımalarıdır.”

“Kullanıcının yaşam tarzını açık ve net biçimde açıklaması, kullandığı konutlardaki olumlu ve olumsuz yönleri anlatması, yapmayı düşündüğü konutta zorunlu istediği mekanları belirtmesi.”

“Kullanıcının ihtiyaç programı oluşturulurken tasarımcıyla birlikte hareket etmesi yanında ön proje aşamasında fonksiyonların tanımı ve mekan büyüklükleri konusundaki katkı ve görüş alışverişinde bulunmasıdır.”

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Kullanıcıların tasarıma katılmasıyla, konutlarındaki memnuniyetleri arasındaki ilişkinin kurulması amacı ile yapılmış olan bu çalışmada hipotezler ortaya konulmuş ve alan çalışması yapılmıştır.

Yapılan alan çalışmasında kullanıcı anketleri 2 gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. 1. grupta kullanıcı – mimar ilişkisiyle tasarlanan konutlar, 2. grupta kooperatif ya da satın alma yoluyla edinilen konutlar olarak belirlenmiştir. Anket ağırlıklı olarak 1. grup konutlara (%70) uygulanmıştır. Yapılan araştırmada görülmüştür ki; kullanıcı – mimar ilişkisinde yapılmış konutlarda katılım %92 iken, kooperatif yoluyla edinilen konutlarda katılım tüm kullanıcı üyeleri tarafından gerçekleşmemiştir. Kooperatif aracılığıyla yapılan konutlarda katılımın, üye olan kullanıcılardan çok, kooperatif yöneticileri olan kullanıcılar tarafından olduğu görülmüştür. Kooperatif konutlarında oturan kullanıcıların bir çoğu katılım için girişimde bulundukları halde yönetim tarafından dikkate alınmadıklarını belirtmişlerdir. Kullanıcı-mimar ilişkisinde katılım biçimi en çok sözlü isteklerin bildirilmesi şeklinde, daha sonra kroki çizerek ve örnek ev göstererek olmaktadır. Kullanıcılar arasında kroki çizerek istekte bulunanlar %70 oranda üniversite mezunu, örnek ev göstererek istekte bulunanlar %60 oranında ilköğretim ve orta öğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Kullanıcıların eğitim seviyeleri yükseldikçe başkalarına bağımlı düşünceleri azalmakta, kendi düşüncelerinin yansıması öne çıkmaktadır.

Kullanıcıların tasarım öncesinde birinci sırada ilettikleri en önemli isteklerinin arsaya sığabilecek en fazla alan olduğu, daha sonra oda sayısı ve büyüklükleri ile mekanların birbiriyle ve yönle ilişkisinin belirtilmesi olduğu görülmektedir.

Tasarıma kullanıcı katılımının konutun kullanımında memnuniyeti artırdığı yani katılım ile elde edilen konutun kullanıcısının, gereksinmelerinin karşılanması

halinde memnun olduğu gözlenmiştir. Kullanıcıların konutlarından memnuniyetleri 1. grup için %94 oranında iken 2. grup için %88 olduğu tespit edilmiştir. Tek aile tipi konutta yaşayan kullanıcıların, apartman tipi konutlarda yaşayan kullanıcılara göre (Türkoğlu 1993, Alkan 1999, apartman konutlarında İstanbul ve Ankara’da kullanıcı memnuniyetini incelemişlerdir) memnuniyet oranlarının daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Alkan (1999)’ın Ankara Eryaman ’da yaptığı çalışmada apartman kullanıcılarının daha büyük çoğunluğu konutlarından memnun değildir.

Kullanıcılar memnuniyetlerini bildirirken, konutlarında yapmış oldukları değişiklikleri dikkate aldıklarını söylemişlerdir. Yaptıkları değişikliklerden sonra memnuniyetlerinin arttığını, öncesinde memnun olmadıklarından değişikliğe karar verdiklerini belirtmişlerdir. Görülmektedir ki, kullanım sonrası müdahale, memnuniyetsizlikten ileri gelmektedir. Konutunu mimar-kullanıcı ilişkisi içinde kendisi yaptıran kullanıcıların (1. grup) %45’i bilinçli katılım gerçekleştirmediğinden konutunda kalıcı değişiklik yaptıırken, konutunu satın alma veya kooperatif aracılığıyla edinen kullanıcıların (2. grup) %83 ’nün konutunda değişiklik yaptırdığı, tespit edilmiştir. 1. gruptaki kullanıcıların yapmış oldukları değişikliklerde “eskidiğini düşündüğüm için” seçeneği öne çıkarken, 2. gruptaki kullanıcıların yapmış oldukları değişikliklerde “kullanışlı olması için” “kişisel zevkler ve istekler” ve “Tekniğine uygun yapılmadığından” seçenekleri dikkat çekmektedir. Özellikle kooperatif yoluyla konutunu edinen kullanıcıların konutun yapım standardından memnun olmadıkları ve işçiliğin kalitesizliğinden yakındıkları gözlenmiştir.

Katılımın memnuniyeti etkilediği, memnuniyetinde müdahaleyi etkilediği, tek aile evlerinde katılımın yüksek olmasından dolayı memnuniyetin arttığı bu anket çalışması sonucunda net bir şekilde görülmektedir. Alkan (1999) tarafından yapılan çalışmada kullanıcıların büyük oranda tek aile tipinde bahçeli konutları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Uygulanan mimar anketi sonucunda da tek aile evlerinde katılımın yüksek olduğu, kullanıcının eğitim ve maddi durumunun yüksek olmasının, sosyal statüsünün, geleneklerinin, mimari ile ilgili hobisinin ve daha önce ev yaptırmış olmasının bilinçli tasarımda etkili olduğu görülmüştür. Mimarlar kullanıcının

tasarıma katılmasının %67 oranında kesinlikle gerekli görmekte, %33'ü kısmen katılmalı demektedir.

Alan çalışması sonuçlarında da görülmektedir ki, kullanıcıların konutlarından memnun olması, gereksinmelerinin karşılanmasına ve konutunda belli bir konfor düzeyinin yakalanmasına bağlı olduğu kadar, konutundan bir takım uygun psikolojik verileri de almasına bağlıdır. Kullanıcılar artık belirli kalıplar içinde hazırlanmış konutlarda değil, tasarım ve yapım aşamalarında söz sahibi oldukları, yani katıldıkları konutlarda yaşamak istemektedirler. Konutun oluşum aşamasında kullanıcının katılımı, konutun kullanım aşamasındaki kalitenin garantisi olmaktadır. Bu çalışmada da kullanıcıların tasarıma katılmasıyla konuttan memnun olma oranının arttığı tespit edilmiştir.

Konut; kullanıcılarının gereksinmelerine cevap vermiyor ise uyum problemi ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kullanıcı ya kendisini uyarlamakta ya da konutunu kendi gereksinmelerine göre değiştirmektedir. Bazı kullanıcılar, gelecekte maddi yeterliliği sağlarsa değişiklik yapacaklarını bildirmekte, şu anda konutlarını mevcut durumu ile kullanmakta olduklarını belirtmişlerdir.

Kooperatif konutlarında tasarlanan konutun kullanıcısının memnuniyetini sağlamıyor olmasının yanında, maliyeti aza indirmek için kalitesiz malzeme kullanılması sonucu kullanıcıların büyük çoğunluğun konutlarının yapım standardından yakındığı gözlenmiştir. Kullanıcılar konut oluşumunda konutlarıyla ilgili beklentilerini belirtmemekte, sadece sunulan konutu almak durumunda kalmakta ve kendi isteklerine uymayan durumları yapımından sonra teknik imkanlar dahilinde değiştirmektedirler. Yüksek maliyetlerle üretilen konutlarda kullanıcıların çeşitli değişiklikler yapması hem ülke hem de aile kullanıcıların ekonomisi için büyük bir kayıp ve kaynak savurganlığı olarak görülmektedir.

Tasarım aşamasında kullanıcı ile yüzyüze iletişim kurulan projelerde kullanıcı gereksinimleri ve memnuniyeti yüksek bir oranda sağlanırken, kullanıcının hiçbir aşamada katkı sağlamadığı konutlarda memnuniyetin yakalanma oranı düşmektedir. Daha çok kullanıcı katılımının sağlandığı konutlar daha çok kullanıcı memnuniyetini sağlamaktadır.

Kullanıcının tasarıma bilinçli katılımının sağlanması ve mekan kullanımı ile ilgili deneyiminin oluşturulması gerektiği görülmektedir. Kullanıcının eğitim seviyesinin yüksek olması, daha da önemlisi görgü ve bilgisinin yüksek olması bilinçli tasarıma katılımı sağlamaktadır. Her konut üretim biçiminde tasarıma katılım olanakları artırılmalı, memnun olmama durumundan ortaya çıkan konuta müdahalelerin en aza indirgenmesi sağlanmalı ve müdahalenin getirdiği ekonomik kayıplar önlenmelidir.

Mimarın eğitimi sırasında katılımın önemi vurgulanmalıdır. Mesleğin yürütülmesi esnasında ise üretilen konutun rasyonel kullanımı (konuttan maksimum verimin elde edilmesi) için öncelikle kullanıcıya tasarıma katılımı sağlanmalı, kullanıcının katılımı ne elde edebileceği anlatılmalı yani bilinçlendirilmelidir. Mimar; kullanıcıya tasarıma katılsın ya da katılmasın kullanım esnasında konutu izlemeli, katılımın sonuçlarını değerlendirmeli, buradan elde edilen sonuçlarla yeni tasarımlarındaki katılım metodunu geliştirmelidir. Kullanıcı açısından ise kendisinin yaşayacağı ortamı oluşturan mimara konutu ile ilgili düşüncelerini aktarabilmeli, benzer örnekleri de inceleyerek (bilinçli olarak) daha somu bilgilerle seçtiği mimarı yönlendirmelidir.

7. KAYNAKLAR

- Atasoy A., 1980, "Yapımda Endüstrileşme Tasarlama İlişkileri Bir Katımlı Tasarlama İncelemesi", İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Atasoy, A., 1983, "Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Akın, Ö., Esin, N., Uluouğlu, B., 1992, "Quality of Architectural Service in the Project Management Process" CMU-Pittsburg-USA, ITU, İstanbul.
- Alkan, F., 1999, "A Study on the Environmental Analysis of the Qualitative Values in Mass Housing Areas in Suburbs: A Case Study in Ankara-Eryaman", ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Altınöz, C., 1993, "Kullanıcı-Konut Tasarımı İlişkisi Teması Üzerine Bir Araştırma", O.D.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ateş M., 1988, "Toplu Konutlarda Esneklik Amaçlı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme", İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bakır, İ., 1986, "Sosyal Değişim Sürecinde Konut Planları Farklılaşması-Konya Örneği", G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bala, H., A., 1998, "Konut yakın Çevresinde İmar Mevzuatının Dış Mekan Oluşumuna Etkileri", Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Bayazıt N., 1982, "Planlamaya Ve Tasarlamaya Katılma", İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Bayazıt N., 1994, "Endüstri Ürünlerinde Ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş", Literatür Yayınları, İstanbul.
- Bolak O., 1988, "İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi Ders Notları", İstanbul.
- Brolin B., Zeisel J., 1968, "Mass Housing: Social Research And Design", Architectural Forum, 129.1.

- Buğday A., 1991, "Endüstrileşmiş Toplu Konutta Farklı Kullanıcı Gereksinimlerini Karşılama Çözümleri Doğrultusunda Bir Mimari Tasarım Araştırması", İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bumin K., 1990, "Demokrasi Arayışında Kent", İstanbul
- Cooper M., Sarkissian W., 1986, "Housing As If People Mattered", Berkeley, University Of California Press.
- Çakın, Ş., 1976, "Evaluation and Participation in Design, Glasgow: University of Strathclyde, Ph.D. Thesis.
- Çavdar T., 1978, "Toplum Bilinçlenmesinde Araç Olarak Katılımsal Tasarım İzmit Yenilikçi Yerleşmeler Projesi", Mimarlık, 78/1, İstanbul.
- Çelik A., 1978, "Biyoklimatik Kullanıcı İhtiyaçlarının İncelenmesinde Bir Model"
- Durukan, A., A., 1994, "Türk Konutunda Meydana Gelen Mekansal Değişimlerin Kooperatif Konutlarında İrdelenmesinde Trabzon Örneği", K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Dülgeroğlu, Y., Aydın, S., Pulat, G., 1996, "Toplu Konutlarda Nitelik Sorunu", Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Konut Araştırmaları Dizisi, Ankara.
- Düzenli R. , 1988, "Toplu Konutlarda Kullanıcı-Konut Kullanıcı-Çevre İlişkileri Ve Sorunları", K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Edwards, M., 1974, "Comparison of Some Expectations of a Sample Housing Architects With Known Data", Psychology and the Built Environment, Architectural Press Ltd., London.
- Eruzun, C., 1980, "Konutlarda Mekan Özelleşme Düzeyinin Saptanmasına İlişkin Bir Yöntem", İ.D.G.S.A., Bina Bilgisi A.B.D., Doktora Tezi, İstanbul.
- Esin N., Özsoy A., 1987, "Küçük Konutlarda Mekan Kullanım Özelliklerinin Belirlenmesi Ataköy Örneği ", Toplu Konutlarda Mekan Standartları Paneli Bildirileri, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul.
- Eşigök N., 1986, Marmara Üniversitesi Psikolojiye Giriş Ders Notları, İstanbul.
- Eyüce Ö., 1991, "Toplu Konut; Sorunlar Ve Nedenleri, Konut Çevrelerinin Mekansal Gerekliliklerine Bireyin Tatmini Açısından Psikolojik Bir Yaklaşım", Dokuz Eylül Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Görgülü, T., 1998, "Tek Ailelik Konutlardan Oluşan Yerleşmelerde Tasarım Sürecindeki Kalitenin Kullanıcı Kalitesi Bağlamında İrdelenmesi", X International Building&Life Quality in Architecture, Bursa, 21-23 Mayıs.

- Gül B., 1993, "Kullanıcı Çevre Uyum Probleminin Tasarım Sürecinde Çözümlemesi", İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gül. B., 1994, "Tasarım Sürecinde Kullanıcı ve Mimar Arasında Bilgi Alışverişinin Önemi", Yapı, Sayı:157, pp. 60-63.
- Habraken N. J., 1982, "Uyarlanabilirlik, Değişim Ve Kullanıcı Katılımı İçin Tasarım", Mimarlık 82/8-9, İstanbul.
- Hamdi N., 1991, "Housing Without Houses", New York.
- İnceoğlu N., 1982, "Mimarlıkta Bina Programlama Olgusu", İTU, İstanbul
- Jones P. B., 1987, "Three Kind Of Participation, Architectural Review", 1081.
- Kaymak G., 1984, "Konut Biriminde Fonksiyonel Değişme Ve Fiziksel Değişme ilişkileri, K. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Keul A. G., 1989, "The Satisfaction Question-Center Or Margin Of Housing Research" International Housing Symposium, Sweden.
- Kızıl F., 1980, "Toplumsal Geleneklerin Konut İç Mekan Tasarlamasına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimize Daha İyi Karşılacak Konut İç Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi", İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul.
- Koçak D., 1994, "Konutlarda Farklı Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılایıcı Yönde Mekan Çözümü Yaklaşımları", S. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Lock D., 1979, "Housing Are People Getting What They Want?", Built Environment.
- Ok Z., 1985, "Konut Gerçekleştirme Sistemlerinde Kullanıcı Katkısını Etkinliğini Artırıcı Öneriler ve Yardımlı Kendi Evini Yapıda Örneklenmesi", İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Oktay D., 1990, "Tasarımda Kullanıcı Katılımı", Mimarlık Dergisi, 5-6, İstanbul.
- Ökmen, M., A., 1996, "Tasarım Sürecinde Mimar Müşteri İlişkilerinin İncelenmesi: Türkiye Örneği", Yüksek Lisans, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özsoy A., 1983, "Gecekondu Biçimlenme Süreci ve Etkenleri Analizi", İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Smith, J., "Housing in Chile: A Political Lever", Architectural Design, Vol XLVI, 4.
- Tognoli J., 1987, "Residential Environments", Handbook Of Environmental Psychology, John Wiley&Sons, New York.

- Türkoğlu H., 1993, "İstanbul'da Konut Bölgelerinde Kullanıcıların Konut ve Yakın Çevresinden Memnuniyet Derecesinin Belirlenmesi", İ.T.Ü. Araştırma Fonu, İstanbul.
- Turner J. F. C., 1976, "Housing By People", Pantheon Books, New York.
- Tzonidis A., 1972, "Towards A Non-Oppressive Environment", An Essay Press Series On The Human Environment, New York.
- Unaran, E., 1983, "Yerel Yönetimlerin Toplu Konut Projeleri: İzmit ve Ankara Deneyimleri", Mimarlık, Sayı:83/3, pp.17-19.
- Ünügür M., 1986, "İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi Ders Notları", İstanbul.
- Yanar B. Ö., 1994, "Konut Ve Çevresinde Kullanıcı Tatmininin İncelenmesi", İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Yatman, N., 1997, "Ülkü Angılı Evi/Oran, Ankara", Mimar, .Sayı 9, pp. 25, Ankara.
- Yürekli F., 1983, "Mimari Tasarımda Belirsizlik; Esneklik/Uyabilirlik İhtiyacının Kaynakları Ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma", İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

EK 1. KULLANICI ANKETİ

Selçuk Üniversitesi Mimarlık Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. “Konut tasarımında Kullanıcı Katılımı ve Memnuniyeti” konulu tek aile evlerine yönelik tez çalışması yapmaktayım. Sizlerinde bu sorularımı yanıtlayarak yardımcı olmanızı rica ediyorum. İlginiz ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırma Görevlisi Serra Zerrin KORKMAZ

1. Hane reisinin eğitimi
☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksekokul ☐ Diğer
2. Hane reisinin yaşı
☐ 20-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve üstü
3. Hane reisinin mesleği:.....
4. Ailede çocuk sayısı
☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üstü
5. Konutta yaşayan toplam kişi sayısı
☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ve üstü
6. Konutta yaşayan aile sayısı
☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üstü
7. Özel otomobiliniz var mı?
☐ Yok ☐ 1 adet ☐ 2 adet ☐ 3 adet
8. Konutun adresi:.....
9. Konutun mimarı kim?:
10. Yeni bir konut yaptırsanız aynı mimara gider misiniz?:
☐ Evet ☐ Hayır
11. Konutun aylık kira değeri: (milyon olarak)
☐ 75-100 ☐ 101-150 ☐ 151-200 ☐ 201-250 ☐ 250 den fazla

12. Konutun satış değeri:

13. Bu evi iyi bir yatırım olarak düşünüyor musunuz?

☐ Evet

☐ Hayır

14. Bu evi aldığınızdan bu yana değerinde bir değişme olmuş mudur?

☐ Değerinde bir değişiklik olmamıştır

☐ Değeri yükselmiştir

☐ Değeri düşmüştür

☐ Diğer

15. Konutun yaşı:

☐ 1-5

☐ 6-10

☐ 11-15

☐ 16-20

☐ 20 den fazla

16. Konutun ısıtma sistemi:

☐ Soba

☐ Kalorifer

☐ Yerden ısıtma

☐ Diğer.....

17. Konutun otopark durumu:

☐ Bahçede açık
garaj

☐ Bahçe
dışında

☐ Bahçede kapalı garaj

☐ Diğer.....

18. Konutun toplam alanı:

19. Konutta salon dahil oda sayısı:

☐ 4

☐ 5

☐ 6

☐ 7

☐ 8 ve üstü

Konuttaki mekanların (alanları ile birlikte) dağılımını belirtiniz

	Alanı (m ²)	Yeterli büyüklükte	Gereğinden küçük	Gereğinden büyük
20. Salon				
21. Oturma od.				
22. Ebeveyn yatak od.				
23. Çocuk yatak od.				
24. Yatak od.				
25. Yatak od.				
26. Mutfak				
27. Banyo				
28. Kiler				

29. Evinizin lüks olduğunu düşünüyor musunuz?:

☐ Evet

☐ Hayır

30. Sizce bir evi lüks yapan nedir?

☐ Evin görüntüsü

☐ Evin iç dekorasyonu

☐ Mobilyalar

☐ Evdeki oda sayısı

☐ Evin büyük olması

☐ Kullanılan malzeme kalitesi

☐ Planın kullanışlı olması

☐ Bahçenin büyük ve bakımlı olması

☐ Diğer.....

31. Bu konutta oturduğunuz süre:

- ☐ 3 yıl ve öncesi ☐ 4-6 ☐ 7-10 ☐ 11-15 ☐ 16 ve üstü

32. Bu mahallede oturduğunuz süre

- ☐ 3 yıl ve öncesi ☐ 4-6 ☐ 7-10 ☐ 11-15 ☐ 16 ve üstü

33. Konya’da oturduğunuz süre:

- ☐ 3 yıl ve öncesi ☐ 4-6 ☐ 7-10 ☐ 11-15 ☐ 16 ve üstü

34. Konya’da başka bir eviniz var mı?:

- ☐ Yok ☐ 1 Adet ☐ 2 Adet ☐ 3 Adet ☐ 4 ve üstü

35. Başka eviniz varsa şu anda oturduğunuz evi tercih etme nedeniniz:

36. Konya’da şu ana kadar kaç konutta oturdunuz (mevkisiyle birlikte)?:.....

37. Daha önce oturduğunuz konut tipi:

- ☐ Bu ilk evim ☐ Tek aile evi (müstakil ev) ☐ Apartman dairesi

38. Şu anda oturduğunuz konuta taşınma nedeniniz?

- ☐ Önceki konutum küçüktü
☐ Maddi olanaklarımın artması
☐ Maddi olanaklarımın azalması
☐ İşe yakın olduğu için
☐ Çocukların okuluna yakın olmak için
☐ Daha önceki semti beğenmediğim için
☐ Gürültü ve trafik gibi nedenlerle
☐ Komşularla anlaşamadığım için
☐ Mülk sahibi olduğum için
☐ Bahçeli olduğu için
☐ Diğer.....

39. Bu konutu nasıl edindiniz?

- ☐ Kendim yaptırım ☐ Satın aldım
☐ Kooperatif aracılığıyla edindim

40. Eğer kendiniz yaptırdıysanız mimara tasarım öncesi isteklerinizi nasıl bildirdiniz?.

- ☐ Bildirmedim, her şeyi mimara bıraktım ☐ İsteklerimi sözlü bildirerek
☐ Örnek ev göstererek ☐ Telefonla yada mektupla
☐ Kroki çizerek ☐ Diğer.....

41. Tasarım öncesi mimara **özellikle iletmiş** isteklerinizden öncelikli olan 3 tanesini belirtiniz. Lütfen en önemli gördünüze 1 vermek suretiyle bir sıralama yapın.

☐ Arsaya sığabilecek en fazla alan	☐ Odaların aydınlık-pencerelerin büyük olması
☐ Plandan çok cephenin güzelliği	☐ Salonun ikiye bölünebilir olması
☐ Manzaraya göre yönelme	☐ Mutfakta kahvaltı bölümü isteği
☐ Cephenin modern olması	☐ Balkon ve terasta barbekü isteği
☐ Taşıyıcı sistem tercihi	☐ Şömine isteği
☐ Oda sayısı ve büyüklükleri	☐ Ruhsattan sonra büyüye bilme isteği
☐ Mekanların birbiriyle ve yönle ilişkilerinin belirtilmesi	☐ Merdivenlerin büyüklüğünün eşya taşımaya uygun olması isteği
☐ Çatıda oda ve teras isteği	☐ Bodrum kat kullanımı isteği
☐ Büyük teras isteği	☐ Bodrumda havuz yada sauna isteği
☐ Isıtma sistemi tercihi	☐ Otopark isteği
☐ Kiler yüklük isteği	☐ Bahçede havuz isteği
☐ Odalara duş isteği	☐ Diğer.....

42. Mimarın, tasarım öncesi isteklerinizi gerçekleştirdiğine inanıyor musunuz?

☐ Evet	☐ Kısmen (hangileri gerçekleşmedi)	☐ Hayır
-------------------------------	---	--------------------------------

43. Tasarım aşamasında başka kimlerin isteklerini göz önünde bulundurdunuz?

☐ Eşimin ve çocuklarımın	☐ Ustaların	☐ Diğer.....
---	------------------------------------	-------------------------------------

44. Evin yapımını kim üstlendi?

☐ Projeyi çizen mimar	☐ Bir başka mimar
☐ Müteahhit	☐ Kooperatif yönetimi
☐ Usta	☐ Diğer.....

45. Yapım aşamasında projeye göre değişiklik yaptınız mı?

☐ Evet(ise ne gibi)	☐ Hayır
--	--------------------------------

46. Yapım sırasında malzeme seçiminde kime danıştınız?

☐ Kendi isteklerimi uygulattım	☐ Bir başka mimara dekore ettirdim
☐ Projeyi çizen mimarın seçimlerini uygulattım	☐ Evin yapımını üstlenen müteahhidin seçimine bıraktım
☐ Diğer	

47. Konutta oturduğunuz süre içinde mekanda oynama olarak ne gibi kalıcı değişiklikler yaptınız?

☐ Hiçbir değişiklik yaptırmadım	☐ Pencere açma/genişletme
☐ Dolapla oda bölme	☐ Odaları bölme/
☐ Dolap ekleme	☐ Çatı arasına oda ilavesi
☐ Balkonlu içeri alma/oda veya mutfak genişletme	☐ Oda birleştirme
☐ Balkonlu kapatma kiler gibi kullanma	☐ Yalıtımı artırma
☐ Diğer.....	

48. Konutta oturduğunuz süre içinde estetik yönünden ne gibi kalıcı değişiklikler yaptırınız.

☐ Hiçbir değişiklik yaptırmadım	☐ Daire kapısı değişikliği
☐ Yer döşemesi (parke, marley, seramik, taş...)	☐ Duvar kağıdı-boya
☐ Doğrama değişikliği	☐ Lambri
☐ Panjur, kepenk	☐ Fayans
☐ Banyoda düzenleme (malzeme değişiklikleri ...vb)	☐ Alçı tavan
☐ Kat kaloriferi	☐ Küvet ekleme/kaldırma
☐ Diğer.....	

49. Değişiklik yaptıysanız nedenlerinden öncelikli olan 3 tanesini belirtiniz. Lütfen en önemli gördüğünüze 1 vermek suretiyle bir sırlama yapın.

☐ Kişisel istekler zevkler
☐ Kullanışlı olması için
☐ Daha şık olması için
☐ Eskidiğini düşündüğüm için
☐ Mekan yetmediği için
☐ Tekniğine uygun yapılmadığından
☐ Diğer.....

50. Ekonomik olanaklarınız dahilinde konutunuzda bir şeyi değiştirmek isteseydiniz bu aşağıdakilerden hangisi olurdu. (3 seçenek işaretleyin ve önem sırasına göre sıralayınız)

☐ Hiçbir şeyi değiştirmek istemezdim	☐ Daha büyük mutfak
☐ Odaları yeniden tasarlamak/yerlerini değiştirmek	☐ Daha büyük banyo
☐ Daha büyük odalar	☐ Ses yalıtımı
☐ Daha büyük oturma odası	☐ Daha iyi ısı izolasyonu
☐ Fazla bir oda	☐ Daha büyük bir ev
☐ Daha çok dolap	☐ Daha küçük bir ev
☐ Diğer.....	☐ Balkon kapatma

51. Yeniden ev yaptırsanız ;

	Kesin katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesin katılmıyorum
Mimara hiç karışmazdım				
Kendi isteklerimden hiç taviz vermeden aynen uygulattırırdım				
Kendi isteklerimi mimara anlatır, tasarım sırasında mimarın beni bilgilendirmesini isterdim				
Malzemeleri en kalitelisinden kullanırdım				
Malzemeleri mimara seçtirirdim				
Ev yaptıracağım diye uğraşmam hazır bitmiş bir ev alırdım				
Diğer				

52. Sizce konut yaptırılırken:

☐	İstekler tam bildirilip değişmeyecek proje yapılmalı ve uygulanmalı
☐	İhtiyaçlarım değişebileceğinden binanın içinde değişiklik yapılabilirmeli

☐	Fikrim değişebileceğinden binanın istenildiğinde hem cephesi hem de içi değişebilmeli
☐	Diğer.....

Aşağıda belirtilen konulardan memnuniyet durumlarınızdan size en yakın olanları işaretleyiniz.

	Çok memnunum	Memnunum	Ne memnunum ne memnun değilim	Memnun değilim	Hiç memnun değilim
53. Evin büyüklüğünden					
54. Odaların büyüklüğünden					
55. Odaların yerlerinden					
56. Odaların kullanılabilirliğinden					
57. Banyonun büyüklüğünden					
58. Banyonun yerinden					
59. Banyonun kullanılabilirliğinden					
60. Mutfak büyüklüğünden					
61. Mutfak yerinden					
62. Mutfak kullanılabilirliğinden					
63. Evin planından					
64. Evin depolama hacimlerinden					
65. Evin manzarasından					
66. Genel olarak binanın yapı standardından					
67. Depreme dayanıklılığından					
68. Evin yeterince güneş ışığı almasından					
69. Evin soğuga karşı yalıtımından					
70. Evin pencere biçim ve boyutlarından					
71. Hırsıza karşı emniyetli oluşundan					
72. Eşya taşımak için yeterli merdiven genişliğinden					
73. Genel olarak evin konforundan					
74. Evin dış cephe renginden					
75. Evin bahçe büyüklüğünden					
76. Komşuluk ilişkilerinden					
77. Genel olarak bu evde yaşamaktan					
78. Genel olarak bu semtte yaşamaktan					
79. Genel olarak hayattan					

Anketör tarafından doldurulacaktır.

80. Konutun tipi:

☐	<i>Bahçeli müstakil tek ev</i>	☐	<i>Bahçeli ikiz ev</i>
☐	<i>Bitişik nizam müstakil ev</i>	☐	<i>Bir bahçede birden çok müstakil tek ev</i>
☐	<i>Diğer</i>		

81. Konutun kat adedi:

☐	<i>Tek katlı</i>	☐	<i>Tripleks</i>
☐	<i>Dubleks</i>	☐	<i>Diğer</i>

82. Konutun yapım türü:

☐	<i>Betonarme karkas</i>	☐	<i>Yığma</i>
--------------------------	-------------------------	--------------------------	--------------

83. Konutun durumu:

☐	<i>Lüks</i>	☐	<i>Orta</i>
☐	<i>İyi</i>	☐	<i>Kötü</i>

84. Konutun bahçe durumu:

☐	<i>Yok</i>	☐	<i>Ön-arka-yan bahçe var</i>
☐	<i>Ön-arka bahçe var</i>	☐	<i>Her yönde bahçe var</i>

85. Bahçenin bakım durumu:

☐	<i>Çok iyi</i>	☐	<i>Orta</i>
☐	<i>İyi</i>	☐	<i>Bakımsız</i>

86. Konutun manzarası:

☐	<i>Çok iyi</i>	☐	<i>Orta</i>
☐	<i>İyi</i>	☐	<i>Kötü</i>

EK 2. MİMAR ANKETİ

Selçuk Üniversitesi Mimarlık Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. “Konut tasarımında Kullanıcı Katılımı ve Memnuniyeti” konulu tek aile evlerine yönelik tez çalışması yapmaktayım. Sizlerinde bu sorularımı yanıtlayarak yardımcı olmanızı rica ediyorum. İlginiz ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırma Görevlisi Serra Zerrin KORKMAZ

MİMARIN ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BİLGİLER

Adınız soyadınız :

Adres

Tel no

Yaş

Cinsiyet

1. Hangi okul mezununuz?:

2. Kaç yılında mezun oldunuz?:.....

3. Eğitim durumunuz nedir?

☐	Lisans
☐	Yüksek lisans

☐	Doktora
☐	Diğer

4. Kaç yıldır aktif olarak mimarlık yapıyorsunuz?:.....

5. Takip ettiğiniz mimari yayınlar:.....

6. Takip ettiğiniz mesleki fuarlar ve katılım sıklığınız?:.....

7. Takip ettiğiniz mesleki bilimsel toplantılar:.....

8. Mimari yarışmalara katılma sıklığınız ? :.....

9. İnterneti mesleğinizle ilgili kullanıyor musunuz?:.....

Sizce bir konut kullanıcısının bilinçli tasarım yaptırmadaki etkenler nelerdir?

	Olumlu etkiliyor	Etkisi yok	Olumsuz etkiliyor
10. Kullanıcının yaşının genç olması			
11. Kullanıcının yaşlı olması			
12. Kullanıcının eğitim durumunun yüksek olması			
13. Kullanıcının eğitim durumunun düşük olması			
14. Kullanıcının ekonomik durumunun iyi olması			
15. Kullanıcının ekonomik durumunun düşük olması			
16. Kullanıcının erkek olması			
17. Kullanıcının bayan olması			
18. Kullanıcının sosyal statüsü			
19. Kullanıcının gelenekleri, alışkanlıkları			
20. Kullanıcının mimari ile ilgili hobisinin olması			
21. Kullanıcının daha önce konut yaptırmış olması			
22. Kullanıcının daha önce kiracı olarak oturmuş olması			
Diğer (Belirtiniz).....			

23. Mimari tasarımlarınızda dikkat ettiğiniz etkenleri önem sırasına göre belirtiniz.

☐	Kendi estetik anlayışım
☐	Kullanıcının estetik istekleri
☐	Kendi fonksiyonel anlayışım
☐	Kullanıcının fonksiyonel istekleri
☐	Kullanıcının sosyoekonomik yapısı
☐	Teknolojik gelişmeler
☐	Diğer (Belirtiniz)

24. Tasarım aşamasında konut kullanıcıların ne kadarı tasarıma katılıyor?

☐	Hepsi	☐	Çok azı
☐	Büyük çoğunluğu	☐	Hiçbiri
☐	Yarı yarıya		

25. Kullanıcılar konutun oluşmasında daha çok hangi aşamada katılıyor?

☐ Tasarım öncesi	☐ Uygulama projesi aşamasında
☐ Eskiz (etüd) aşamasında	☐ Bina yapım aşamasında
☐ Avan (ön) projesi aşamasında	☐ Kullanım aşamasında
☐ Diğer	

26. Kullanıcının tasarıma katılım biçimi nasıl oluyor?

☐ Yön-mekan ilişkisi gibi kabullerle geliyorlar	☐ Mimar en doğru çözümü önerir düşüncesiyle katılmıyorlar
☐ Ön çalışmada teklif hazırlıyorlar	☐ Diğer

27. Kullanıcıya tasarımlarınızı nasıl ifade ediyorsunuz?

☐ Yapılan örnekleri göstererek	☐ Bilgisayar simülasyonlarıyla
☐ Renkli ve tefrişli çizimlerle	☐ Perspektiflerle
☐ Mekan büyüklüğünü ifade için bulunulan mekanla kıyas yaparak	☐ Teknik resim kurallarına uygun plan çizimleriyle
☐ Diğer	☐ Maketlerle

28. Müstakil ev yaptırmak için gelen kullanıcıların konut biçimine dönük istekleri en çok hangi yönde oluyor?

☐ Tek katlı ev (gerekçesi.....)	☐ Tripleks ev (gerekçesi.....)
☐ Dupleks ev (gerekçesi.....)	☐ Diğer

29. Kullanıcı konutunda sonradan değişiklik yapmak istediğinde sizce hangi yola başvuruyor?

☐ Kendi çözümünü kendi üretiyor	☐ Bir başkasına dekore ettiriyor
☐ Konutu yapan mimardan yardım alıyor	☐ Ustaya danışıyor
☐ Diğer	

30. Kullanıcılar konutlarında yapacakları değişiklikleri tadilat projesi olarak ne kadarı bildiriyor?

☐ Hepsi	☐ Çok azı
☐ Büyük çoğunluğu	☐ Hiçbiri
☐ Yarı yarıya	

Kullanıcıların tasarımdan beklentilerinin ne oranda olduğunu belirtiniz.

Kullanıcılar	Hepsi	Büyük çoğunluğu	Yarı yarıya	Çok az	Hiçbiri
31. Arsaya sığabilecek maksimum alan istiyor					
32. Planın fonksiyonelliğinden çok cephenin güzelliğine önem veriyor					
33. Yönlenme-manzaraya önem veriyor					
34. Yapılmış yapıları örnek göstererek planlama istiyor					
35. Cephenin geleneksel olmasına önem veriyor					
36. Cephenin modern olmasına önem veriyor					
37. Taşıyıcı sistem ile ilgili tercihini belirtiyor					
38. Odaların büyüklüğüne müdahale ediyor					
39. Büyük teras düzenlemesi istiyor					
40. Çalışma odası istiyor					
41. Çatıda oda ve teras düzenlemesi istiyor					
42. Hangi mekanların birbiriyle ilişkili olmasını istediğini belirtiyor					
43. Hangi ısıtma sistemini tercih ettiğini belirtiyor					
44. Ayrı depolama hacmi istiyor					
45. Odalara duş istiyor					
46. Odaların aydınlık/ pencerelerin büyük olmasını istiyor					
47. Pencerelerin temizliğinin kolay olacak şekilde bölünmesini istiyor					
48. Salonun ikiye bölünebilir olmasını istiyor					
49. Mutfakta kahvaltı bölümü düzenlenmesini istiyor					
50. Balkon veya terasta barbekü istiyor					
51. Şömine istiyor					
52. Ruhsattan sonra büyütebilme imkanı istiyor					
53. Merdivenlerin büyüklüğünün eşya taşımaya uygun olmasını istiyor					
54. Bodrum kat kullanımı istiyor					
55. Bodrumda havuz yada sauna istiyor					
56. Kapalı otoparkın bodrumda düzenlenmesini istiyor					
57. Kapalı otoparkın bina dışında bahçede düzenlenmesini istiyor					
58. Düzenlenmiş bir bahçe istiyor					
59. Güneşten maksimum faydalanmak istiyor					
60. Yalıtıma önem verilmesini istiyor					

Kullanıcının yapım aşamasında müdahalesinin ne oranda olduğunu belirtiniz

Kullanıcılar	Hepsi	Büyük çoğunluğu	Yarı yarıya	Çok azı	Hiçbiri
61. Dış cephe rengine kendi karar veriyor/değiştiriyor					
62. Doğrama malzemelerine karar veriyor/değiştiriyor					
63. Dış cephede taş kaplama yapılmasını istiyor					
64. Fazla baca çıkmaması (cephe açısından) istiyor					
65. Her odada telefon TV. Tesisatı istiyor					
66. Oda duvarlarında rengi kendi belirliyor					
67. Odalarda kaplama malzemelerini kendi belirliyor					
68. Yalıtımla ilgili detaylara müdahale ediyor					
69. Alçı tavan düzenlemeleri istiyor					
70. Mutfak tezgahının yerini kendi belirliyor					
71. Giriş ve kolonların odada dış yapmamasını istiyor					

72. Kullanıcı ile farklı düşündüğünüz konularda hangisini uyguluyorsunuz?

- ☐ Tasarımdaki fikrimi açıklıyorum ikna etmeye çalışarak ara kesit buluyoruz
- ☐ Doğrudan onun istediğini uyguluyorum
- ☐ Tasarımdaki fikrimi açıklıyorum beğenmezse fikrimden taviz vermiyorum
- ☐ Diğer.....

73. Projelendirmedeki detaylandırmanın yeterli olduğuna inanıyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

74. Projenin yapım aşamasında yada kullanım sırasında daha önce çizmiş olduğunuz projenin sahibi size değişiklik yapılması için geliyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

75. Konuta ilişkin projeler (mimari ile statik, tesisat, dekorasyon projeleri) arasında entegrasyon sağlanıyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

76. Konut tasarımı yapılırken kullanıcı (müşteri) tasarım sürecine katılıyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

77. Sizce kullanıcı tasarım sürecine katılması gerekli mi?

- ☐ Tüm kullanıcılar katılmalı ☐ Hiçbiri katılmamalı ☐ Bilinçsiz olan katılmamalı

78. Ŗu ana kadarki tecrübelerinizden kullanıcının tasarıma katılımının faydalı olduğuna inanıyor musunuz?

☐

Evet

☐

Hayır

☐

Kısmen

79. Sizce tasarıma katılım nedir:

